

30 juni—1 juli.

Debatter m. m.

Sid.

Onsdagen den 30 juni.

Förslag till tryckfrihetsförordning m. m. 4

Torsdagen den 1 juli.

Svar på interpellation av herr Osterman ang. bättre relation mellan antalet ordinarie och extra ordinarie statstjänstemän 104

Svar på frågor av

herr Forsberg ang. revision av sparbankslagen 106

herr Larsson i Luttra ang. restitution av tilläggsskatt å bensen, som vid jordbruket använts till bensindrivna traktorer. 106

herr Svensson i Vä ang. en hos Kungl. Maj:t begärd utredning angående avhorning av tjurar 107

Svar på interpellationer av

herr Engström i anledning av den tilltagande utflyttningen från Gotland till fastlandet 108

herr Johnsson i Kastanjegården ang. import av potatis från Italien 111

herr Johnsson i Kastanjegården ang. de militära skyddsföreskrifterna till förhindrande av olyckor vid marschkolonners framförande. 115

Samtliga avgjorda ärenden.

	Sid
Onsdagen den 30 juni.	
<i>Statsutskottets</i> memorial nr 229, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48	3
— nr 230, ang. statsregleringen för budgetåret 1948/49	3
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. förslag till tryckfrihets- förordning m. m.	4

Onsdagen den 30 juni.

Kl. 11 fm.

§ 1.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att till avgörande redan nu skulle företagas å dagens föredragningslista upptagna, allenast en gång bordlagda ärenden.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 229, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 230, angående statsregleringen för budgetåret 1948/49.

Punkterna 14, 15, 17 och 18.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Hedlund* i Råd-
dom vid kammarens nästföregående
sammanträde gjorda, men då bordlagda
anhållan att få framställa interpellation
till herr statsrådet och chefen för folk-
hushållningsdepartementet angående
vårt försörjningsläge.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande
förslag till riksdagens skrivelser till
Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående godkännande av
Sveriges anslutning till en konvention

angående europeiskt ekonomiskt sam-
arbete;

från statsutskottet:

nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag till admi-
nistrationskostnader för nordiskt eko-
nomiskt samarbete;

från sammansatta stats- och andra
lagutskottet:

nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående välfärdsanord-
ningar för sjöfolk i hamn; samt

från andra lagutskottet:

nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om änd-
ring i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenla-
gen, m. m.

Vidare anmälades och godkändes föl-
jande förslag till riksdagens skrivelser
till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 405, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående avtal rörande till-
verkning m. m. av flygmateriel;

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående ersättning till
statstjänstemän m. fl. för vissa under
vistelse utom riket uppkomna förluster;

nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående upprättande av
en medicinsk högskola i Göteborg;

nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts
framställningar angående vissa anslag
för budgetåret 1948/49 till skolor till-
hörande barna- och ungdomsvården;

nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för budget-
året 1948/49 till arbetsmarknadsstyrel-
sen och den offentliga arbetsförmed-
lingen;

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för bud-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

getåret 1948/49 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 till kristillägg till erkända arbetslöshetskassor;

nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa;

nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex;

nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.;

nr 417, i anledning av väckt motion angående anslag för budgetåret 1948/49 till bidrag till Stockholms stadsmission för viss alkoholistvårdande verksamhet;

nr 418, i anledning av väckta motioner om utredning rörande dyrortssystemets avskaffande; och

nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående mark inom Kaknäsområdet och å Långholmen i Stockholm;

från bankoutskottet:

nr 430, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa justerare av mått och vikt m. fl.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 423, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner;

nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.; och

nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv till kronan av aktierna i Aktiebolaget Fjärås-sand.

§ 6.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 4 maj 1948 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avläten proposition, nr 230, däri Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 2 april 1948 till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt i propositionen intagna 1) förslag till tryckfrihetsförordning samt 2) förslag till ändrad lydelse av 108 och 109 §§ regeringsformen samt 70, 71 och 73 §§ riksdagsordningen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft ett flertal inom riksdagen väckta och till konstitutionsutskottet hänvisade motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen i anledning av förevarande proposition samt motionerna I: 385 och II: 548, I: 387 och II: 549, I: 389 samt I: 390 och II: 550 såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga i utskottets hemställan intagna såsom utskottets förslag betecknade

1) förslag till tryckfrihetsförordning;

2) förslag till ändrad lydelse av 108 och 109 §§ regeringsformen samt 70, 71 och 73 §§ riksdagsordningen;

B) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag måtte fram-

lägga förslag till lag angående skyldighet för boktryckare att avlämna för bibliotek avsedda exemplar av tryckt skrift och att vad i motionen I: 388 hemställts härvid måtte beaktas;

C) att riksdagen i anledning av motionen I: 386 i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning av frågan om överlämnande av granskningssexemplar av tryckt skrift till norrländskt bibliotek; samt

D) att motionerna

- 1) I: 383,
- 2) I: 384,
- 3) I: 385 och II: 548,
- 4) I: 387 och II: 549,
- 5) I: 390 och II: 550 samt
- 6) II: 547,

i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade fogats ett flertal reservationer.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen erhålla följande avfattning:

I överensstämmelse med de i regeeringsformen fastställda grunderna för en allmän tryckfrihet och till säkerställande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall det stå varje svensk medborgare fritt att, med iakttagande av de bestämmelser som äro i denna förordning meddelade till skydd för enskild rätt och allmän säkerhet, i tryckt skrift yttra sina tankar och åsikter, offentliggöra allmänna handlingar samt meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst.

Det skall ock stå envar fritt att, i alla de fall då ej annat är i denna förordning föreskrivet, för offentliggörande i tryckt skrift till dess författare eller utgivare eller, om för skriften finnes särskild redaktion, till denna meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

I en av herr *Herlitz* och fröken *Nygren* avgiven reservation hade hemställts, att 1 kap. 1 § andra stycket skulle få följande lydelse:

Det skall — — — offentliggörande i periodisk tryckt skrift till dess utgivare eller — — — som helst.

I fråga om 1 kap. 2 § hade utskottet föreslagit denna lydelse:

Någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav må ej förekomma.

Ej heller vare någon, myndighet eller enskild, tillåtet att på grund av skrifs innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.

I en reservation av herrar *Hallén*, *Karl August Johanson*, *Mattsson*, *Sandberg*, *Sjö*, *Damström*, *Norén* och fröken *Nygren* hade yrkats, att 1 kap. 2 § andra stycket skulle avfattas sålunda:

Ej heller vare tillåtet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av skrifs innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.

2 kap. 10 § tryckfrihetsförordningen skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag givas denna avfattning:

Har myndighet avslagit framställning om utbekommande av allmän handling och anser sökanden att beslutet icke är lagligen grundat, äge han, i den ordning nedan sägs, söka ändring i beslutet; beslut, som meddelats av departementschef, må dock ej överklagas.

Utskottet hade i fråga om denna paragraf föreslagit följande lydelse:

Har myndighet avslagit framställning om utbekommande av allmän handling och anser sökanden att beslutet icke är

Förslag till tryckfrihetsförordning.

lagligen grundat, äge han, i den ordning nedan sägs, söka ändring i beslutet.

Herrar *Sandberg, Sjö, Damström, Nilsson* i Göteborg och *Norén* hade i en reservation yrkat, att paragrafen skulle erhålla den i propositionen föreslagna lydelsen.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle 5 kap. 10 § tryckfrihetsförordningen lyda sålunda:

Utgivaren må, sedan anmälan om ställföreträdare blivit gjord, överlämna åt denne eller, om flera ställföreträdare finnas, åt någon av dem att i utgivarens ställe utöva den befogenhet, som enligt 3 § tillkommer utgivaren.

Kan det antagas att utgivaren på grund av sjukdom eller av annan tillfällig orsak oavbrutet under minst en månad ej kommer att utöva befogenheten som utgivare, skall han snarast överlämna denna till ställföreträdare. Finnes ej ställföreträdare eller kommer uppdraget för den eller dem som utsetts till ställföreträdare att upphöra, åligge utgivaren att genast draga försorg om att ställföreträdare utses och att anmälan därom sker på sätt i 9 § är föreskrivet.

I fråga om denna paragraf hade reservation avgivits av herr von *Friesen*, som föreslagit följande lydelse:

Utgivaren må — — — tillkommer utgivaren.

Kan det antagas att utgivaren på grund av sjukdom eller av annan tillfällig orsak oavbrutet under minst två månader ej kommer — — — är föreskrivet.

7 kap. 3 § andra stycket tryckfrihetsförordningen skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag avvattas på följande sätt:

Uppenbarar den som på grund av allmän befattning eller i och för utövande av allmän tjänsteplikt erhållit kännedom om förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom han eljest enligt lag

eller författning haft att iakttaga tystnad, vad han sålunda erfarit, må, ehuru sådant meddelande skett för offentliggörande i tryckt skrift, gärningen åtalas och straffas enligt vad därom är stadgat.

Utskottet hade för samma lagrum föreslagit denna lydelse:

Uppenbarar den som på grund av allmän befattning eller i och för utövande av allmän tjänsteplikt erhållit kännedom om förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom han eljest enligt lag haft att iakttaga tystnad, vad han sålunda erfarit, må, ehuru sådant meddelande skett för offentliggörande i tryckt skrift, gärningen åtalas och straffas enligt vad därom är stadgat.

I en av herrar *Herlitz, Bror Nilsson, Wahlund, Hästad, Dickson* och *Hæggblom* avgiven reservation hade föreslagits, att ifrågavarande lagrum skulle lyda:

Uppenbarar någon förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom han eljest enligt lag haft att iakttaga tystnad, må, ehuru sådant — — — stadgat.

I fråga om nedan angivna del av 7 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen hade Kungl. Maj:ts i denna del av utskottet tillstyrkta förslag denna lydelse:

Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet skall såsom otillåtet yttrande i tryckt skrift anses sådan enligt lag straffbar framställning som innefattar:

3. krigsförräderi, i vad därigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om krigsförräderi äga tillämpning, någon förleder krigsfolk hörande till rikets eller med riket förbunden stats krigsmakt till modlöshet eller myteri eller genom osann framställning sprider sådan misströstan bland allmänheten att försvaret kan av-

sevärt försvaras eller begår annan dylik förrädisk gärning som är till avsevärt men för försvaret eller för motståndsverksamhet inom ockuperad del av riket;

försök eller förberedelse till sådant krigsförräderi;

Herr *Spångberg* hade i en i fråga om denna paragraf avgiven reservation yrkat, att orden »modlöshet eller» skulle utgå.

Kungl. Maj:t hade för 7 kap. 7 § tryckfrihetsförordningen föreslagit följande lydelse:

Tryckt skrift, som innefattar tryckfrihetsbrott, må konfiskeras.

Konfiskering av tryckt skrift innebär att alla för spridning avsedda exemplar av skriften skola förstöras samt att med formar, stenar, stereotyper, plåtar och andra dylika, uteslutande för tryckningen av skriften användbara materialier skall så förfaras att missbruk därmed ej kan ske.

I samband med konfiskering av periodisk skrift må, då fråga är om otilllåtet yttrande, som avses i 4 § 1—3, eller sådant enligt 5 § andra stycket otilllåtet offentliggörande som innefattar spioneri, meddelas förbud att utgiva skriften under viss, av rätten bestämd tid, högst sex månader från det domen i tryckfrihetsmålet vinner laga kraft. Förbud som nu sagts må dock meddelas allenast då riket befinner sig i krig.

Angående konfiskering av periodisk skrift, som sprides i strid mot utgivningsförbud eller uppenbart utgör fortsättning av skrift som avses med sådant förbud, gälle vad i allmänhet är stadgat om förverkande av föremål på grund av brott.

Utskottets förslag innefattade i denna del, att i 7 § skulle upptagas allenast de två första här ovan angivna styckena, att fjärde stycket skulle upptagas i en särskild paragraf, betecknad 9 §,

Förslag till tryckfrihetsförordning.

samt att såsom 8 § skulle upptagas ett stadgande med följande innehåll:

I samband med konfiskering av periodisk skrift må, då fråga är om otilllåtet yttrande, som avses i 4 § 1—3, eller sådant enligt 5 § andra stycket otilllåtet offentliggörande som innefattar spioneri, meddelas förbud att utgiva skriften under viss, av rätten bestämd tid, högst sex månader från det domen i tryckfrihetsmålet vinner laga kraft.

Bestämmelserna i första stycket äge icke tillämpning med mindre Konungen på grund av krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, med riksdagens samtycke förordnat därom. Sådant förordnande skall varje gång avse viss i förordnandet angiven tid, högst ett år, men må redan dessförinnan av Konungen återkallas. Påkallas förordnande som nu sagts av krig, vari riket befinner sig, och pågår icke riksdags-session, äger Konungen meddela förordnandet, dock allenast om Konungen kallat riksdagen till session eller riksdagen eljest skall sammanträda inom trettio dagar; förordnandet skall, så snart ske kan, underställas riksdagen samt, om riksdagen ej samtycker därtill, genast upphöra att lända till efterrättelse. För riksdagens samtycke erfordras att minst tre fjärdedelar av de röstande i vardera kammaren vid vote-ring instämt i beslutet.

Då förordnande, som avses i andra stycket, upphör att gälla, skall utgivningsförbud, som meddelats med stöd därav, förfalla; utan hinder därav skall dock i fråga om överträdelse av förbudet under tid, då förbudet var gällande, tillämpas vad i denna förordning är stadgat.

I en av herrar *Holmbäck* och *von Friesen* avgiven reservation hade yrkats,

att 7 § måtte erhålla den lydelse utskottet föreslagit,

att 8 och 9 §§ i utskottets förslag måtte utgå

Förslag till tryckfrihetsförordning.

samt att det måtte uppdragas åt konstitutionsutskottet att vidtaga härav för-
anledda formella jämkningar i 5, 6 och
10 kap.

Herr *Spångberg* hade i en reservation
yrkat, att 8 § skulle erhålla följande
lydelse:

I samband — — — (= utskottet) —
— — — laga kraft.

Bestämmelserna i första stycket äge
icke tillämpning med mindre Konung-
en på grund av krig, vari riket befin-
ner sig, med riksdagens samtycke för-
ordnat därom. Sådant förordnande —
— — (= utskottet) — — — Konungen
återkallas. Pågår icke riksdagssession,
äger Konungen meddela förordnande
som nu sagts, dock allenast — — —
(= utskottet) — — — i beslutet.

Då förordnande, — — — (= utskot-
tet) — — — är stadgat.

10 kap. 10 § tryckfrihetsförordningen
hade i Kungl. Maj:ts och utskottets för-
slag givits denna avfattning:

Tryckt skrift, som uppenbart innefattar
enligt 7 kap. 4 § straffbart brott
mot tukt och sedlighet, må efter beslut
av polismyndighet i avbidan på förord-
nande om beslag tagas i förvar. Är fara
i dröjsmål, må även utan sådant be-
slut åtgärd, som nu sagts, vidtagas av
polisman; anmälan därom skall dock
skyndsamt göras hos polismyndigheten,
vilken har att genast pröva, om skriften
skall kvarbliva i förvar.

Herr *Spångberg* hade i en reserva-
tion yrkat, att paragrafen skulle utgå
och att därav föranledd omnumrering
av de följande paragraferna i kapitlet
skulle vidtagas.

Beträffande 10 kap. 11 § tryckfrihets-
förordningen hade utskottet föreslagit
denna lydelse:

Anträffas vid avdelning av krigsmak-
ten tryckt skrift, som uppenbart inne-
fattar sådan enligt 7 kap. 4 § straffbar
uppvigling att krigsman därigenom kan

förledas åsidosätta sin tjänsteplikt, må
skriften efter beslut av befattningshava-
re, som enligt lag har bestraffningsrätt
över personal vid avdelningen, i avbi-
dan på förordnande om beslag tagas i
förvar. Är fara i dröjsmål, må även
utan sådant beslut åtgärd som nu sagts
vidtagas av annan befattningshavare av
officers eller underofficers grad. An-
mälan därom skall dock skyndsamt gö-
ras hos befattningshavare som först
sagts; denne har att genast pröva, om
skriften skall kvarbliva i förvar.

Jämväl beträffande denna paragraf
hade reservation avgivits av herr
Spångberg, som yrkat att paragrafen
skulle erhålla följande lydelse:

Anträffas vid avdelning — — — om
beslag tagas i förvar.

I 12 kap. tryckfrihetsförordningen
skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag ne-
dan angivna paragrafer erhålla följande
lydelse:

2 §.

I tryckfrihetsmål, vari talan föres
om ansvar, skall frågan, huruvida skrif-
ten är brottslig, prövas av en jury om
nio medlemmar, såframt ej partierna å
ömse sidor förklara sig vilja utan så-
dan prövning hänskjuta målet till rät-
tens avgörande. Då jury prövar skrif-
tens brottslighet, skall skriften anses
brottslig, om minst sex jurymän äro
ense därom.

Finner juryn att skriften icke är
brottslig, skall den tilltalade frikännas.
Har juryn ansett skriften brottslig, skall
även rätten pröva skriftens brottslighet.
Är rätten av annan mening än juryn,
äge rätten frikänna den tilltalade eller
hänföra brottet under mildare straffbe-
stämmelse än den som juryn tillämpat.

3 §.

För varje län skola utses jurymän,
fördelade i två grupper med sexton
jurymän i första gruppen och åtta jury-
män i andra gruppen. Jurymännen i
andra gruppen skola vara eller hava

varit nämndemän vid allmän underrätt. För Stockholms stad och län utses jurymän gemensamt.

5 §.

Till jurymän skola utses inom länet boende svenska medborgare, som uppnått tjugufem års ålder. De böra vara kända för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Bland jurymännen böra skilda samhällsgrupper och olika delar av länet vara företrädda.

Ej må den vara juryman, som är omyndig eller i konkurstillstånd.

9 §.

De som äro utsedda till jurymän skola uppföras å en jurymannalista. I denna skall varje grupp upptagas särskilt.

10 §.

Då mål vari jury skall deltaga förekommer, skall rätten föredraga jurymannalistan samt till behandling upptaga frågan, huruvida jäv föreligger mot någon som finnes upptagen på listan. Angående jäv mot juryman gälla vad i lag är stadgat om domare.

Därefter skall juryn bildas av de ojäviga jurymännen sålunda att vardera parten äger utesluta tre jurymän inom den första gruppen och en inom den andra samt rätten genom lottning bland de övriga uttager så många till suppleanter att sex kvarstå i den första gruppen och tre i den andra.

11 §.

Äro å ena sidan flera parter och vill endast någon av dem begagna sin uteslutningsrätt, gälla den uteslutning han företager även för de öriga. Vilja medparter utesluta olika jurymän och kunna de ej enas, företage rätten uteslutningen genom lottning.

12 §.

Ej må någon utan laga förfall undandra sig att tjänstgöra i jury.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Kan på grund av jäv eller laga förfall för juryman nödigt antal ledamöter i någon grupp ej erhållas, nämne rätten för varje juryman som erfordras tre till jurymän inom gruppen behöriga personer. Av de sålunda nämnda äge vardera parten utesluta en. Ej må till juryman nämnas någon som förut i samma mål uteslutits.

13 §.

Förekomma samtidigt flera mål, vari jury skall deltaga, må med parternas samtycke rätten förordna att samma jury skall tjänstgöra i alla målen. Skall jury utses gemensamt för flera mål, äge vad i 11 § är stadgat om uteslutning av juryman i mål, vari å ena sidan äro flera parter, motsvarande tillämpning.

14 §.

Föres i mål om ansvar jämväl talan om enskilt anspråk mot annan än den tilltalade, skola de åtgärder av svardepart, som avses i 2 § första stycket, 10 § andra stycket och 12 § andra stycket, ankomma på den tilltalade.

Då talan utan samband med åtal föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk gälla om rättegången i sådant mål vad i 2 och 10—13 §§ är föreskrivet; har skriftens brottslighet tidigare prövats i mål om ansvar för tryckfrihetsbrott, skall dock prövning av skriftens brottslighet ej ånyo äga rum. I ansökningsmål skall den uteslutning av jurymän, som eljest ankommer på parterna, företagas av rätten genom lottning.

Utskottet hade i fråga om 2, 3, 5 och 9 §§ föreslagit här nedan angivna lydelse, varjämte utskottet föreslagit, att 10—14 §§ skulle ersättas med tre med 10—12 §§ betecknade paragrafer med följande avfattning:

2 §.

I tryckfrihetsmål, vari talan föres om ansvar, skall frågan, huruvida skriften

Förslag till tryckfrihetsförordning.

är brottslig, prövas av en jury om nio medlemmar, såframt ej parterna å ömse sidor förklara sig vilja utan sådan prövning hänskjuta målet till rättens avgörande. Då jury prövar skriftens brottslighet, skall skriften anses brottslig, om minst fem jurymän äro ense därom.

Finner juryn — — — (= Kungl. Maj:ts förslag) — — — juryn tillämpat.

3 §.

För varje län skola utses jurymän, fördelade i två grupper med sex ledamöter i första gruppen och tre ledamöter i andra gruppen samt för varje ledamot två suppleanter. Ledamöter och suppleanter i andra gruppen skola vara eller hava varit nämndemän vid allmän underrätt. För Stockholms stad och län utses jurymän gemensamt.

5 §.

Till jurymän skola utses inom länet boende svenska medborgare, som uppnått tjugufem års ålder. De böra vara kända för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Bland jurymännen böra skilda samhällsgrupper och meningsriktningar samt olika delar av länet vara företrädde.

Ej må — — — (= Kungl. Maj:ts förslag) — — — i konkurstillstånd.

9 §.

De som äro utsedda till jurymän skola uppföras å en jurymannalista. I denna skola grupperna upptagas särskilt samt för varje ledamot angivas de jurymän som äro suppleanter för denne.

10 §.

Då mål — — — (= 10 § första stycket i Kungl. Maj:ts förslag) — — — om domare.

11 §.

Ej må — — — (= 12 § första stycket i Kungl. Maj:ts förslag) — — — i jury.

Är juryman, som utsetts till ledamot i jury, av jäv eller laga förfall hindrad

att tjänstgöra och föreligger sådant hinder även för hans suppleanter, äge rätten kalla annan till suppleant inom gruppen utsedd juryman eller, om sådan ej finnes, någon som är därtill valbar.

12 §.

Föres i mål om ansvar jämväl talan om enskilt anspråk mot annan än den tilltalade och vill endast någon av dem utan juryprövning hänskjuta målet till rättens avgörande, gälle å svarandesidan vad den tilltalade bestämmer.

Då talan utan samband med åtal föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk, gälle om rättgången i sådant mål vad i 2, 10 och 11 §§ är föreskrivet; har skriftens brottslighet tidigare prövats i mål om ansvar för tryckfrihetsbrott, skall dock prövning av skriftens brottslighet ej ånyo äga rum.

I en av herrar *Sandberg, Holmbäck* och *von Friesen* avgiven reservation hade hemställts,

att 12 kap. måtte erhålla den i propositionen föreslagna lydelsen med den ändring utskottet föreslagit beträffande 5 §,

samt att det måtte uppdragas åt konstitutionsutskottet att vidtaga härav föranledd formell jämkning i 14 kap.

13 kap. 5 § första stycket tryckfrihetsförordningen hade i Kungl. Maj:ts förslag fått följande avfattning:

Bestämmelsen i 1 kap. 1 § andra stycket angående meddelande av uppgifter och underrättelser för offentliggörande i tryckt skrift skall gälla även meddelande för offentliggörande i skrift, som tryckes utom riket, om ej meddelandet avser förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom meddelaren eljest enligt lag eller författning haft att iakttaga tystnad. Är meddelandet i sådant hänseende straffbart, gälle vad därom är stadgat. Har meddelandet icke blivit infört i skriften

Förslag till tryckfrihetsförordning.

och innefattar det ärekränkning mot enskild person, gälla om ansvar för sådan ärekränkning vad i lag är stadgat.

Utskottet hade i fråga om detta lagrum, med hänsyn till utskottets ändringsförslag rörande 7 kap. 3 § andra stycket, föreslagit denna lydelse:

Bestämmelsen i 1 kap. 1 § andra stycket angående meddelande av uppgifter och underrättelser för offentliggörande i tryckt skrift skall gälla även meddelande för offentliggörande i skrift, som tryckes utom riket, om ej meddelandet avser förhållande, vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom meddelaren eljest enligt lag haft att iakttaga tystnad. Är meddelandet i sådant hänseende straffbart, gälla vad därom är stadgat. Har meddelandet icke blivit infört i skriften och innefattar det ärekränkning mot enskild person, gälla om ansvar för sådan ärekränkning vad i lag är stadgat.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes beträffande föredragningssättet ordet av

Herr HALLÉN, som anförde: Herr talman! Med avseende å föredragningen av konstitutionsutskottets utlåtande nr 30 får jag hemställa, att kammaren måtte besluta som följer:

1) Utlåtandet företages till avgörande punktvis samt punkten A på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till tryckfrihetsförordning, därefter utskottets förslag till ändrad lydelse av §§ 108 och 109 R. F. samt §§ 70, 71 och 73 R. O. samt slutligen utskottets hemställan.

2) Vid föredragningen av utskottets förslag till tryckfrihetsförordning genomgås förslaget kapitelvis och paragrafvis samt, där så erfordras, styckevis, med iakttagande att rubriken förekommer först och övergångsbestämmelserna sist. Därest under överläggningen om någon del av förslaget framställas från utskottets förslag avvikande yrkanden, göres efter överläggningens slut

varje föreliggande yrkande särskilt för sig till föremål för proposition på bifall och avslag.

3) Vid behandlingen av den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, må denna omfatta utlåtandet i dess helhet.

4) Lagtext må ej behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

5) För den händelse utskottets förslag kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, lämnas utskottet öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de paragrafer, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

6) Utskottet bemyndigas att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer samt i formellt hänseende i övrigt vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölles.

Punkten A).

1). Utskottets förslag till tryckfrihetsförordning.

Efter föredragning av rubriken anförde:

Herr von FRIESEN: Herr talman! Då det nu är första gången sedan 1866 som riksdagen blir i tillfälle att ta första steget till antagande av en helt ny grundlag, kan det ju vara anledning att här erinra om stundens betydelse. Det rör sig ju här också om ett lagförslag, som avser att värna våra grundläggande demokratiska rättigheter. Där tryckfrihet och yttrandefrihet inte äro garanterade, existerar ju inte heller någon demokrati. Ju bättre utformad denna lagstiftning är, som ju har till främsta syfte att värda den politiska yttrandefriheten, ju bättre markera vi också vår tillhörighet till de fria staternas krets.

Dess bättre ha statsmakterna, då de

Förslag till tryckfrihetsförordning.

gått att bereda denna fråga, haft tillgång till ett sakkunnigutlåtande, om vilket redan utskottet i början av sitt yttrande säger, att det är mycket gott och värdefullt, ett uttalande som jag helt och fullt vill instämma i. Då man sedan blir i tillfälle att jämföra sakkunnigförslaget text med de avvikande förslag, som framkommit, dels i den kungl. propositionen, dels i konstitutionsutskottets här föreliggande utlåtande, så frestas man ju till det omdömet, att de förändringar som ibland Kungl. Maj:t, ibland utskottet gjort i sakkunnigförslaget äro lika med försämringar. Jag tror, icke minst med hänsyn till önskvärdheten av en mera allmän enighet i opinionen, när riksdagen går att ta ställning till denna fråga, att det hade varit klokt och riktigt, om man mera odelat hade lagt sakkunnigförslaget till grund för propositionen och utskottsutlåtandet. Rättvisan kräver emellertid, att man ger konstitutionsutskottet det erkännandet, att det på några punkter, närmare bestämt tre, har vidtagit förändringar i propositionen som, såvitt jag kan se, äro att betrakta såsom förbättringar.

Den första ändringen i Kungl. Maj:ts förslag står i 1 kap. 2 §, där propositionen endast talar om förbud för myndighet att hindra spridning av skrift. Konstitutionsutskottet har här i överensstämmelse med sakkunnigförslaget gjort ett tillägg, som innebär, att det också skulle existera ett formligt förbud för enskilda att vidtaga åtgärder för ett sådant hindrande av spridningen av skrift. Det synes ganska motiverat att företa den ändringen med hänsyn till den styrka, som organisationerna ha, och de möjligheter till rättsstridigt tvång, som de också kunna utöva i detta avseende i vårt moderna samhälle. Det gäller ju, märk väl, ingenting annat än just ett rättsstridigt, ett mera markerat ingripande för hindrande av skrifts spridning, självfallet icke en opinionsbildning, som syftar att på det sätt

att hindra, att skriften i fråga når en mera allmän spridning.

Den andra punkt, där konstitutionsutskottet har ändrat på regeringsförslaget, berör kanske inte någon stor fråga, men den förefaller ha ett ingalunda obetydligt principiellt intresse. Det gäller 2 kap. 10 §, där det talas om allmänna handlingars offentlighet och möjligheten att överklaga ett beslut av myndighet att icke utlämna allmän handling. Kungl. Maj:ts förslag medgav inte, att ett beslut av departementschef finge överklagas. Utskottet har i likhet med de sakkunniga föreslagit, att det skall finnas en rätt till ett sådant överklagande. Man tänker sig då, att regeringsrätten skall bli den instans som tar ställning till en vägran från departementschefens sida att utlämna allmänna handlingar. Det har väckt en viss kritik att utskottet liksom de sakkunniga har gått in på denna väg. Man säger, att det är någonting ovanligt i vår författning att medgiva klagorätt mot statsrådets beslut. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att här gäller det ingalunda ett beslut, som är fattat av statsrådet i hans egenskap av Konungens rådgivare utan endast i hans egenskap av chef för departementet, där han på så sätt har samma ställning som andra verkschefer.

Den tredje punkt, där utskottet har ändrat i Kungl. Maj:ts förslag, gäller 7 kap. 3 §. Det rör den personliga meddelelserätten till tidningarna. Det är ju fastslaget, att vem som helst har rättighet att till en författare — det som närmast intresserar är ju här tidningsredaktionerna — lämna meddelande i vilket ämne som helst. Vissa inskränkningar förekomma ju i detta avseende, och här är en dylik inskränkning, som rör sådana som äro ålagda tystnadsplikt. Kungl. Maj:t har föreslagit, att tystnadsplikt, föreskriven i lag eller författning, skall utgöra hinder för att lämna ett sådant meddelande. Utskottet har strukit ordet »författning», vilket ju innebär, att endast i lag föreskriven

Förslag till tryckfrihetsförordning.

lystnadsplikt hindrar ett dylikt meddelande.

Med angivande av dessa tre punkter har jag refererat de väsentliga förbättringar i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag, som enligt min mening konstitutionsutskottet föreslagit. Tyvärr föreslår utskottet inte endast sådana ändringar i regeringsförslaget, som förefalla mig innebära förbättringar. Utskottet har också — det är även här på tre punkter — kommit till en slutsats, som i varje fall innebär en försämring i jämförelse med det av mig nu återopade sakkunnigförslaget.

Den första punkt jag här skall ta upp rör också den nyss nämnda meddelandefriheten. Om en person kommer och lämnar ett meddelande till en tidning, som kan tänkas innefatta en ärekränkande beskyllning mot en enskild person eller en myndighet, blir meddelaren ansvarig, för den händelse inte tidningen har tagit upp detta påstående. I och för sig kanske detta vid första påseende kan synas naturligt och rimligt. Men när man närmare tänker efter, vilka konsekvenser detta får för tidningarnas nyhetsförmedling och deras möjlighet att ingripa mot missförhållanden, till exempel i förvaltningen, blir man en smula betänksam. Man utmålar i propositionen den där kverulerande personen, som springer på de olika tidningsredaktionerna och ärekränker. Man kan gentemot det påpeka, att detta har ju endast betydelse för den händelse vederbörande tidningsredaktör för det ärekränkande påståendet vidare. Annars blir det ju bara känt av ett fåtal personer, och då har man ju svårt att förstå, vilken betydelse det kan ha. Jag är rädd för att ett stadgande, sådant som det som förekommer här i propositionen, med detta straffhot mot en meddelare kommer att verka väsentligt hämmande på tidningarnas möjlighet att skaffa sig nyttiga och värdefulla upplysningar.

Den andra frågan, där utskottet har

ändrat icke bara på de sakkunnigas utan även på regeringens förslag, rör juryn och dess sammansättning, och det kommer väl otvivelaktigt att bli en av huvudpunkterna i dagens debatt om utskottsutlåtandet. Juryn har ju blivit en institution i vår tryckfrihetsprocess, som blivit olika bedömd, kritiserad kanske framför allt av juristerna på grund av olikheten i lagtillämpningen vid olika domstolar. Den har senast 1937 varit föremål för en viss revision. Som sammanfattande omdöme om juryn som institution får man väl säga, att den utgör en folklig garanti för den politiska yttrandefriheten, och som sådan försvarar den utan tvivel sin plats. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att jag icke vare sig när jag läst sakkunnigförslaget eller Kungl. Maj:ts förslag känt mig helt övertygad om nödvändigheten av att vidtaga några reformer på detta område. Jag har den bestämda uppfattningen att den gamla juryn ganska väl försvarade sin plats i vår tryckfrihetslagstiftning och att det partsval och den uteslutningsrätt som den medgav i stort sett var ganska tillfredsställande. Då emellertid konstitutionsutskottet har föreslagit en ganska radikal förändring av juryns sammansättning även i jämförelse med Kungl. Maj:ts och de sakkunnigas förslag, har jag här inte tänkt att ställa något yrkande om bibehållande av det nuvarande tillståndet. Det synes mig nämligen alldeles uppenbart att vid en jämförelse mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag innebär det förra förslaget så påtagliga fördelar, att jag finner mig föranlåten, vilket också framgår av en reservation på denna punkt, att i huvudsak yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Den föreslagna niomannajuryn, där enkel majoritet kräves och där parterna icke medgivas någon uteslutningsrätt och där något annat urval genom lottning inte heller förekommer, avlägsnar sig i så väsentlig grad ifrån den gamla

Förslag till tryckfrihetsförordning.

juryn, att man kan säga, att om detta förslag här antages, så blir det bara ett tuppffjät mellan denna jury och en nämnd eller domstol av en helt annan karaktär än grundlagsstiftarna avsågo med sin jury. Den väsentliga fördelen i det föreliggande regeringsförslaget synes mig just vara rätten till utslutning av jurymän. I all synnerhet då en partsrepresentation inte längre förekommer, synes det mig alldeles nödvändigt att man har denna utslutningsrätt, och jag tror också det är nödvändigt, att man har ett större antal personer att välja på, såsom Kungl. Maj:t också föreslagit i propositionen. De olägenheter, som vidlåda den av konstitutionsutskottet föreslagna juryn, äro för det första att det kan ju tänkas finnas en eller ett par personer i denna fasta för viss tid valda jury, mot vilka inga jävsanmärkingar kunna göras gällande, men om vilka parten vet, att de ha en viss förutfattad mening i den fråga som det gäller att bedöma. Den andra olägenheten är, att en jury med den föreslagna konstruktionen lätt kan utsättas för misstanken att bli föremål för påtryckningar av obehörigt slag. Juryns ledamöter intaga ju sedan gammalt en friare ställning än yrkesdomarna, och man kan inte jämföra dessa med varandra. Även om en faktisk påverkan inte skulle försökas, är blotta misstanken om att en sådan kan äga rum tillräcklig för att den av utskottet föreslagna juryn måste framstå såsom olämplig. Jag tillåter mig därför, herr talman, att på denna punkt yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herrar Sandberg, Holmbäck och undertecknad och som i allt väsentligt ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Det tredje huvudavsnittet, där konstitutionsutskottet har intagit en annan ställning än såväl de sakkunniga som Kungl. Maj:t, gäller förhållandena under krig och därmed jämförbara förhållanden. Såsom framhålles i en reservation av herr Holmbäck och mig,

föreligga ju i denna fråga i själva verket tre olika alternativ. Dels ha vi de sakkunnigas förslag, som inte uppstår några särbestämmelser, dels ha vi Kungl. Maj:ts förslag, som föreslår vissa särbestämmelser i form av utgivningsförbud under krig, och dels ha vi utskottets förslag, som går vidare på den väg, som Kungl. Maj:t har beträtt, och förordar, att dylika ingripanden, alltså ett utgivningsförbud, d. v. s. ett återupplivande av indragningmakten, även skall få äga rum vid krigsfara. Dock inför utskottet det tillägget, att en särskilt kvalificerad majoritet måste föreligga i riksdagen för att dessa stadganden skola få tillämpning. Det är mycket intressant att när man debatterar dessa frågor om tryckfriheten under krig och vid s. k. krigsfara ta del av de anföranden, som höllos i riksdagen i denna fråga under åren 1940 och 1941. Då var det framför allt censuren, som stod i förgrunden av intresset. Jag skall senare återkomma till denna sak. Vad som framför allt var intressant under dessa debatter, var den energi, med vilken åtskilliga mycket representativa talare avvisade ingripandena vid krigsfara. Man frågar sig nu: Om landet skulle komma i krig, behöva vi då icke långt gående åtgärder för att skydda oss mot landsförrädiska element, femtekolonnare och liknande, och kan det icke ifrågasättas att det blir någon form av censur, när det gäller upplysningar av militär natur, rörande folkhushållet o. s. v.? Utan tvivel är det så, att en mycket bestämd återhållsamhet måste krävas av pressen, men det är ingalunda säkert, att den behöver lagfästas. Med erfarenhet från de senaste krigsförhållandena tror jag att man kan hävda, att det är möjligt att åstadkomma frivilliga överenskommelser utan att behöva tillgripa bestämmelser i grundlagen. Glädjande nog konstaterar jag, att något förslag om censur icke föreligger. De sakkunniga ha härvid-

lag icke föreslagit några som helst ändringar. De vilja att tryckfrihetsförordningen i dess lydelse skall gälla såväl under fredliga förhållanden som under krig. Jag erinrar om att det var en mycket allsidig sakkunnigrepresentation i kommittén. Där fanns en representant för utrikesdepartementet och en representant för försvarsmakten. Ingen av dessa personer ifrågasatte, att några särbestämmelser skulle gälla under krigsförhållanden, och enligt vad som upplysts från sakkunnigt håll i pressen var denna fråga föremål för mycket ingående dryftande i kommittén.

Utskottet har sannolikt liksom Kungl. Maj:t resonerat på det sättet, att man måste ha någon sorts barriär, så att man icke hamnar i ett rättslöst tillstånd, om vi skulle komma in i krigsförhållanden. Men jag tror i likhet med de sakkunniga, att det är alldeles omöjligt att överblicka den situation, som kommer att inträda om vi råka i krig och till äventyrs en del av landet blir ockuperat av främmande trupper. Jag är ingalunda säker på att någon av de barriärer, som Kungl. Maj:t eller utskottet här vilja försöka resa, skall visa sig tillräcklig. Vi få kanhända begagna oss av — jag hoppas att så icke blir förhållandet, men man vet aldrig vad som kan hända — något slags nödvärnsrätt och sätta grundlagen ur kraft för att skydda oss i den livsfara, som nationen då befinner sig i. Jag tror att det icke är klokt att införa några särbestämmelser. De sakkunniga ha nog bedömt frågan riktigt. Det föreslagna utgivningsförbudet kommer att på ett mycket väsentligt sätt hämma den lojala yttrandefriheten, vilken är minst lika nödvändig under krig som under fredliga förhållanden. Det finns historiska exempel på hur i ett land, som befinner sig i ett svårt militärt läge, myndigheterna vidtagit bristfälliga anordningar och pressen, måhända av fullt respektabla motiv, funnit sig

Förslag till tryckfrihetsförordning.

föranlåten att kritisera denna bristande beredskap, vilket i sin tur lett till att de bristfälliga förhållandena blivit ändrade. En sådan situation kan mycket väl tänkas uppstå också i ett krig, i vilket vi till äventyrs bli indragna.

Om man jämför stadgandet om utgivningsförbud med de brottsbeskrivningar, som finnas i 7 kap. 4 §, fäster man sig också vid hur lätt det blir för en tidningsutgivare att bli ställd under åtal och riskera fällande dom med hänsyn till de ganska vaga beskrivningar som där förekomma. Jag fäster särskilt uppmärksamheten på upplysningar och framställningar, som syfta till att sprida misströstan bland allmänheten, och liknande. Ett utgivningsförbud är ju också ett oerhört kraftigt ingripande för vederbörande enskilda tidningsföretag, och jag är rädd för att dessa föreskrifter komma att verka alltför starkt återhållande även på en lojal kritik av de politiska eller militära myndigheternas åtgärder. Jag har därför, herr talman, i en reservation tillstyrkt bifall till vad de sakkunniga föreslagit på denna punkt.

Ännu betänkligare — och med detta kommer jag att sluta — blir det om man, såsom utskottet föreslår, utvidgar bestämmelsen att gälla vid krigsfara. Man frågar sig, vad i själva verket krigsfara är. I den tid vi nu uppleva kan man väl säga, att vi i varje stund befinna oss i en latent krigsfara. Detta uttryck är till sin natur så obestämt och så oklart, att en tillämpning därav kan föranleda mycket godtyckliga åtgärder från statsmakternas sida. Jag har den bestämda uppfattningen, att icke ens den garanti, som konstitutionsutskottet här föreslår, är tillräcklig.

Den väsentliga anmärkningen mot stadgandet om krigsfara är samma anmärkning, som av en rad kritiker under åren 1940 och 1941 gjordes mot de administrativa konfiskationerna, konfiskationerna utan rättegång, näm-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

ligen att om vi ha ett sådant stadgan-
de i grundlagen, detta kan inbjuda
främmande makts representanter att
hos den sittande regeringen och hos
utrikesdepartementet göra påtryckning-
ar om att bestämmelsen skall tillämpas.
Det finns tidningar, som göra uttalan-
den, som vi anse olämpliga och skad-
liga, säga de, och det finns alltså möj-
lighet att här ingripa. Jag kan icke
finna att det är riktigt, att utskottet ger
Kungl. Maj:t denna möjlighet, som
skenbart innebär ökade befogenheter
för Kungl. Maj:t men som också utan
tvivel kan medföra allvarliga svårighe-
ter för regeringen, i främsta hand ut-
rikesledningen.

Jag tillåter mig alltså, herr talman,
att i första hand yrka bifall på denna
punkt till den reservation, som avgi-
vits av herr Holmbäck och mig och
som i huvudsak innebär, att inga sär-
bestämmelser böra tillämpas när lan-
det befinner sig i krig. Skulle emeller-
tid detta yrkande icke bifallas av kam-
maren, kommer jag att rösta för — så-
som innebärande ett mindre ont — den
reservation som i denna punkt har av-
givits av herr Spångberg.

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr tal-
man! När man lägger konstitutionsut-
skottets utlåtande och de sakkunnigas
förslag, vilket senare propositionen ju
i allt väsentligt bygger på, bredvid var-
andra, gör man nog den observationen,
att konstitutionsutskottets utlåtande är
försett med — eller man kanske rent
av vågar säga vanprydes av — ett tjog-
tal reservationer och ett särskilt ytt-
rande, under det att de sakkunnigas
betänkande är enhälligt. Ett utskotts-
utlåtande av det utseendet måste onek-
ligen, så vitt jag förstår, ge ett omedel-
bart intryck av rådvillhet och oviss-
het inför de beslut, som man här har
att träffa.

Detta intryck förstärkes ytterligare
vid en närmare granskning av utlåtän-

det. Jag vill påpeka för kammarens le-
damöter, att utskottsledamöterna själva
nödgats bekänna det bryderi, i vilket
de befunnit sig. Detta har observerats
av åtskilliga här i riksdagen. Det talas
i en av reservationerna med beklagan-
de om den korta tiden för utskottets
prövning, och i en annan framhålles
det tvångsläge, vari utskottet på grund
av tidens knapphet befunnit sig. I en
tredje reservation slutligen förklaras
rent ut, att — jag tillåter mig citera —
»utskottet har på många punkter, un-
der stor tvekan och i stark känsla av
att ej nå till botten med problemen, ta-
git ståndpunkt till svåra frågor». Man
måste, herr talman, under dessa om-
ständigheter verkligen spörja sig: Hur
kan utskottet i en situation, som teck-
nats så i utskottets egna handlingar,
icke desto mindre våga sig på att till-
råda riksdagen att vidtaga åtgärder på
tryckfrihetens område, som i viktiga
avsnitt nästan helt undanrycka grund-
valarna för den traditionella svenska
tryckfriheten, en tryckfrihet, mina da-
mer och herrar, som i vissa hänseen-
den kan föras tillbaka ända till mitten
av 1700-talet — 1766 års lagstiftning är
ju den första i lag sammanfattade
tryckfrihetsrätt, som något land i hela
världen känner — en tryckfrihet som
jag vågar säga vi ha anledning att vara
stolta över och som delvis utgjort ett
föredöme för icke så få folk i den väst-
erländska kulturkretsen.

Bland de sakkunniga ha givetvis —
det ligger i sakens natur — delade me-
ningar varit rådande på många punk-
ter. Men, ärade ledamöter av denna
kammare, känslan för de väsentliga fri-
hetsvärden det här är fråga om och
den hedersamma svenska tradition det
gällt att tillvarataga har varit gemen-
sam för alla de sakkunniga, oavsett var
de annars stå, och den känslan har va-
rit så stark, att den till slut burit frukt
i ett alldeles enhälligt betänkande i
denna utomordenligt svåra fråga.

I detta sammanhang må det, herr

Förslag till tryckfrihetsförordning.

talman, kanske icke vara alldeles ur vägen att ge ett ord av erkännande för det sätt, på vilket de sakkunnigas ordförande, f. d. justitierådet Gärde, lett utredningsarbetet, ett utredningsarbete som säkerligen är ett av de mest betydelsefulla inom svenskt offentligt liv på ganska många år.

Jag skall efter dessa inledande ord tillåta mig att knyta några reflexioner till vissa avsnitt av utskottets utlåtande.

Liksom den föregående ärade talarren vill jag till en början vitsorda, att vissa av de av utskottet rekommenderade åtgärderna enligt min mening otvivelaktigt utgöra förbättringar i förhållande till propositionen. Ett par av dem ha redan berörts av herr von Friesen. En ljuspunkt i utlåtandet synes mig sålunda vara, att man uttalat sig för att förbudet mot spridningshinder även gäller enskild och på den punkten alltså korrigerar propositionen. Detta förbud innehåller enligt utskottet en grundsats av stor vikt, och detta är riktigt. Det har också påpekats av de sakkunniga. Och jag måste säga, att jag har svårt att förstå de åtta socialdemokratiska ledamöter av utskottet, som av någon anledning reserverat sig just på denna punkt. Erfarenheterna t. ex. från Pragkuppen visa ju, hur farligt det är att vara utan lagstadgat förbud mot metoder, som kunna leda till uppenbara maktövertaggrepp. I sitt tal på midsommardagen drog statsministern upp en parallell mellan kommunistkuppen i Tjeckoslovakiet och Hitlerdömets makttillträde i Tyskland och konstaterade, att svenskarna icke låta sig dupera av sådana våldsmetoder eller av hemmakommunisternas påståenden om att revolten i Tjeckoslovakiet var oblodig. Pressen och yttrandefriheten måste bevaras i ett demokratiskt land, sade statsministern, och detta är givetvis ingenting att erinra emot. Det är alldeles riktigt. Men, skulle jag vilja fråga: Hur låter sig detta frimodiga uttalande förena

med denna reservation från åtta socialdemokrater inom riksdagens konstitutionsutskott? Det är naturligtvis riktigt, att beträffande åtgärder av enskilda tryckfrihetsförordningen hittills inte ansetts kunna ge handlingsregler till skydd för tryckfrihetens utövning, motsvarande dem för myndighet gällande. Uppenbart är emellertid, att även i fråga om enskilda ett behov av dylika regler kan föreligga. Enskilda organisationer och sammanslutningar intaga stundom — det veta vi nog litet till mans här i kammaren — en sådan ställning att de verksamt kunna hindra tryckning, utgivning eller spridning av skrift, vars innehåll anses misshagligt eller anstötligt. I viss utsträckning torde väl den uppfattningen att dylika åtgärder icke äro tillåtna ha vunnit hävd, ehuru tryckfrihetsförordningen, som sagt, icke uttryckligen stadgar något därom. Reaktionen mot skrifter, som anses misshagliga eller anstötliga, har i vissa fall tagit sig uttryck i organiserade åtgärder till deras undertryckande. Tydligt är, såvitt jag förstår, att dylika åtgärder icke äro väl förenliga med en allmän tryckfrihet. Denna kan dock icke få vara ett privilegium för vissa meningsriktningar. Endast lagens stadganden om missbruk av tryckfriheten skola utgöra tryckfrihetens gränser.

Så ha de sakkunniga samstämmigt resonerat.

Tyvärr, måste jag säga, har justitieministern inte accepterat denna tankegång — en av de inte alltför talrika ändringar han gjort i de sakkunnigas förslag — utan överraskande nog i propositionen ansett, att förbudet mot spridningshinder inte skall gälla enskilda. Han har alltså fått stöd av denna reservation av åtta av utskottets elva socialdemokratiska ledamöter. Jag vill livligt hoppas, att denna reservation har sin förklaring i den brådska, under vilken man tvingats arbeta. Jag finner måhända stöd för

Förslag till tryckfrihetsförordning.

denna uppfattning i det förhållandet att reservanternas icke tillhandahålla någon egen motivering för sin ståndpunkt utan inskränka sig till en enkel hänvisning till de av justitieministern framförda skälen. Det vore beklagligt, om justitieministerns i denna del sakligt svaga och, såvitt jag kan se, icke frihetsbefrämjande argumentering vunne bifall av majoriteten inom den socialdemokratiska gruppen här i kamraren.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag beträffande 1 kap. 2 § andra stycket.

Utskottet föreslår den ändringen i propositionen, att det av justitieministern förordade — men av de sakkunniga icke upptagna — utgivningsförbudet för krigstid skall kunna tillgripas i föreslagen omfattning redan vid krigsfara. Som jag ser på dessa ting — och jag vill gärna framhålla att jag i detta ämne har samma uppfattning som den föregående talaren — måste jag för min del djupt beklaga den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten i detta hänseende intagit. Här sträcker indragningsmakten ut sina långa griparmar. Det är farliga vägar, som utskottet här är inne på. Ty, som den föregående talaren redan påpekat, risken för krig nu för tiden kan ju nästan alltid anses föreligga. Och inte blir den risken mindre genom att tryckfriheten stryptes åt på det sätt, som här föreslås. Med det »kalla krig», som nu pågår, kan man strängt taget beständigt räkna med krigsfara, och det är sålunda inte alls uteslutet, att de för tillfället maktägande kunna finna lämpligt att utfärda utgivningsförbud när som helst, om de funnit innehållet i en tidning eller annan skrift olämpligt med hänsyn till den utrikespolitik, som dessa maktägande föra. »Utgivningsförbudet är en abnormitet, hämtad från Karljohanstidens pressförtryck», har det — inte utan fog enligt min mening — sagts i dessa dagar.

Nu kommer man förmodligen att från utskottets sida framhålla, att detta utgivningsförbud är omgärdat med betydande försiktighetsåtgärder. Riksdagen skall besluta härom för högst ett år, och tre fjärdedels majoritet erfordras i båda kamrarna o. s. v. Ja, herr talman, detta låter ju ganska bra, men alla ha väl dock inte glömt erfarenheterna från kriget. De tala nog sitt så tydliga språk. Denna utvidgning av utgivningsförbudet kan leda till en återgång till krigstidens många gånger onekligen ganska besynnerliga tryckfrihetspolitik. Den erforderliga majoriteten i riksdagen är ingalunda — det ha vi nog litet till mans erfarenhet av — någon effektiv garanti för att inte denna del av lagen kan komma att tillgripas utan att något behov därav föreligger, då ju begreppet krigsfara, som sagt, är mycket tånjbart. En dylik bestämmelse om »krigsfara» kan för tryckfriheten komma att utgöra en fallbäla, vilken de maktägande kunna låta tråda i funktion praktiskt taget när dem lyster. Jag kan inte alldeles frigöra mig från intrycket, att utskottsmajoriteten, när den gått att formulera sin mening på denna punkt, i intet ringa utsträckning tyvärr offrat åt tankar och stämningar från de ur många synpunkter så mörka första krigsåren — tankar och stämningar, som man trott att vi nu omsider gjort oss fria från.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till den av herrar von Friesen och Holmbäck beträffande 7 kap. 7—9 §§ avgivna reservationen, det vill säga bifall till de sakkunnigas förslag i denna del.

Utskottets ståndpunktstagande i fråga om juryn — som här redan berörts — har för mig, det måste jag uppriktigt säga, kommit som något av en chock. Jag har mycket svårt att förstå, hur man kunnat resonera så som skett inom utskottsmajoriteten. I detta fall räcker det knappast med några hänvisningar

till den begränsade tiden. Utskottet uttalar ju själv i ingressen till sitt utlåtande, att vid remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag ett stort antal av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna såsom ett allmänt omdöme om förslaget uttalat, att detta såväl i formellt som i materiellt hänseende är väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. »Utskottet har», heter det vidare, »vid sin genomgång av propositionen, vilken nära ansluter sig till de sakkunnigas förslag, funnit dessa uttalanden berättigade och vill för sin del tillstyrka att förslaget i huvudsak genomföres.» — Det är mycket bra sagt. Men tyvärr tycks majoriteten ha alldeles glömt bort denna franka deklaration, när man kommit fram till juryfrågan. Juryn, som — kan man nog våga säga — utgör hörnstenen i hela tryckfrihetsförordningen, juryn, vilken som ett frihetens skydd är helgad av en mer än sekelgammal tradition i svensk tryckfrihetsrätt — denna jury i vedertagen mening praktiskt taget plånar man ut. Såväl parternas utslutningsrätt som jurymännens utlottning och den kvalificerade majoriteten för fällande juryutlåtande ha ju i utskottets förslag avskaffats. Man ersätter juryn med en fast nämnd, som fattar sina beslut med enkel majoritet. Den svenska tryckfrihetsjuryn har här stympats till oigenkännlighet. Det kanske främsta värdet för den medborgerliga rättighet, som tryckfriheten utgör, har raserats. Konstitutionsutskottet vid 1812 års riksdag framböll, då det tillstyrkte tillskapandet av tryckfrihetsjuryn, att »tryckfrihetsmål äro i allmänhet mera moraliska än materiella förbrytelser; att de nästan förutsätta omöjligheten att igenom blotta lagformer kunna bestämmas». Ja, herr talman, denna starka känsla för tryckfrihetens egenvärde hade man i 1812 års konstitutionsutskott. Jag frågar: Vart har den tagit vägen hos dess sentida efterföljare i nådens år 1948? Jag skulle också vilja

Förslag till tryckfrihetsförordning.

erinra 1948 års konstitutionsutskott om de förpliktande ord, som dess föregångare av år 1866 uttalade, nämligen att »tryckfrihetsförordningen med alla sina ofullkomligheter dock besitter den obestriddliga förtjänsten att ha på trygga grundvalar befastat och med säkra värn omhändertagit den fria yttranderätten i vårt land». Jag tror mig våga säga, att sanningen av dessa ord stått mycket klar för de sakkunniga. Jag beklagar, att jag nödgas ge uttryck åt den meningen att så icke i alla hänseenden synes ha varit fallet vad beträffar den något heterogent sammansatta majoriteten inom konstitutionsutskottet.

Då den av utskottsmajoriteten föreslagna fasta niomannajuryn kommer att väljas efter politiska grunder, har man nog anledning frukta att politiskt ståndpunktstagande kommer att ligga till grund för utslagen. Sättet för nämndens rekrytering innebär ju att det parti, som för tillfället har makten i landet, också har makten i tryckfrihetsjuryn. Vilka följer detta kan leda till är uppenbart. Var finnas garantierna för juryns opartiskhet? Risken för överilade domar har otvivelaktigt ökat ytterst ansevärt. Jag tror det är riktigt, då man — som skett på sina håll inom pressen — fruktar att denna fasta nämnd, detta politiska utskott, kan bli följsammare gentemot en ny indragningsmakt än den gamla skulle ha varit. Pressfriheten blir tämligen illusorisk, om utskottsförslaget på denna alldeles avgörande punkt går igenom. Den fasta juryn betyder en utarmning av tryckfriheten. Den betyder, att ett par viktiga säkringar för det fria ordet ha lossats. Med hänsyn till den konstruktion man från utskottsmajoritetens sida givit detta kommunalvalda, politiskt markerade utskott, som har att fatta sina beslut efter ett enkelt majoritetsförfarande, skulle jag mycket beklaga om kammaren i detta hänseende följde vad som här föreslås.

Jag skulle vilja direkt till utskotts-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

majoriteten ställa den frågan: Har avsikten med denna besynnerliga konstruktion av juryn varit att få till stånd flera fällande domar än hittills? Och jag skulle vilja tillfoga en annan fråga: Föredrar man principiellt fällande domar framför friande domar och domar där byråkratiska synpunkter helt få dominera över allmän medborgaruppfattning och publicistisk sakkunskap? Jag ställer dessa frågor, herr talman, och jag vore mycket tacksam att från utskottsmajoritetens sida få svar på frågorna.

Redan nu hemställer jag emellertid om bifall till den av herr Sandberg m. fl. avgivna reservationen, avseende 12 kap., det vill säga bifall till den i propositionen föreslagna lydelsen med den ändring som utskottet föreslagit beträffande 5 §.

Herr talman! Tryckfriheten är icke en angelägenhet uteslutande eller ens i främsta rummet för pressen. Det är inte här fråga om att tidningsredaktörerna skola få skriva var, när och hur som helst. Det gäller, mina damer och herrar, betydligt viktigare ting. Enligt min mening ha de sakkunniga, som dock företräda vitt skilda samhällsriktningar och politiska uppfattningar, på ett övertygande sätt klargjort tryckfrihetsbegreppets innersta väsen i några rader i ingressen till sitt enhälliga utlåtande, vilka rader jag ber att som avslutning på mitt anförande få citera. De sakkunniga säga: »Den enskildes politiska medverkan i samhället kräver, att han fritt kan taga kännedom om händelser och förhållanden av politisk betydelse och därigenom sättes i stånd att bilda sig ett omdöme, liksom de allmänna organens verksamhet fordrar en kännedom om de enskildas förhållanden och reaktioner, som endast den fria publiciteten kan förmedla. En fri press tjänstgör både som en opinionsskapande faktor och som ett uttryck för en förhärskande eller framväxande opinion. Det demokratiska

samhället kan i en mening sägas fungera genom det fria ordet. Tryckfriheten blir därigenom kännemärket på ett fritt samhällsskick.»

Jag tror, herr talman, och med det skall jag sluta, att det vore lyckligt för vårt lands fortsatta demokratiska utveckling, om något av denna levande känsla för tryckfrihetens egenvärde, som besjälat de sakkunniga, som dock satt sin prägel på propositionen i dess huvudsakliga delar, men som tyvärr i viktiga hänseenden icke fått göra sig gällande vid konstitutionsutskottets utformning av sitt utlåtande — om, säger jag, denna känsla för tryckfrihetens egenvärde även måtte få sätta sin prägel på de betydelsefulla beslut rörande en av rikets grundlagar, som denna kammare i dag går att fatta.

Herr HASTAD: Herr talman! Den pressfrihetsdebatt som förts i tidningarna under de sista dagarna har — jag skall inte tillåta mig något annat omdöme — gått alltför litet i den sakliga argumenteringens tecken. Pressen har plötsligt gjort en uppdelning av riksdagen i tryckfrihetsvänner och tryckfrihetsfiender, en uppdelning vilken jag tror är något förenklad. För egen del vill jag inledningsvis inte säga annat än att jag, som nu i flera hänseenden tillhör utskottsmajoriteten, under omkring 30 år, alltsedan jag var gymnasist, varit journalist. Utan självförhävelse tror jag mig ha såsom journalist i lika hög grad som de flesta av dem, som nu kritisera konstitutionsutskottet, och däribland även herr Hagberg i Malmö, särskilt under kriget gjort mig känd för ett självständigt uppträdande.

Herr Hagberg slutade sitt anförande med att citera tryckfrihetskommitténs uttalanden om tryckfrihetens egenvärde. Det är onödigt att betyga, att åtminstone för mig — men jag är övertygad om att det också gäller hela utskottet — känslan för tryckfrihetens egenvärde

varit lika levande. Den tryckfrihetsförordning, som framlägges av utskottet, kan nog trots allt betecknas såsom den mest frisinnade vi haft. Och inom utskottet har man strävat efter att omgärda denna tryckfrihetsförordning med så starka garantier som möjligt. Det ankommer på utskottets ordförande att närmare utveckla utskottets synpunkter — han kommer efter mig såsom talare — men jag har för min del med anledning av pressdebatten känt behov av att deklarerat min egen syn i de viktigaste punkterna.

Jag vill emellertid understryka att det är främst — utom hänsyn till tryckfriheten — två intressen som kommit att göra sig gällande under debatten i utskottet. Det ena har varit omsorgen om den enskildes skyddande, framför allt vid ärekränkningar, om den ensammes och maktlöses rättsställning. Jag kan inte finna att den omsorg, som utskottet i detta hänseende visat, på något sätt förtjänar kritik. Det andra intresset skulle jag vilja kalla det nationella intresset; frågan har varit hur man under krig eller krigsfara i ett visst läge skall kunna förena både tryckfrihetens och det nationella intressets synpunkter. Utskottet kan inte klandras för att utskottet här velat göra dessa avvägningar. Det skulle väl snarare ha varit klandervärt, om utskottet förbisett dessa synpunkter. En annan sak är självfallet, att det resultat, vartill utskottet kommit, i och för sig kan ge anledning till en saklig kritik. Jag vill bestämt understryka att jag vid överläggningarna inom konstitutionsutskottet — vid de tillfällen då jag ej varit förhindrad närvara på grund av samtidiga förhandlingar i särskilda utskottet — ej kunnat spåra andra än dessa båda fullt legitima intressen.

Jag vill vidare inledningsvis säga ett par ord med anledning av vad de båda föregående talarna nämnde om utskottets låt mig säga alltför starka självkänsla, då utskottet tagit sig för att

Förslag till tryckfrihetsförordning.

ändra vissa delar av propositionen eller de sakkunnigas förslag. Det är inte utskottets fel att de sakkunnigas utlåtande kom så sent, att regeringen inte kunde lägga fram propositionen i god tid. Utskottet har varit pliktigt att efter bästa förmåga pröva frågan. Jag har inte kunnat finna annat än att utskottet trots den korta tiden tagit mycket allvarligt på problemen, i den mån dessa verkligen kommit att ställas under diskussion, nämligen dels frågan om juryn och dels frågan om indragningsrätt vid krigsfara. Och vad juryn beträffar har åtminstone för mig och många andra anledningen till ändringsförslaget varit misstro till juryn i den form som den fått i de sakkunnigas och regeringens förslag. Om sedan denna misstro i och för sig kan anses sakligt berättigad eller inte är en sak, som jag strax skall återkomma till.

Det bör också, tycker jag, vara befogat att framhålla, att det har skett ändringar i utskottet som — om man vill begagna den förenklade beteckningen tryckfrihetsvänlig — gått i denna riktning. Jag hänvisar först till frågan om förbud för enskild att hindra tryckning eller utgivning av skrift på grund av dess innehåll. För det andra vill jag hänvisa till den utomordentligt viktiga ändring, som utskottet vidtagit i 7 kap. 3 §, där utskottet genom att taga bort ordet »författning» gjort det omöjligt för Kungl. Maj:t att genom en enkel kungörelse hindra bl. a. en ämbetsmans kontakt med pressen. För det tredje vill jag påpeka, att rätten att överklaga en departementschefs beslut i fråga om utbekommande av allmän handling återinförts i utskottsförslaget.

Jag skulle ytterligare inledningsvis bara vilja framhålla att beträffande det kapitel som handlar om sekretessen synes det mig — jag har framhållit det även i utskottet utan att dock ha kunnat, med hänsyn till den knappa tid som stått till förfogande, ifrågasätta några ändringar — som om några for-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

muleringar kunna tagas till intäkt för en alltför stor sekretess. Jag hänvisar i detta fall till 2 kap. 1 §, där det bland annat talas om inskränkningar »i anledning av myndighets verksamhet för inspektion, kontroll eller annan tillsyn», i vilket fall sekretess alltså kan genomföras. Detta är ett mycket vidsträckt begrepp, som kan misstolkas, och på denna punkt fordras att riksdagen utövar en mycket stark kontroll. Vidare har man tagit bort — jag erkänner gärna att det är en svår fråga att lösa — den i sakkunnigförslaget upptagna regeln att personliga brev skulle räknas till offentliga handlingar. Inte heller tycker jag att frågan om promemorior, sådana som gå t. ex. mellan kommissioner och regeringen eller upprättas inom departementen, lösts på nöjaktigt sätt.

Då jag nu, herr talman, skall gå in på de frågor, för vilka jag närmast begärt ordet, vill jag börja med juryn. Därvid vill jag till att börja med förklara att jag inte kunnat ansluta mig till den tankegång som utvecklats av presidenten Lindhagen. Jag finner att huvudpunkterna i hans förslag, borttagandet av instansordningen och rätten för Kungl. Maj:t att — låt vara i viss utsträckning på förslag av vissa sammanslutningar — tillsätta ledamöterna i domstolen, icke innehålla de nödiga garantierna för tryckfriheten. Jag har fortfarande den uppfattningen att en folklig medverkan i decentraliserad form vid tryckfrihetsprocessen är önskelig. Men jag har inte heller kunnat finna att det förslag i fråga om juryn som framlagts av Kungl. Maj:t i anslutning till de sakkunnigas förslag innebär en lycklig lösning. Såvitt jag vet förhåller det sig så att denna jury är en kompromissprodukt av de sakkunniga, vilka på denna punkt varit mycket splittrade. Man har frångått den gamla jurytanken dels genom att i hög grad begränsa den krets bland vilka jurymännen skola tagas och dels genom

att man har tagit bort parternas insättningsrätt. Kvar står endast en rätt för parterna att göra uteslutningar. Vidare har man fört över valet av juryn — som hittills legat hos domstolen och parterna — till politiska instanser, nämligen till stadsfullmäktige i vissa städer och eljest till landstingen. Jag vill, med anledning av att här talats så mycket om att utskottet velat politisera valet av jury, betona att rätta förhållandet är att det är de sakkunniga som lagt valet i politiska instansers händer. Om valen komma att företagas efter politiska grunder, därom veta vi i dag ingenting. Men vi veta en sak, och det är att det finns praktiskt taget inga nämnder eller organ i våra kommunala församlingar eller våra landsting, som tillsätts efter andra principer än de politiska. Vi ha särskilt erfarenhet från nämndemansvalen. Vilka önsknings man än uttalat ha nämndemansvalen, i varje fall i städerna, blivit genuint politiska, trots att bestämmelserna om nämndemännens tillsättande påminna om de bestämmelser som finnas i den här föreslagna lagen. Enligt min mening är det en stor svaghet hos den av regeringen föreslagna juryn, att parternas ställning försvagas. Detta har varit utgångspunkten för den kritik, som jag i utskottet riktat mot denna jury och som jag tidigare haft tillfälle att utveckla inför de sakkunnigas ärade ordförande. Parterna ha endast rätt att utsluta men inte rätt att tillsätta. Och den ena partens uteslutningsrätt kommer enligt min mening att bli utomordentligt känslig för motparten. Det är en större förlust att mista tillsättningsrätten än att ha denna uteslutningsrätt — härvidlag reagerar jag bestämt mot herr von Friesens uttalanden i motsatt riktning. Om ett visst parti eller en viss meningsriktning har låt mig säga fyra representanter bland de 24, komma dessa fyra representanter självfallet automatiskt att uteslutas av motparten. Detta kommer alldeles säkert att ske med den

jury som här föreslås, såframt inte det miraklet skulle inträffa att dessa val i motsats till andra val inte skulle bli politiska. Visserligen har parten rätt att själv utesluta fyra andra, men eftersom den åtalade parten »lever på» sin kvalificerade minoritet, är för honom rätten att ha försvararna kvar viktigare än rätten att utesluta dem som han förmodar vara huvudmotståndare. Ett resultat av juryns konstruktion på detta sätt blir — och detta har i varje fall undertecknad mycket starkt reagerat mot — att parternas rätt att utesluta så många som fyra av en församling på tjugofyra medför att juryn vid varje tillfälle partipolitiskt kommer att bestämmas av parterna. Knappast någon kan finna det idealiskt att juryn, som har att fullgöra en rättsfunktion, skall fluktuera partipolitiskt efter målets karaktär.

Det är, herr talman, främst dessa två synpunkter som föranlett mig att kritisera den kompromissprodukt, som de sakkunnigas förslag till jury utgör och som regeringen förelagt riksdagen. Jag kan inte finna att man, om man har strävat efter att skapa en större auktoritet för juryn än hittills, när detta syfte genom ett val- och tillvägagångssätt som innebär att juryns sammansättning politiskt kommer att skifta alltefter målets art. Den gamla jurytanken — som karakteriseras av slumpvis urval ur en större krets, t. ex. de 80 som nu äro uppförda på jurymannalistan i Stockholm, och vidare partens rätt att insätta representanter — denna tanke är nu alldeles borta. Genom det nu gällande systemet har man ju garanti för att det blir en krets av upplysta personer som yttra sig i målet utan direkt partibestämning, och vidare har parten utsikter att genom sina två kvarstående representanter få sina synpunkter framförda i juryn. Allt detta har, enligt min mening, försvunnit i detta förslag, och det gör att jag för min del har haft utomordentligt svårt att kunna se att

Förslag till tryckfrihetsförordning.

förslaget på något sätt innebär något framsteg, framför allt ur partens synpunkt och därmed med hänsyn till tryckfrihetsintresset.

I detta läge har det funnits två vägar att gå. Antingen kunde man gå tillbaka till den gamla juryn eller införa vad nu kallas en fast jury. Detta senare skulle kunna sägas vara ett steg i riktning mot ett lekmannainflytande, organiserat som nämnd i en vanlig process men med särskilda funktioner. För min del tvekar jag inte att säga att jag ur tryckfrihetssynpunkt finner den gamla opolitiska juryn vara att föredraga framför den jury som Kungl. Maj:t nu föreslår, och skulle det bli så att det i dag ställes ett sådant yrkande, att valet står mellan dessa båda alternativ — vilket beträffande den gamla juryn väl skulle innebära återremiss — är jag beredd att subsidiärt ansluta mig till återremissyrkandet.

Jag skulle även vilja framhålla ytterligare en synpunkt. Man har gentemot den fasta juryn sagt, att regeringen eller andra lätt skulle kunna utöva påverkan på de nio. Men varför kan man inte påverka de nio som äro kvar sedan utlottning skett? Det kan ju gå flera veckor sedan juryn efter uteslutningen konstituerats — det förekommer ju för övrigt att tryckfrihetsmål uppskjutas flera månader — under vilka vederbörande precis lika lätt kan utöva påtryckning på de kvarstående nio! Jag tror för övrigt inte, att svenska jurymän eller nämndemän äro mottagliga för påtryckningar. Men är detta argument tillämpligt i det ena fallet, är det lika tillämpligt i det andra.

Jag vill ytterligare säga ett par ord även om den kvalificerade majoriteten. För min del har jag, som framgår av utskottets utlåtande, tillsammans med tre andra utskottsledamöter stannat för att den kvalificerade majoriteten skall bibehållas. Jag har gjort detta utan någon tvekan utom så till vida att jag, om det gått att skilja ärekränkingsmål

Förslag till tryckfrihetsförordning.

från andra, skulle ha funnit skäligt att i fråga om privata ärekränkingsmål införa ett stadgande om enkel majoritet.

Det har vidare sagts — jag återkommer till det ännu en gång — att utskottet velat politisera juryn. Jag betonar återigen — för den fortsatta diskussionen om denna sak — att steget in på politiseringens väg har tagits av de sakkunniga genom att de förlagt valet till politiska instanser. Jag skulle för min del gärna medverka till att t. ex. länsstyrelserna eller domstolarna i stället finge verkställa valen, något som jag skulle finna mycket betryggande ur de synpunkter som här äro aktuella. Det kan anmärkas att utskottet i fråga om jurymännens kvalifikationer — såvitt jag fattat rätt har det skett enhälligt, alltså utan avseende å skiljaktigheterna i övrigt beträffande juryn — tillagt att olika *meningsriktningar* skola vara representerade. Men utskottet har inte föreskrivit proportionella val, utan den tanken har direkt avstyrkts av utskottet. Vad man med detta tillägg deklarativt velat slå fast är att en majoritet i den väljande församlingen inte får missbruka sin ställning till att utesluta representanter för andra åsiktsriktningar, dessa må vara politiska eller inte.

Jag har alltså, herr talman, i hela denna diskussion uteslutande haft parternas intresse, det vill säga rättssäkerhetsintresset och tryckfrihetsintresset, för ögonen. Det är detta och endast detta, som fört mig till att här medverka till en annan konstruktion av juryn än den som de sakkunniga och regeringen föreslagit.

Sedan kommer jag, herr talman, över till frågan om indragning under krig eller krigsfara. Det har redan tidigare framhållits att i de direktiv som de sakkunniga fingo ingick även att utreda frågan om inskränkningar i tryckfriheten under krig eller vid krigsfara. Vidare var det, såvitt jag förstår, vid

den tidpunkt — det vill säga 1944—1945 — då ock § 6 TFO och censurlagen avskaffades en allmänt gängse uppfattning att något annat skulle sättas i stället. Regeringen har inte heller övertygats av de sakkunnigas argumentering, när dessa funno undantagsstadganden obehövlige, utan har som bekant framlagt förslag innebärande utgivningsförbud under krig. Och detta har av utskottsmajoriteten vidgats till att omfatta även krigsfara. Nu har det sagts att utgivningsförbudet skulle innebära en ny indragningsmakt. Som jag tror mig kunna påvisa, kan knappast något mer än namnet vara gemensamt för dessa två till sin natur så skiljaktiga institut. Det fanns i och för sig ingen entusiasm inom utskottet för dessa anordningar. Tvärtom beklagades det att inte något bättre utredningsförslag förelåg. Men utskottet ansåg sig inte kunna taga på sitt ansvar — jag har i varje fall tolkat uppfattningen inom utskottet så — att ställa samhällsmakten alldeles utan maktmedel i en exceptionell situation.

Det har i pressen gjorts jämförelser med 1812 års indragningsmakt, 1941 års censurlag och § 6 i tryckfrihetsförordningen. Jag vill emellertid framhålla, att det lagförslag som nu ligger på bordet i utskottets utformning innehåller fyra spärrar, om vilka man mycket litet velat tala i den offentliga debatten. För det första fordras tre fjärdedels majoritet inom riksdagen, vilket är en av utskottet vidtagen skärpning av Kungl. Maj:ts förslag. För det andra skall vederbörande periodisk skrift ha gjort sig skyldig till ett bestämt brott. För det tredje skall en juryprövning efteråt obligatoriskt förekomma. Regeringens åtgärd skall alltså underkastas prövning av folkliga niomannakonseljer ute i landet, valda enligt jurymannametoden. För det fjärde och slutligen har domstol, inklusive hovrätt och högsta domstolen, rätt att mildra eller upphäva det fällande beslut, vartill juryn

Förslag till tryckfrihetsförordning.

till äventyrs må ha kommit. Under det andra världskriget fanns knappast någon motsvarighet till dessa regler. Då fanns endast regeln om tre fjärdedels majoritet i riksdagen, ehuru försvagad därigenom att Kungl. Maj:t även vid krigsfara provisoriskt kunde sätta censuren i kraft. Under kriget hade vi däremot konfiskationer utan rättegång enligt 3:9 och rätten till sekvestering enligt 5:13. Då gavs det också laglig rätt till något så ingripande som allmän censur; nu har ingen människa talat om censur; något sådant har aldrig ifrågasatts av utskottet — men väl under krig av Svenska journalistförbundet i dess yttrande över de sakkunnigas förslag! Jag har kanske rätt att säga — jag har inte deltagit i behandlingen inom utskottet av denna fråga annat än vid justeringen, därför att jag var upptagen i särskilda utskottet — att jag ställde villkoret för min medverkan till utskottets utvidgning att riksdagens kamrar skulle i förväg med tre fjärdedels majoritet ha fattat beslut om att godkänna ett införande av utgivningsförbud. I denna skärpta restriktiva form i jämförelse med förhållandena under det andra världskriget föreligger alltså förslaget nu.

Det kanske mest avgörande är dock, att allt det, som med rätta irriterade opinionen så oerhört starkt under kriget, nu inte längre finns med. Jag tänker på allt det som sammanhänge med störande av förhållandet till främmande makt. Nu förbindes utgivningsförbud mot en viss skrift med vissa bestämda brott, nämligen landsförräderi, krigsförräderi, uppror och spionage. Jag har genom en mellanhand gått igenom en del handlingar i det s. k. giftskåpet, d. v. s. den aktsamling i justitiedepartementet där upplysningar stå att hämta om varför Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning indrogs under förra kriget. Jag kan inte finna att en enda av de artiklar, för vilka denna tidning drogs in, skulle kunna bli

föremål för ingripande enligt de nu föreslagna bestämmelserna. Jag kan inte heller tänka mig annat för Trots Allt eller Arbetaren, vilka båda tidningar blevo särskilt »uppmärksammade» under kriget. Hela den tankegång, som låg bakom ingripandena under förra kriget, nämligen störandet av förhållandet till främmande makt, lyser nu fullkomligt med sin frånvaro. Jag vill dock gärna medge — jag upprepar att jag inte deltagit i detaljarbetet i denna fråga — att vissa skäl synas tala för den Spångbergsska reservationen i den detalj som avser brottsbestämningen.

Jag vill ytterligare hänvisa till att medan man under förra kriget kunde nöja sig med att införa utgivningsförbud efter en varning, som det hette, om »skriftens innehåll givit anledning överväga dylikt» — jag citerar direkt ur lagtexten — »samt jämväl därefter i skrift offentliggjorts meddelande av sådan beskaffenhet...» En tidning kunde således bli föremål för ett utgivningsförbud utan att något brottsligt förekommit och utan att någon rättegång anordnats. Detta är nu omöjligt. Nu måste en tidning ha begått ett bestämt brott, och detta brott skall sedan föras vidare till vederbörande juridiska instanser. På det sättet kommer nu först juryn och sedan domstolen med i spelet. Utmärkande för presspolitiken under förra kriget var just en rädsla för domstolarna, en »horror justitiae». Nu däremot måste regeringen underkasta sig kontroll i varje domstolsärende dels av juryn och dels av domstolen, i sista hand även av högsta domstolen.

Man har sagt, att det nya utgivningsförbudet skulle ha tillkommit efter mönster av 6 § i 1941 års tryckfrihetsförordning och censurlagen. Rätta förhållandet är givetvis att man har gått den motsatta vägen. Man har iakttagit bristerna i den dåtida lagstiftningen och samlingsregeringens tillämpning av tryckfrihetsförordningen, och med led-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

ning härav har man utformat bestämmelserna.

Det säger sig självt, att det är en himmelsvid skillnad mellan denna på riksdagens medgivande och rättsmyndigheternas granskning beroende åtgärd och den indragningsmakt, som fanns under von Hartmansdorffs och Nermans tid. Denna gav rätt åt hovkanslern och regeringen att när som helst en publikation ansågs vara, som det hette, »vädlig för allmän säkerhet eller utan skäl och bevis förnärmande personlig rätt eller av en fortfarande smädlig egenskap», utan angivande av något skäl och utan att möjlighet fanns för den drabbade att klaga, indraga ett dagblad eller en periodisk skrift på obestämd tid.

Det riktigaste uttrycket för den åtgärd som här är för handen synes mig vara, att man här infört ett kvalificerat straff under exceptionella förhållanden för ett kvalificerat brott.

Nu har man invänt — och jag kan förstå denna invändning — att om en främmande makt skulle vilja utnyttja den befogenhet, som regeringen enligt denna lag eventuellt skulle få, till att ingripa mot pressen, då kunde detta medföra att vår motståndskraft försvagades. Jag vill då först erinra om att utskottet varit angeläget om att tillse, att någon rätt till utgivningsförbud vid krigsfara inte skall förekomma förrän efter riksdagens medgivande. Därutöver frågar jag med vilken rätt en främmande makt skulle kunna använda denna tryckfrihetsförordning till påtryckning eller som tillhygge, eftersom det här inte finns någon möjlighet till ingripande ur de synpunkter, som den främmande makten skulle vilja göra det. Alla de inlägg i pressen, som ha så att säga en ren motståndskaraktär eller innebära en kritik av förhållanden i ett främmande land eller som innehålla skildringar av sådant slag som de bekanta Grini-artiklarna, de kunna inte under några omständigheter

drabbas av dessa bestämmelser. Följaktligen föreligger, enligt min mening, inte den risk varom man här talat.

Vidare har man ställt den frågan: Ha de garantier, vilka jag här räknat upp, något värde i och för sig? Enligt min mening har regeln om tre fjärdedels majoritet ett betydande värde. Hade censurlagens ikraftträdande krävts från regeringen, så skulle den ha fallit i riksdagen trots de speciella parlamentariska förhållanden som då rådde. I första kammaren samlade den vid antagandet inte kvalificerad majoritet. Man har all anledning att tro, att, därest man varit säker om kvalificerad majoritet i riksdagen, regeringen då skulle ha begärt censurlagens ikraftträdande.

Vilket parti kan för resten i och för sig vara intresserat av inskränkningar i tryckfrihetsförordningen? Det kan inte gärna vara minoritetspartierna, vilka kunna befara att en sådan inskränkning skulle vända sig just mot dem. Jag kan knappast heller tänka mig — jag tror vi äro skyldiga det erkännandet över partigränserna — att det socialdemokratiska partiet, som ju i sin historia gjort så många bekantskaper med tryckfriheten, på något sätt skulle vilja förivra sig till att i oträngt mål göra en sådan inskränkning. Jag har heller ingen anledning att tro, att en jury skulle kunna manageras ovanifrån. Jag har respekt för svenska jurymän och ämbetsmän, från vilket läger de än komma. Allra minst har jag anledning att misstänka att våra självständiga domstolar eller exempelvis högsta domstolen i sin prövning skulle falla undan för en opinion eller från pressning ovanifrån.

Till sist skulle jag då, herr talman, vilja besvara frågan huruvida vi ha något behov av denna utvidgning. På denna fråga skulle jag vilja svara så, att vi i dag inte kunna avge något bestämt besked därom. Ingen kan ställa någon garanti i någondera riktningen. För mig har framför allt ett fall tydligt framträtt

Förslag till tryckfrihetsförordning.

— det är det fall jag tidigare berört här i kammarerna — nämligen Jugoslavien. När Hitler våren 1941 stod i begrepp att överfalla detta land proklamerade ett parti mobiliseringsstrejk; det var det kommunistiska partiet. Om vid en mobilisering här hemma ett femtekolonnparti eller ett annat parti av intresse för en främmande makt eller en främmande åskådning i nummer efter nummer av en tidning skulle sabotera en mobiliseringskungörelse och uppmana till ohörsamhet mot lag, skall då det svenska rättssamhället stå utan möjligheter att förhindra detta? Jag finner denna fråga berättigad. Det är osäkerheten för framtiden, ovissheten om inte en sådan situation i framtiden kan uppstå även här, som gjort att jag haft svårt att taga på mitt ansvar att, efter det dessa regler kringgärdats på alla sätt, motsätta mig en utsträckning av utgivningsförbudet även till krigsfara. Man kan säga att tryckfriheten är en förutsättning för vår nationella självständighet, men man kan med samma rätt säga att vår nationella självständighet är en förutsättning för tryckfrihet över huvud taget. Intet av dessa intressen kan helt underordnas sig det andra. Bägge intressena måste sidoordnas, och jag kan inte finna annat än att utskottet gjort ett försök att ge både det nationella intresset och frihetsintresset sitt.

Vi böra även komma ihåg, att vårt land praktiskt taget endast en gång varit i uppenbar krigsfara efter år 1810, och det var under det senaste världskriget. Möjligen skulle man kunna påstå, att samma krigsfara rådde under några augustidagar 1914. Vid vissa tillfällen har Sverige varit på väg att självt kasta sig in i krig, t. ex. i Krimkriget och det tysk-danska kriget, men till dylika situationer behöver man inte taga någon hänsyn. Det finns all anledning att tro, att framtiden mera kommer att likna de hotande dagarna 1940 och 1941 än hela den föregående perioden, och vi få nog tyvärr även i framtiden räkna

med möjligheten av en femtekolonnverksamhet.

Vi ha väl alla i utskottet hoppats, att stadgandet om utgivningsförbud aldrig skall behöva tillgripas eller att det åtminstone skall dröja 129 år innan den behöver tillgripas, precis lika länge som det dröjde 129 år innan bestämmelserna om konfiskation utan rättgång till allmän förväning plötsligt trädde i tillämpning eller väcktes till liv.

Naturligtvis kan man från olika synpunkter rikta invändningar mot detta institut, och många skäl tala för att man, efter ett eventuellt positivt beslut i dag, på nytt överväger frågan och försöker komma fram till nya regler vid första tillfälle, då grundlagsändringar kunna vidtagas.

Slutligen ligger det i sakens natur — herr von Friesen har redan antytt detta — att det, som för oss varit mest avgörande, är att det är bättre att reglera noggrant i förväg än att lita till att det hela skall gå på Guds försyn, d. v. s. riskera att man i en svår situation kan tvingas improvisera — något som regeringen faktiskt gjorde under andra världskriget. Var och en av oss som hade att taga ställning till frågan exempelvis om transportförbudet och upplösningslagen hade en stark känsla av hur flytande reglerna om medborgarrätten voro. Ju större fasthet, som här kan nås, desto tryggare är det för folkfriheten. Har man, såsom här skett, med så utomordentligt säkra lås kringgärdat ett institut, som självfallet endast bör vara den yttersta resursen i en svår situation, då har man dock samtidigt hindrat att man i en brydsam situation ger efter för en kraftig propaganda eller tillfällig uppbrusning och ger sig in på improvisationer.

Herr talman! Innan jag slutar vill jag bara som hastigast hänvisa till det till utlåtandet fogade särskilda yttrandet, där jag uttalat önskemål om att ett allmänt ingripande mot tryckning av skrifter, som står i sammanhang med

Förslag till tryckfrihetsförordning.

pappersransoneringar, valutabrist o. d., endast borde företagas med riksdagens godkännande, helst i lagform. Man har fått ett ganska gott exempel på vanskligheterna för en regering att lösa dylika problem, när man ser på reglerna för den nuvarande pappersransoneringen. Jag vill inte på något sätt klandra de myndigheter, som haft att försöka fördela våra papperskvantiteter; jag är viss om att de försökt att förfara objektivt. Kvar står i alla fall att reglerna, vilka riksdagen aldrig någonsin fått pröva, lett till ganska besynnerliga resultat. Facktidsskrifter som Manufakturisternas Tidskrift — en av de betydelsefulla facktidsskrifter som finnas och den enda på sitt område — Kemikaliefacket, Byggnadsvärlden, Tidning för Byggnadskonst, Målningsteknik o. s. v. ha fått en tilldelning på 64 % därför att de äro privatägda, medan facktidsskrifter — om man nu skall kalla dem så — som tillhöra föreningar fått 72 % tilldelning. På så sätt ha t. ex. tidskrifterna Gamla Stan, Hobby, Frisksport, På Kryss, Sportfiskare, Svensk Badminton sport, Söder om Slussen och Wærlands Månads-Magasin fått 72 % tilldelning, medan de förut nämnda, på sitt område såvitt jag förstår fullkomligt oundgängliga facktidsskrifterna, endast fått 64 %.

I och för sig kan det inte vara riktigt, att privatägda tidskrifter, som fylla en verklig mission på sitt område och äro för sin krets omistliga, skola sättas i en sämre klass än tidskrifter och publikationer som drivas av organisationer. Utan att vilja göra gällande att några oriktiga motiv förelegat har jag bara, herr talman, velat visa, hur man här faktiskt kommit till orimliga resultat vid denna papperstilldelning genom de regler man uppställt. Detta har jag velat anföra som ytterligare stöd för det särskilda yttrande, som jag här avgivit.

Jag vill, herr talman, sluta med deklARATIONEN, att jag vid behandlingen av denna proposition om tryckfrihetsför-

ordningen anser mig ha handlat uteslutande med utgångspunkt från tryckfrihetsintresset. Jag tror också att det skulle ha varit till fördel för frågan, om debatten i pressen förts med större vilja att ingå på en sakk Diskussion och ej haft till syfte att dela upp riksdagsmännen i två kategorier: de som äro tryckfrihetsvänliga och de som äro tryckfrihetsfientliga.

Herr HALLÉN: Herr talman! I tidningspressen har man i dessa dagar frammanat skuggorna av Karl XIV Johan, von Hartmansdorff och indragningmakten över huvud taget samt dem som kämpat emot den, t. ex. sådana ärevärdiga namn som Lars Johan Hierta, i senare tid S. A. Hedin och Karl Staaff o. s. v. Man har gjort det inför det fruktansvärda hot mot tryckfriheten, som man nu anser att konstitutionsutskottet vill övertala riksdagen att vara med på.

Jag vågar verkligen å utskottets vägnar, med fullt instämmande i vad herr Håstad här hade att säga, tillbakavisa dessa beskyllningar. Det har tvärtom faktiskt varit en nitälskan från utskottets sida att på alla de punkter man funnit det skäligen öka pressens möjligheter, och varje tanke på att under normala förhållanden försvaga det fria ordets röst i vårt land har varit utskottet totalt främmande. Vi ha sett alldeles tillräckligt av hur det går i främmande länder, när man antingen förlorar yttrandefriheten eller får den så hårt beskuren som fallet är — som vi veta — i alla östeuropeiska riken. Vi mena därför, att det inte är befogat att på presshåll draga upp paralleller mellan vår tid och indragningmaktens tid för ett århundrade sedan. Då hade ju det fria ordets män en verklig kamp att kämpa mot både kungamakten och byråkratien. Jag frågar, herr talman, om någon vill påstå, att samma förhållanden fortsätta i våra dagar? Kunga-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

makten lär väl inte besvåra tidningsmannavärlden, och ingalunda tror jag att den s. k. högre byråkratien — vad den än i övrigt anser om pressens frihet — bereder tidningspressen några som helst olägenheter. Det rasar alltså inte en sådan kamp för närvarande.

Däremot skulle man kunna säga, att pressen själv undergått en stor förändring sedan den tiden; det märks på mångahanda sätt. Tidningspressen har råkat i ett beroende, som kanske inte existerade förut. På den tiden ägde den enskilde redaktören sin tidning och kämpade för den samt förde dess talan, orädd och självständig, gentemot alla motståndare. I dag är det ganska svårt att få tag i en tidning, som inte på något sätt är ett speciellt organ för någon meningsriktning. Antingen ha tidningarna påverkats av den merkantilistiska utvecklingen och stå i stora ekonomiska intressens tjänst, eller också äro de självfallet språkrör för olika politiska riktningar. — Men vi kunna inte kasta sten, när vi sitta i glashus.

Tyvärr har pressens förmåga till objektivitet vid bedömandet av tidens företeelser på detta sätt försvagats. En regeringspress är nästan alltid servil mot regeringen, oavsett vilken regering som sitter. Ett partiorgan — det må vara borgerligt eller socialistiskt — håller alltid de sina om ryggen. De skandalösa angreppen mot oliktänkande sätta sin prägel på det hela. På sätt och vis är detta naturligt, men det uppstår ofta situationer, då sanningen och objektiviteten skulle kräva en helt annan framställning. Detta förekommer dock utomordentligt sällan.

Vi böra också erinra oss om att menige man ute i bygderna inte har någon känsla av att det brister i vår tryckfrihet. Enkelt folk säger ibland så här: Tänk, att man får skriva på det sättet! Tänk, att man får förfölja människor på det sättet! Rätten att stämpla till exempel politiska motståndare, statsråd eller andra såsom odugliga, obe-

gåvade människor som inte duga någonting till har inte ifrågasatts, och jag skulle heller aldrig en sekund vilja ifrågasätta att man skulle beskära människorna den rätten. Men det väcker ofta förvåning hos menige man att man får skriva så och så.

Men det gäller inte bara den politiska tryckfriheten, som alla självfallet hålla på. Hur ofta utsätts inte människor för en infam förföljelse. Det kan vara tidningsmän, konstnärer, författare, musiker eller andra, som antingen genom en mördande tystnad, d. v. s. genom en tyst bojkott, få sin ställning undergrävd, eller också utsättas för en infam förföljelse. Då kan man trösta sig med att det finns tryckfrihetsåtal och jury. Men det är endast en speciell grupp människor som anlitar denna utväg. Den stora massan av svenska folket vet ingenting om detta. Den skulle aldrig våga tillgripa tryckfrihetsåtal. När man talar om tryckfrihet skall man visserligen hävda det fria ordets rätt att göra sig hört. Men man skall också besinna, att den enskilde medborgaren också har intresse av att erhålla skäligen skydd.

Angående pressen i vår tid skulle jag sedan vilja säga som en allmän reflexion, att det finns en fara som ligger i tidsandan själv. Det moderna jäktet, som präglar hela vårt liv, kräver starkare sensationer och upplevelser hos människorna. I ansvarskännande tidningsmannakretsar talar man i dessa dagar om någonting som kallas sensationalism, d. v. s. frestelsen att ge nästan allting sensationella mått; man tillgriper måttlösa överdrifter och hetande framställningar. Hur ofta händer det inte att en debatt, som här i riksdagen förts under relativt hyggliga förhållanden, nästa morgon ger till resultat väldiga rubriker, där man talar om våldsamma sammanstötningar och upphetsade stämningar, vilket vi arma riksdagsmän inte alls vetat om.

Jag säger icke detta för att kritisera

Förslag till tryckfrihetsförordning.

pressen som sådan, ty tiden har den press den förtjänar, och varje land har den press det förtjänar. Vi människor äro ju sådana, att vi liksom fordra de starka kryddorna och den sensationella färgläggningen av saker och ting. Jag menar att man även skall tänka på dessa förhållanden en smula, då man diskuterar frågan om obegränsad tryckfrihet.

På tal om denna sensationalism, herr talman, kan jag inte underlåta att ge några exempel på detta. Jag skall inte hämta exemplen från den journalistik, som sysslar med eldsvådor, mord och olyckshändelser, utan det gäller här just rena politiska spørsmål. Jag skulle nämligen här vilja ge ett stickprov på framför allt den säregna journalistik som har sin hemort på den svenska västkusten. I en tidning skrivs det, i anledning av utskottsförslaget under rubriken »I en reaktionär tid som denna» bl. a. så här: »Om riksdagen skulle gå på den linjen, så innebär det en av de största triumfer som bakåtsträveriet någonsin upplevt i vårt land. — — — Skulle det förslaget gå igenom, då ha de svenska tidningarna anledning att komma ut med breda sorgkanter.» Vidare heter det: »Det är östeuropeiska tankar och icke västeuropeiska som behärskat den majoritet som framlagt detta skandalösa förslag.» På tal om juryn heter det: »Genom detta förslag har ett jättesteg tagits mot den socialistiska partistaten. Icke ens den gamle reaktionären von Hartmansdorff skulle ha drömt om en så för folkfriheten ödeläggande tryckfrihetslag.»

Jag skulle kunna fortsätta en lång stund, herr talman, med att läsa upp sådana skeva omdömen och måttlösa överdrifter. Det värsta är, att det är en journalistik till allmänhetens förvillelse. Man talar inte på en enda punkt om de åtgärder utskottet föreslagit för att vidga tryckfriheten och varpå herr Håstad alldeles nyss givit en hel rad exempel.

Jag skall i övrigt begränsa mitt anförande här till i första hand de två huvudämnena, som vi diskutera, nämligen frågan om juryn och stadgandet om »krigsfara».

Beträffande först juryn skall jag gärna erkänna, att det förslag om en fast jury, som vi inom utskottet lagt fram, kan ge juryn en prägel av en nämnd och att vår jury på så vis har ett starkt släktycke med en domstol. Jag känner mycket väl till de invändningar, som man har mot detta vårt förslag. Man vill i stället ha den mera rörliga och spontana form för opinionsbildningen, som finns hos en jury, sammansatt ungefärligen på det gamla sättet.

Är det emellertid en så uppenbar olägenhet med detta vårt förslag, om jurymännen få en växande erfarenhet genom en fortgående praxis? Är detta till förfång för jurymännens allmänna bedömande av frågorna? Kan det icke i stället på det sättet så småningom växa fram en viss samstämmighet i besluten, som ökar respekten för juryns egna utslag? Vi veta, att det ofta är så och så med uppfattningen om en jury. Kan den vinna liksom i prestige och aktning genom sina utslag så att folk får en ökad respekt härför, måste väl detta bara vara till nytta. Är det någon vinst att ha en jury, vilken, som herr Håstad sade, är ett uttryck för fluktuerande olika stämningar hos folket, ja, kanske hos olika landsdelar? Är det vidare ett intresse, att det skall finnas exempelvis en lösligare uppfattning om lag och rätt i Norrbottens län och en kärvare sådan uppfattning i Göteborgs och Bohus län? Bör man icke om juryn liksom om domstolen ha den uppfattningen, att den i väsentliga ting bör se ungefär likadant på olika problem? Kan en växlande jury öka vördnaden för rättvisans majestät?

I detta sammanhang har man vänt sig mot att vi inom utskottet låtit landstingen och vissa städer utse dessa jury-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

män. Den kritiken drabbar i så fall lika mycket Kungl. Maj:t, som även framfört detta förslag. Jag vill här än en gång citera den av mig nyss citerade tidningen, som på den punkten säger följande: »Blir det förslaget verkligt, då bli Sveriges tidningar icke längre fria utan beroende av majoritetspartiet. Socialdemokraterna och kommunisterna komma att behärska varenda juryinstitution, och då avgörandet träffas med enkel majoritet, kunna de fälla varenda icke socialistisk tidning.»

Detta uttalande från tidningens sida måste ju betecknas som ganska underligt. Först och främst har förslaget om att jurymännen skulle utses av landstingen etc. framförts av de sakkunniga, som allesammans varit ense härom. Kungl. Maj:t har ju sedan tagit upp förslaget. Även om utskottets förslag nu på vissa punkter avviker från Kungl. Maj:ts förslag, vidhåller dock utskottet i stort sett samma linje i detta avseende. De varmaste förespråkarna för detta förslag ha f. ö. varit de borgerliga representanterna inom utskottet. De ha icke haft en tanke på att de socialistiska majoriteterna inom landstingen skulle på detta vis bara sätta in socialister och till äventyrs även kommunister på dessa jurymannaposter. För resten skulle jag vilja säga, att jag levde i den dystra tron, att vi socialdemokrater förlorat majoriteten inom en del landsting, men om man får tro detta tidningsuttalande, så tyckas vi fortfarande vara i den angenäma ställningen att behärska alla landsting.

Jag vill framhålla, att det närmast är jag själv som i utskottet påyrkat, att vi skulle i kvalifikationerna för jurymännen även inrycka bestämmelsen om att de skulle representera skilda meningsriktningar. Därigenom skulle vi nämligen, eftersom vi icke velat gå på de proportionella valens linje, ändock få en garanti för att det icke blir något åsiktsförtryck, utan att en jury så långt

som möjligt avspeglar de skiftande uppfattningarna. Om man kan få garanti för detta genom lotteri är en annan sak. Jag vill emellertid på den punkten lämna en upplysning, som kanske icke saknar sitt värde, nämligen att jag genom ett tillfälligt missöde i utskottet icke kom att biträda den reservation i detta avseende, som avgivits av herrar Lindén och Håstad m. fl. I denna reservation yrkas, att beslutet av juryn skall fattas med kvalificerad majoritet. Jag ber att redan nu få lämna den upplysningen, att jag ansluter mig till denna reservation.

Jag vill här även beröra en sak, som visserligen icke hör till debattens två huvudämnen men som ändock är nog så viktig. Jag vill säga några ord härom nu, så att jag slipper återkomma därtill längre fram i debatten. — En reservation har här avgivits, vilken undertecknats av åtta socialdemokrater. Jag själv är en bland dem. Reservationen avser frågan, om enskilda personer skola på något sätt kunna hindra utgivning och spridning av en skrift. Utskottsmajoriteten har på denna punkt gått emot Kungl. Maj:ts förslag och med de sakkunniga. Vi reserverar motsätta oss detta, icke därför att vi snegla mot några förhoppningar om att enskilda organisationer eller andra skola ha makt att ingripa mot det fria ordet. Men vi mena, att det måste finnas en möjlighet att fria sammanslutningar och organisationer skola kunna, så långt det står i deras makt, hindra det som de anse absolut fördärligt.

Jag skall belysa detta med ett exempel. Om Svenska tidningsutgivareföreningen skulle finna att en ny tidning av »Fäderneslandets» typ skulle dyka upp, vilken vore om möjligt ännu snuskigare och vidrigare än den förra, borde väl Tidningsutgivareföreningen kunna få ingripa häremot på samma sätt som den gjorde tidigare mot »Fäderneslandet». Tidningsutgivareföreningen borde ha rätt att meddela, att den icke

Förslag till tryckfrihetsförordning.

vill via exempelvis Pressbyrån förmedla distributionen av en sådan tidning. Tidningsutgivareföreningen borde vidare kunna meddela tobaksaffärer, kiosker och andra att, om de sålde organet i fråga, så skulle de icke få någon tilldelning av övriga tidningar. Skall icke ett fritt land kunna medge en sådan frihet för respektive organisationer? Skall pressen verkligen åläggas tvånget att mot sin egen vilja vara med om att distribuera vad den till fullo ogillar?

Ja, man har bemött detta med att det dock föreligger en rätt att vägra trycka och distribuera sådana organ. Detta är enligt min uppfattning en tröst för ett tigerhjärta. Om man verkligen vill förhindra dylika missbruk av pressfriheten, skall man vid sidan om rätten att i öppen debatt påverka opinionen även ha möjlighet att säga ifrån att man icke vill ta befattning med distributionen av dylika undermåliga pressalster. Jag undrar, om icke Tidningsutgivareföreningen skulle sätta värde på att få behålla en dylik prövningsrätt.

Sedan vill jag, herr talman, även säga några ord om det mycket omdiskuterade begreppet krigsfara. Trots den korta tid, som vi haft på oss inom utskottet, vilken vi emellertid utnyttjat till det yttersta under den månad, som vi haft till vårt förfogande, är det dock knappast något spörsmål, som vi känt ett sådant allvar inför som just denna fråga.

Vi ha menat, att när man skriver grundlag, man icke skall skriva bara för stunden, utan man skall även taga hänsyn till de situationer, som äro tänkbara i framtiden. Då kan det bli fråga om både krig och krigsfara. Det har därvid icke saknats frestande röster vare sig inom eller utom utskottet som sagt, att vi icke behöva tänka på alla möjliga uppkommande situationer, eftersom vi veta att, om det skulle uppkomma en utomordentligt farofylld situation, man i alla fall skulle bryta mot grundlagen. Då skulle nämligen livet gå

före lagen. Dylika tongångar hör man ofta. Det är emellertid ett farligt språk. Jag har för egen del icke en sekund velat lyssna därpå. Ej heller har jag kunnat ansluta mig till herr Herlitz' tanke på att införa en grundlagsbestämmelse, genom vilken man hastigt och lustigt kan upphäva en grundlag ögonblickligen utan att iakttaga de särskilda trygghetsbestämmelser, som finnas.

Jag vill i stället med all kraft hänvisa till överståthållare Nothins förnämliga yttrande om vad en grundlag betyder i farans och allvarets värsta stund. Överståthållaren säger följande i överståthållarämbetets yttrande i ärendet på tal om frågan om grundlagsändring i snabbare former än eljest gällande, att ett sådant förslag är »ägnat att uppluckra respekten för grundlagarna. Enligt överståthållarämbetets förmenande ligger grundlagarnas kanhända främsta betydelse däri att de utgöra en ökad garanti mot rubbning av landets konstitution samt dess grundläggande rätts- och förvaltningsprinciper under stämmningslägen, som framkallats av utomordentliga inre eller yttre förhållanden.»

Jag instämmer till fullo i detta uttalande. Det är icke bara för tider, när det börjar blåsa, som vi böra ha en grundlag. Grundlagen är avsedd att gälla även för storm och orkan. Det gäller att i sådana tider ha grundlagen orubbad och att det icke skall finnas luckor däri, som fresta till brott mot grundlagen. Detta har medfört, att vi i vårt förslag även velat införa begreppet krigsfara.

Nu vet jag vad den högt ärade justitieministern kommer att invända mot detta vårt förslag. Han kan nämligen säga, att om vi ha en bestämmelse om utgivningsförbud i händelse av krigsfara, så kommer regeringen, framför allt justitieministern och kanske även utrikesministern, i en svår situation. Då kunna nämligen ambassadörerna för olika länder komma och fråga, varför

regeringen icke använder den makt som finns. Man kommer kanske att fråga, varför regeringen icke går till riksdagen och begär att man skall stoppa en tidningspress, som skriver på ett så skandalöst sätt mot det och det landet. Jag kan för egen del icke förstå, varför man är rädd för dylika föreställningar från utländska makters sida. I så fall kan man från regeringens sida bara hänvisa till att man icke kan genomföra ett dylikt förbud, eftersom det krävs $\frac{3}{4}$ majoritet inom riksdagen, och att man utgår från att riksdagen i en sådan situation icke kommer att i tillräcklig omfattning sluta upp kring ett dylikt regeringsförslag. Jag tycker att man i varje fall betydligt överdrivit dessa farhågor.

Många ha framhållit, att det är förfärligt farligt att ha en sådan kautschukbestämmelse om krigsfara. Herr Hagberg i Luleå talade om det kalla krig, som nu rasar. Någon kanske säger, att det i dagens läge föreligger krigsfara. Någon skulle således kanske redan i dag kunna viska i regeringens öra: Tapp till den eller den tidningen genom att framhålla för riksdagen att det föreligger krigsfara nu och att på den grund ett utgivningsförbud skulle utfärdas för exempelvis ett år framåt. Jag tror nu inte, att man kan misshushålla med be- greppen på det viset.

Jag skall här något närmare försöka uttrycka vad jag menar med krigsfara. Om arabvärlden exempelvis efter de tilländalupna stilleståndsveckorna skulle anfalla den nybildade judiska staten, kan man väl icke för den skull säga, att vårt land utsättes för krigsfara. Samma är förhållandet, om ett krig skulle utbryta mellan Grekland och någon av dess grannar på Balkanhalvön. Ja, t. o. m. om den fruktade sammanstötningen mellan öst och väst skulle äga rum, så inträder icke därigenom automatiskt någon krigsfara för vårt vidkommande; detta såvitt jag förstår och kan bedöma för normala förhållanden.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Krigsfaran inträder först i det ögonblick, då en av de stridande parterna begärt att få disponera skandinaviskt territorium för flygbaser eller dylikt. Då inträder krigsrisk. Då är det ingen som helst tvekan om att en dylik situation är för handen, d. v. s. verklig krigsfara.

I debatten har nämnts, att vår tids ideologier ha en benägenhet att liksom internationaliseras. Vi ha sett hur olika ideologier upprättat filialer i nära nog alla länder. Under sådana förhållanden måste man räkna med att det framtida kriget blir mer eller mindre ideologiskt och att det alltid kommer att finnas en femte kolonn. Denna kan vara kommunistisk eller nazistisk. Det är emellertid aldeles uppenbart, att en femte kolonn alltid kommer att finnas i vilket land det än vara må.

På tal om kommunisterna och Kominform kunna utgöra en dylik femte kolonn vill jag här citera James Burnhams arbete »Kampen om världen», vilket jag citerat en gång förut här i kammaren. I den boken återges Stalins uttryck om Lenins arbete. På tal om de löjliga pedanterna, d. v. s. de borgerliga politikerna, som tro att kommunisterna bara nöja sig med röstsedeln, har Stalin sagt följande: »De begriper inte att det på det hela taget inte är röstandet utan inbördeskriget som avgör alla allvarliga politiska frågor när historien har satt proletariats diktatur på dagordningen.»

Vid ett krig mellan två olika stater träder naturligtvis en dylik femte kolonn i verksamhet. Då uppkommer en allvarlig situation, där man måste fråga sig, om grundlagen täcker alla eventualiteter. Om nu en dylik femte kolonn trätt i verksamhet, framför allt genom sin tidningspress, skall man enligt vår uppfattning icke behöva vänta med ett ingripande till den dag, då det öppna kriget bryter ut för vårt eget land. Vi skola i stället ha möjlighet att med de spärrhakar som vi ha, såsom herr Hä-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

stad nyss anförde, gripa in redan på ett tidigt stadium.

Vad skola vi då ingripa mot? Som herr Håstad mycket riktigt framhöll, skola vi icke ingripa mot den press, som bara kritiserar regeringens allmänna politik ungefär som Handelstidningen gjorde under kriget. Vi skola i stället ingripa mot de brott, som finnas angivna i lagens 7 kap. 4 § mom. 1—3. Det gäller således ingripande mot en tidning, som genom sitt skrivsätt gör sig skyldig till »högförräderi, förövat med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt» o. s. v. eller »uppror, förövat med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas» o. s. v. eller »krigsförräderi, i vad därigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om krigsförräderi äga tillämpning, någon förleder krigsfolk hörande till rikets eller med riket förbunden stats krigsmakt till modlöshet eller myteri eller genom osann framställning sprider sådan misströstan bland allmänheten att försvaret kan avsevärt försvåras».

Detta sistnämnda avser således icke krigsfara. Om någon sprider uppgifter i pressen, som verka modlösa eller deprimerande på medborgarna, kan man icke ingripa, utan angrepp får endast ske »då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om krigsförräderi äga tillämpning».

Detta gäller således praktiskt taget bara i krig. Alltså återstå endast dessa stämplingar till uppror, myteri eller revolutionära omstörtningar, vilka kunna beivras på det föreslagna sättet redan vid krigsfara.

Vad har då Kungl. Maj:t nu för maktmedel mot dylika brott? Såvitt jag vet, intet annat maktmedel än att sätta i gång en regelrätt rättegång, som förmodligen blir fällande och alltså kom-

mer att medföra konfiskation av och utgivningsförbud för tidningen i fråga. Vi veta emellertid alla hur trögt detta verkar. På det sättet kan tidningen fortsätta med sina skrivelser i alla fall ända till dess att domslut fallit. Det är närmast detta som gjort att vi ansett att dylika åtgärder borde kunna beivras redan vid verklig krigsfara.

Vi ha ansett, att man verkligen skall kunna konstatera om dylik krigsfara föreligger. Vi ha icke menat, att krigsfaran skulle vara liktydig med något slags hysteri hos allmänheten, då man skulle löpa faran att gå med på nästan vad som helst, när det gäller att konstatera krigsfara. Vi ha icke haft så låga tankar om vår egen förmåga att bedöma saker och ting.

Är det någon här i kammaren som tror att den svenska riksdagen, sådan som den nu i stort sett är sammansatt, skulle låna Kungl. Maj:t ens ett finger för att Kungl. Maj:t under motivering av s. k. förment krigsfara skulle kunna stadga om utgivningsförbud mot exempelvis Dagens Nyheter i anledning av herr Tingstens propaganda för en annan inställning till Amerikas förenta stater o. s. v.? Skulle någon här i riksdagen kunna komma på en sådan barock tanke som att vi, även i ett betydligt allvarligare läge än det som f. n. råder, skulle medverka till ett utgivningsförbud för Dagens Nyheter? Även i en för landet ganska allvarlig situation skulle ett dylikt ingripande ej heller ske mot en kommunistisk tidning därför att den talat om Sovjets fredsvänlighet och att det är lögn och falska påståenden att Sovjet skulle hysa aggressiva planer mot oss etc. Tror någon verkligen att en regering då skulle begära hos riksdagen att få tillämpa utgivningsförbudet och förbjuda denna kommunistiska tidning? Jag har för min del betydligt högre tanke om vår förmåga att hålla nerverna under kontroll än att jag tror att man skulle hemfalla åt något sådant. En svensk

Förslag till tryckfrihetsförordning.

riksdag, som skulle vara så fientlig mot den fria kritikrätten, anser jag vara något otänkbart.

Jag vill, herr talman, sluta med att rikta en allvarlig vädjan till kammarkamraterna att besinna, att vi här stå inför ett mycket svårt problem. Grundlagen får inte skrivas bara med hänsyn till dagens läge, utan också för framtiden, och grundlagen måste, såsom jag sade förut, hålla för alla eventualiteter, när stormen verkligen kommer. Då måste det finnas bestämmelser i grundlagen, som äro ägnade att tillgripas under utomordentliga förhållanden. Tryckfriheten skall vara demokratiens ögonsten — det är inte en sekunds tvevel om den saken — men i de dagar, då faran nalkas våra kuster, kan det ges situationer, då åtgärderna för rikets säkerhet och frihet måste gå före allt annat, t. o. m. en landsförrådsk skribents möjligheter att utnyttja det fria ordet.

Jag önskar att kammaren måtte besinna detta, då vi gå att rösta om den betydelsefulla paragraf som § 8 utgör.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HÆGGBLOM: Herr förste vice talman! Jag har mitt namn under ett par av de reservationer, som äro bilagda utskottsutlåtandet, men det är dock inte för att närmare motivera min reservationsvis framförda inställning jag i första hand tagit till orda, utan därför att jag i likhet med de bägge föregående talarna inte har kunnat undgå att reagera mot den presspolemik mot konstitutionsutskottet och dess enskilda medlemmar, som har förekommit och som redan flera gånger i dag blivit omnämnd.

För mig personligen var det ganska överraskande att genom denna polemik mot utskottsmajoriteten, som jag på de flesta punkter tillhör, bli place-

rad bland dem, som inte skulle ha sinne för vad svensk tryckfrihet betyder. Jag har ända sedan jag i min ungdom studerade statskunskap varit fullt på det klara med att för att trygga den medborgerliga friheten i ett demokratiskt land som vårt det inte räcker med den maktfördelning som finns mellan regering och riksdag, med den övervakning av lagarnas efterlevnad, som sker genom justitieombudsmannen, o. s. v., utan det måste också finnas en tryckfrihet, som möjliggör för varje människa i detta land att utan föregående hinder ge sin mening till känna i politiska och andra allmänna frågor. Det är med den utgångspunkten jag har deltagit i arbetet inom utskottet, och jag kan liksom övriga utskottsledamöter vitsorda, att det sannerligen inte är annat än den största omtanke om att skapa för vår nuvarande tid lämpliga former för tryckfriheten som ligger bakom det resultat, som nu framlagts på kamrarnas bord.

När jag hörde herr Hagberg i Malmö tala om att det föreliggande förslaget till tryckfrihetsförordning nästan helt undanrycker grundvalarna för den traditionella svenska tryckfriheten, då måste jag säga mig, att det är märkligt, hur det kan gå troll i ord, när det vill sig illa. Här har den ena tidningen efter den andra påstått, att förslaget skulle ha en sådan innebörd, och sedan upprepas detta påstående ideligen utan att man gör sig besvär med att klara ut huruvida förslaget i verkligheten ökar eller minskar tryckfriheten. Då herr Hagberg skulle motivera denna sin uppfattning, verkade det emellertid som om han närmast ansåg, att förändringen i juryns sammansättning väsentligen skulle vara det som gjorde att den nya tryckfrihetsförordningen skulle nästan helt undanrycka grundvalarna för den traditionella svenska tryckfriheten. För herr Hagberg tedde det sig tydligen allra viktigast, hurudan den jury är, som dömer en, om man be-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

gått ett tryckfrihetsbrott. Däremot hade det inte så stor betydelse för honom, att genom den nya lagstiftningen skapas en mängd förhållanden, där det, i motsats till vad fallet är enligt den nuvarande lagstiftningen, över huvud taget icke blir fråga om att den, som utger en skrift, skall kunna ställas till ansvar.

Jag skall be, herr talman, att få i korthet beröra de bestämmelser, som finnas i den nuvarande tryckfrihetslagen och som ur min synpunkt mycket väl motivera, att det funnits en speciell lagstiftning, när brott mot dessa bestämmelser begåtts, men som äro borttagna ur det förslag till bestämmelser om tryckfrihetsbrott, som finns i konstitutionsutskottets förslag.

I den nuvarande tryckfrihetsförordningens 3 § finnas t. ex. en hel del saker som äro mycket oklart formulerade. Det är sålunda missbruk av tryckfriheten att yttra »smädliga, förgripliga eller till osämja med främmande makter syftande omdömen och yttranden om samtida nationer eller stater, med vilka riket är i fredligt förhållande, om deras varande överhet, regering och regeringssätt, högre ämbetsmän och sändebud, inre eller yttre förhållanden, företag eller underhandlingar». Och det står i samma moment, att om en sådan skrift icke är smädlig eller förgriplig men genom densamma missförstånd med utländsk makt sig yppat, så må den utan föregående rättegång konfiskeras. I moment 12 av samma paragraf finns nu den mycket vittomfattande formuleringen, att det är missbruk av tryckfriheten att sprida »lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande i andra fall än ovan i denna paragraf är sagt», och i kommentarerna till detta sista moment talas det om att lagstiftarna tänkt sig sådant, som hos allmänheten kan uppväcka missnöje med och hat mot regering och styrelsesätt.

Jag förstår att pressmännen, när de hittills haft att arbeta med sådana moln över sitt huvud som dessa bestämmelser, oklara och illa formulerade, utgöra, ha behövt känna tryggheten av en jury, som måste prestera en betryggande majoritet, om de skola bli dömda. I det nya förslaget till tryckfrihetsförordning förekommer emellertid inte som tryckfrihetsbrott något annat än som enligt gällande strafflag är belagt med straff för varje annan medborgare, som gör sig skyldig till ett överträdande av dessa bestämmelser. Det har alltså blivit fullkomlig överensstämmelse mellan vad strafflagen bestämmer om vanliga människors straff för att i tal o. s. v. ge uttryck åt missfirmelse, smädelse o. d. och det som gäller för dem, som göra det med tryckt skrift — det är detta som är den stora skillnaden mellan förr och nu. Förut fanns det ju inte några straff för lämnandet av lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar, om detta skedde utanför tidningspressen. Men nu är det, som sagt, strafflagens brottsbestämmelser ord för ord som inryckas såsom tryckfrihetsbrott. Och då må det väl ändå inte kunna stämpas som den svartaste reaktion att man ställer för sig den frågan: Är det under sådana förhållanden nödvändigt att på något särskilt sätt trygga dem, som skriva i tidningarna, när de få svara för tryckfrihetsbrott, när de ju bryta mot allmän strafflag?

Nu kan det kanske sägas, att det riktigaste vore att inte ha några särbestämmelser för tidningsmännen, men det finns nog i alla fall anledning att göra en viss skillnad, ty de, som arbeta inom tidningspressen, äro i sin tävlan om att komma först med nyheter o. s. v. utsatta för väsentligt större risker att släppa fram okontrollerade saker till offentlig kännedom. De kunna inte kontrollera lämnade uppgifter på samma sätt som en enskild person kan göra, när han formulerar ett om-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

döme om en annan människa, en institution eller dylikt.

Jag kan alltså, med hänvisning till att riskerna för att komma i konflikt med strafflagens bestämmelser äro större för tidningsmännen än för enskilda, acceptera, att det alltjämt för tidningspressens del finns en särlagstiftning med en jury, som avgör huruvida brott föreligger eller inte.

Däremot anser jag det inte vara så absolut givet, att denna jury skall ha precis samma sammansättning och rättigheter som nu, trots att området för tryckfrihetsbrotten skulle så väsentligt förändras jämfört med det nuvarande. Det finns i detta sammanhang anledning att diskutera en annan viktig sak, nämligen tryggandet av den enskilda människans rättssäkerhet. Om en enskild person ärekränkes i tryckt skrift, skall han, enligt det förslag till jury som Kungl. Maj:t framlagt, kunna mobilisera $\frac{2}{3}$ av juryn för att få rätt, medan däremot den ärekränkande, som kanske har ärekränkt med tryckt skrift i flera hundra tusen exemplar, klarar sig, om han bara lyckas mobilisera fyra av juryns ledamöter. Jag kan inte tycka att det är, när nu situationen så väsentligt ändrats i fråga om tryckfrihetsbrottens utformning, nödvändigt att behålla denna, jag kanske får säga privilegierade ställning för ärekränkning i tryck i förhållande till ärekränkning på annat sätt. Och när man kan skapa större rättssäkerhet för den enskilde utan att därigenom pressens rättsställning blir otrygg, så tycker jag att man har anledning göra det.

Jag kan inte heller förstå annat än att konstitutionsutskottet här har utformat normer, som uppfylla bägge dessa önskemål. Konstitutionsutskottet föreslår sålunda, att juryn får fatta beslut med enkel majoritet, men att juryns beslut inte är avgörande för frågans slutliga lösning annat än i de fall, då juryn frikänner. Det kan väl inte vara så farligt, att man vid ett frikännande fattar be-

slut med enkel majoritet. Om inte frikännande sker, skall frågan prövas av vanlig domstol och även kunna föras vidare till högre rätt, alltså till hovrätt och högsta domstolen. Skall inte detta vara tillräckligt rättsskydd för de risker som de, vilka sköta tidningsutgivningen, ha att komma i konflikt med de nu så reducerade bestämmelserna om brott mot tryckfriheten? Jag kan i varje fall inte komma till att detta skulle utgöra det oerhörda slag mot den svenska tryckfriheten, som man har velat göra gällande att det är. Och just genom att i lagen slopats en mängd oklara formuleringar om missbruk och dylikt och att tryckfriheten i vårt land sålunda blivit väsentligt vidgad — något som ju ändå är en betydande förbättring — så har man väl rätt att säga, herr von Friesen, att det finns över huvud taget inte någon risk för att utnyttjande av politisk tryckfrihet skall kunna leda till någon som helst ansvarighet, såvida det inte blir fråga om de verkligt kvalificerade brotten, högförräderi, uppmaning till uppror, krigsförräderi o. s. v.

Jag vill vidare peka på att man har ytterligare utökat de möjligheter, som pressen behöver ha till sitt förfogande för att få vetskap om sådant, som bör bringas till allmänhetens kännedom. Det har sålunda införts flera paragrafer, där man på ett betydande sätt i förhållande till nu gällande bestämmelser stärker skyddet för den, som lämnar dylika uppgifter. Man har emellertid, enligt vad jag och mina medreservanter, herr Herlitz m. fl., anse, gått väl långt, när man inte ens velat förhindra, att sådana hemligheter, som t. ex. en läkare kan få del av under sin tjänsteutövning eller en advokat vid samtal med sina klienter, skola få yppas för utgivande i tryck.

Jag ber därför, herr talman, att beträffande 7 kap. 3 § 2 stycket få yrka bifall till den av herr Herlitz m. fl. anförda reservationen.

Slutligen kommer jag till den andra

Förslag till tryckfrihetsförordning.

punkten där striderna stått litet heta, nämligen frågan om huruvida det i tryckfrihetslagen skall införas särskilda bestämmelser, som syfta på vad som kan hända vid krig och krigsfara. Därvidlag har jag för min del haft den uppfattningen, att det hade varit klokare, att vi hade, såsom herr Herlitz föreslagit i sin motion, infört för alla grundlagar likartade bestämmelser om hur man med grundlagarna skall förfara i händelse riket råkar i krig. Det gavs emellertid inte någon möjlighet att få fram bestämmelser av det slaget. Men just tryckfrihetslagen skulle ju, med den stora frihet som den bereder alla medborgare i landet att ge sin mening till känna, vid krig eller krigsfara kunna innebära en större fara än vad fallet är med andra grundlagar, som äro utformade endast för fredens förhållanden, ty vi kunna ju inte räkna med att alla medborgare i landet äro solidariska gentemot det, som är för folkets liv nödvändigt i ett fall av krig eller krigsfara. Därför har jag för min del varit mycket intresserad av att där skulle kunna utformas bestämmelser, som taga sikte på krig och krigsfara, och jag har intagit den ståndpunkten att vad Kungl. Maj:t föreslagit, skulle jag kunna acceptera såsom det minsta, som man kunde komma med. När det sedan emellertid inom utskottet visade sig finnas en mycket stark majoritet för att det skulle finnas särbestämmelser inte bara för krig utan också för krigsfara, så accepterade jag även detta.

Min inställning till dessa saker har i hög grad påverkats av det som hände i Prag i mars månad detta år. Jag sade mig sålunda, att så länge friheten kan berövas en nation, inte bara såsom förr genom militära ingripanden, utan även genom femtekolonnverksamhet, så behövs det för försvaret av den nationella friheten även andra beredskapsåtgärder än de militära. Låt mig antaga, att Sverige skulle ha befunnit sig i samma situation som Tjeckoslovakien, d. v. s. att

de demokratiska partierna haft majoritet i riksdagen och att det vid landets gränser funnits en fientlig krigsmakt samlad, men att vi, i motsats till vad de demokratiska tjeckoslovakiska partierna gjorde, hade bestämt oss för att med maktmedel värna vår nationella frihet. Vilka risker hade inte då den vidsträckta tryckfrihet, som väl riksdagen nu kommer att besluta, kunnat innebära i händerna på en femte kolonn, som hade önskat att tillintetgöra den nationella friheten och ställa landet i beroende av den fiende, som låg vid gränserna!

Vi skola inte räkna med att sådant är otänkbart i vårt land. Vi skola komma ihåg, att en av statens största uppgifter dock är att sörja för sitt eget fortbestånd, och i sådana situationer, som nu kunna beräknas föreligga, är det för en demokrati farligt, om man tar alltför lätt på de risker, som en så utvidgad tryckfrihet som den nu föreslagna kan innebära vid krig och krigsfara.

Jag har således för min del inte något att invända mot den utformning som § 8 har fått enligt utskottets förslag. Jag kan för övrigt erinra om att det finns i nuvarande tryckfrihetslagstiftning också en bestämmelse om vad som kan hända vid krig och krigsfara. Jag tror, att ingen av tryckfrihetens handhavare eller de som leva under dess tvång ha någon större kännning av att den bestämmelsen finns i en sådan situation som den nuvarande.

Här har sagts en hel del om de verkningar som de av konstitutionsutskottet föreslagna ändringarna skulle kunna få. Man har talat om att det skulle kunna leda till partidiktatur o. s. v. än i det ena och än i det andra fallet. Jag tycker, att de som säga så, underskatta demokratiens värde. Det är dock inte i händerna på vilken institution som helst vi enligt detta förslag lägga uppdraget att välja en jury, som skall kunna frikänna vid tryckfrihetsbrott, utan detta lägges i händerna på kvalificerade demokratiska institutioner. Skulle det vara

Förslag till tryckfrihetsförordning.

fråga om en lagstiftning som skulle gälla för en diktatur, skulle man naturligtvis ha betänkligheter mot sådana förslag, men då det gäller en lagstiftning för en demokratisk stat, tycker jag, att man bör beakta detta förhållande och inte i onödan utmåla de svårigheter som kunna uppstå.

Jag måste säga, att vid en jämförelse mellan de båda slagen av jury, om vilka valet i dag skall stå, alltså den som Kungl. Maj:t föreslår med 24 valda, med lottning och med rätt för parterna att utesluta vissa av dem, och den mera fasta juryn med nio ledamöter, så synes det mig, som om den jury som föreslås av Kungl. Maj:t bara tryggar majoritetens möjligheter att bli representerad i juryn, medan däremot det förslag som konstitutionsutskottet framlagt alltid tryggar minoritetens möjlighet att få någon representant med i juryn. Om vi räkna rent matematiskt och ta de förhållanden som nu råda med en socialdemokratisk hälft i landstingen och tre borgerliga partier som utgöra den andra hälften, så finna vi, att om de tillsammans skola välja 24 ledamöter, så kan man räkna med att det för varje borgerligt parti blir högst fyra ledamöter bland dessa 24 jurymän, av vilka varje part kan bortvälja fyra. Det kan alltså inträffa, att i fråga om tryckfrihetsmål med partipolitisk tillspetsning en part får alla sina meningsfränder bortvalda, och om detta inte skulle hända, så kan lottningen komma till hjälp, så att resultatet blir detsamma. Man har enligt de stora talens lag inte rätt att räkna med att, om man väljer Kungl. Maj:ts förslag, ett minoritetsparti kan ha möjlighet eller hopp om att kunna få med några ledamöter, då en part har möjlighet att utesluta fyra. Men välja vi den fasta juryn enligt de grunder som utskottet föreslår, ha vi ingen anledning att betvivla, att landstingen komma att förrätta valet på det mest förtroendeingivande sätt.

Vi ha sett, hur landstingen valt om-

bud i hushållningssällskap och dylikt, och sett, att där, utan att det varit någon föreskrift om proportionella val, landstingens olika partier ändå blivit representerade. Om landstingen alltså välja och det inte blir någon uteslutningsrätt, har minoriteten alltid trygghet för att få någon förespråkare. När detta förslag, ärade kammarledamöter, har kommit till med stöd av majoritetspartiet här i riksdagen, då tycker jag sannerligen, att minoriteten borde ha anledning att känna sig belåten i stället för att säga, att detta förfarande är något som kan hota att förrycka hela juryinstitutionen.

Herr talman! Jag har här alltså velat yrka bifall till en av de reservationer som föreligga och i övrigt till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Sedan jag begärde ordet ha konstitutionsutskottets ordförande och jämväl herr Håstad så ingående belyst utskottets förslag i de delar, där jag anslutit mig till detsamma, att jag anser det vara onödigt att ytterligare utveckla de synpunkter som kunna läggas därpå. Det kan ju inte tjäna någon ting till att komma med upprepningar, och dessutom vittna ju de fåtaligt besatta bänkarna om det klena intresse man har för dessa i och för sig så viktiga frågor.

Jag har emellertid en invändning att göra från början, och det är, att propositionen kommit till riksdagen i dess uppbrottstimme. Jag vill inte direkt påstå att tiden för behandlingen i utskottet har varit otillräcklig, men det har varit en oro och en brådska över arbetet, som inte har varit utan inverkan på behandlingen. För min del hyser jag den meningen, att det hade varit lämpligt, att regeringen hade dröjt med framläggandet av denna stora fråga, ty jag har svårt att förstå, att man behövde ådagalägga en sådan brådska i detta viktiga ärende.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Den kritik som här i kammaren har bestått utskottets förslag i de delar, där det avviker från regeringens förslag, har ju varit både saklig och hovsam i jämförelse med de många gånger våldsamma överdrifter som ha kännetecknat kritiken i pressen.

För lekmannen i utskottet har det varit mycket arbetsamt att läsa igenom detta väldiga förslag med alla dess många kapitel och paragrafer, och var och en har ju självklart måst taga ställning efter bästa förstånd. Det är givetvis en illasinnad förvrängning av hur detta utskottsförslag kommit till, som framkommit bland annat i Dagens Nyheter, där det påstås, att genom högermännens ivriga bearbetning av okunnigt folk — märk väl okunnigt folk — inom utskottet har nu hela skutan fått slagsida. Även om jag hyser stor respekt för högerns representanter inom konstitutionsutskottet, så förstår ju var och en, hur orimligt det är, att vi lekmän skulle låta oss köras av några professorer, även om man har den allra största respekt för deras kunskaper på detta område. För egen del är jag alltid mycket kritisk när det gäller professorer, ty det är inte alltid säkert, att med stor tillgång på kunskaper även följer det bästa förståndet.

Nu är det lika så gott att jag erkänner, att jag tillhör den samling av brottslingar som deltagit i attentatet mot Kungl. Maj:ts förslag och, enligt vad som nu påstås i pressen, mot tryckfriheten. Nu kan man säga, att det är sannerligen inte var dag som regeringen ser tidningspressen sluta upp omkring sig med en sådan rörande enighet som här skett. Det är intressant att konstatera, att åtminstone i den borgerliga pressen de som inom utskottet burit hand på regeringens förslag är en samling reaktionärer, som inte förstått, hur välvillig justitieministern varit i detta förslag.

Det är ingen, åtminstone vad det parti gäller som jag representerar, som

inte inser hur viktig uppgift pressen har i samhället som en vakande och opinionsbildande faktor. Det fria ordet i en fri press är för oss alla med demokratiskt sinne naturligt och värdefullt. Därom behöva vi således inte tvista. De ändringar som utskottet vidtagit i Kungl. Maj:ts förslag rubbar på intet sätt dess fundamentala grundtankar. Den tryckfrihetsförordning som här föreligger enligt utskottets förslag innebär även den vidgad frihet för pressen.

Det är på två väsentliga punkter som jag varit med om att ändra på Kungl. Maj:ts förslag. Det är i fråga om juryinstitutionen och i fråga om bestämmelserna om utgivningsförbud vid krig och krigsfara. Det är en överdrift att påstå, att dessa ändringar innebära en skärpning av de inskränkningar i tryckfriheten som finnas i nu gällande tryckfrihetsförordning. Det är tvärtom en ökad tryckfrihet som pressen får.

Motiveringen för den fasta juryn har här framförts av herr Håstad, och de skäl han angav skall jag inte upprepa. För mig är det mera angeläget, att denna kammare antager de bestämmelser som avse krig och krigsfara än exempelvis förslaget i fråga om juryinstitutionen. Jag vill påpeka, att när det gäller denna utvidgning av Kungl. Maj:ts förslag till att avse inte bara krig utan även krigsfara, är jag i gott sällskap med en hel del av de myndigheter som ha yttrat sig över förslaget. Där finner man bland annat länsstyrelsen i Kronobergs län, vars chef både i riksdagen och annorstädes anses för en mycket omdömesgill person. Han har i sitt yttrande varit inne på samma tankegång.

Jag skall inte helt citera, vad länsstyrelsen i Kronobergs län anfört i detta sammanhang utan inskränka mig till slutklämman, där det sägs: »Länsstyrelsen, som sålunda hyser den uppfattningen att vi i ett för landet kritiskt läge — krig eller överhängande krigs-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

fara — kunna bliva nödsakade att inskränka den eljest gällande tryckfriheten, vill förorda, att spørgsmålet här om redan nu upptages till prövning. Självfallet böra i görligaste mån garantier skapas för att åtgärder av ifrågasvarande art icke kunna tillgripas annat än i ett verkligt farofyllt läge och att missbruk effektivt förhindras.» Länsstyrelserna i Malmöhus och Västmanlands län förorda, att denna fråga redan nu regleras, och samma ståndpunkt har också statspolisintendenten intagit.

Det är erfarenheterna från det förra kriget som ha väglett mig, när jag intagit min ståndpunkt. Nu anföres det såsom något skrämmande, att detta förslag skulle vara en reminiscens från denna tid och att man således vill införa inskränkningar i pressens frihet. Men då gällde det ju censur och förhandsgranskning, och den bestämmelse om utgivningsförbud, som det här är fråga om och som skulle gälla endast vid krig och krigsfara, rör endast inskränkningar på sådana områden, där man vill trygga rikets säkerhet. Den gamla § 3, 9:o, där man talar om att när »missförstånd med främmande makt sig yppat» regeringen eller justitieministern kunde i administrativ ordning indraga en tidning, den är borta. När det gäller åsikter och dylikt har pressen enligt den nya lagen rätt att skriva hur den vill. Där inskränkes inte tidigare frihet. Det gäller bara, vad som finns anfört i 7 kap. § 4, 1—3, där det talas om högförräderi, uppror och krigsförräderi. Endast i fall som röra dessa vitala områden skulle man redan vid krigsfara ge regeringen ett instrument med vilket den kunde vidtaga åtgärder mot tidningar som inte iaktta tillbörlig hänsyn.

Vi veta ju, hur det blir i ett upprört läge. Hade vi vid midsommaren 1941, då det var en överhängande krigsfara, haft dessa bestämmelser, så skulle inte regeringen behövt på administrativ väg,

såsom genom transportförbudet, som visserligen tillkom på ett tidigare stadium, och dylikt, ingripa i pressens frihet. Jag menar sålunda, att här skulle vi redan nu vidtaga en beredskapsåtgärd, stående under riksdagens kontroll och med bestämmelse om tre fjärdedels majoritet, som i ett för landet kritiskt läge — jag skulle vilja säga, när det skymmer, när det är fem minuter i tolv, när alltså faran är över oss — skall stå till regeringens förfogande. Jag kan inte inse, att detta kan betyda så farliga inskränkningar för pressen, när det dock gäller rikets säkerhet.

Herr talman! Jag har ingen anledning att ytterligare upptaga tiden här. Jag vill bara påpeka, att det är en falsk uppläggning, när man försöker att ställa mot varandra å ena sidan dem, som stå bakom utskottets förslag, såsom medborgare utan respekt för våra fri- och rättigheter och å andra sidan dem som gå emot utskottets förslag och som stå på regeringens ståndpunkt i denna fråga såsom de verkliga frihetsvännerna. Dessa våldsamma överdrifter, som lyckligtvis inte kommit fram här i denna debatt, ha gjort, att allmänheten fått en felaktig uppfattning om hur det verkliga sakförhållandet är. Jag vill betyga och bekänna, att vi sannerligen äro lika intresserade av att bevara de stora rättigheterna för vårt folk, vilken ståndpunkt vi än intaga till denna fråga.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen rörande 2 kap. 10 § och till reservationen rörande 12 kap. 2 §.

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Jag är givetvis enig med de talare som här poängtera, att utskottet med ansvarskänsla prövat även det förslag som utskottet framlägger om rätt till indragning av tidningar under vissa förhållanden. Men det är väl obestridligen så, som också talesmän för denna rätt

Förslag till tryckfrihetsförordning.

till indragning av tidningar åtminstone delvis medgivit, att man kan ha delade meningar om huruvida man i utskottet kommit fram till en lycklig lösning eller ej.

Det är en mycket allvarlig historia, man ger sig in på, när man i grundlagen inför bestämmelser om att tidningar kunna under vissa förhållanden förbjudas att utkomma. Man kan ju möjligen förstå, att sådana åtgärder kunna försvaras, då det råder krig. Det kan vara nödvändigt att under ett krig ha möjligheter att, på sätt i propositionen föreslagits och som utskottet även går med på, kunna stävja en verksamhet av fosterlandsfientligt slag, som skulle kunna bedrivas av femtekolonnare, som på uppdrag av främmande makt utöva sådan verksamhet i det egna landet. Jag är enig med utskottet om att man nog bör skaffa sig den möjligheten, men under fredstid måste dylika åtgärder vara både skadliga och oförenliga med demokratiens principer. I likhet med herr Håstad tror jag att utskottsmajoriteten handlat under oro och ansvar för framtiden, när den fattat beslutet om att periodisk skrift också skulle kunna förbjudas under krigsfara. Men för andra må det ju vara fritt att hysa den uppfattningen, att det är mindre lämpligt att införa en dylik bestämmelse i grundlagen. Jag är däremot ense med utskottet om att utgivandet av periodisk skrift ej heller under krig bör kunna förbjudas med mindre regeringen med riksdagens samtycke förordnat om sådant förbud. Har man en bestämmelse om att det måste erfordras $\frac{3}{4}$ majoritet i riksdagen för ett sådant beslut, då kan beslutet knappast komma att fattas i någon panikstämning. Riksdagen visade en bättre balans under det sista kriget än vad man gjorde inom utrikes- och justitiedepartementen. Det vore därför klokt av riksdagen att antaga konstitutionsutskottets förslag i detta avseende, då det tar sikte på att giva riksdagen med-

inflytande när det gäller åtgärder av detta slag under krig men avböja förslaget om att dylikt förbud skall kunna stadgas under krigsfara. Om man stryker beteckningen krigsfara och riksdagen erhåller det medinflytande konstitutionsutskottet föreslagit, bör man, anser jag, ha fått den allra starkaste garanti mot missbruk.

Den föregående ärade talaren sysslade med vad beteckningen krigsfara innebär, med andra ord när krigsfara egentligen kan anses vara för handen. Någon egentlig beskrivning över det tillstånd som skall råda för att det skall betecknas som krigsfara har emellertid ingen kunnat giva. Herr Hallén sökte ur sina synpunkter redogöra för när det för vårt lands vidkommande skulle kunna anses råda krigsfara. För närvarande föreligger det naturligtvis icke, ansåg han, krigsfara. Han skulle ej heller anse krigsfara föreligga om det bleve en sammanstötning mellan öst och väst, men däremot skulle krigsfara kunna anses föreligga under alldeles speciella förhållanden sedan ett stort krig utbrutit om exempelvis en fiende beredde sig att överfalla vårt land. Men det kan ju bli helt andra personer än de som nu ha att bedöma sådana saker, som skola avgöra när krigsfara i lagens mening föreligger. Det förhåller sig ju så, som även herr Hallén gav uttryck åt, att det icke är med tanke på dagens situation som man genomför denna lagstiftning, utan det är ju med tanke på framtiden. Vi hoppas väl alla, att den tryckfrihetsförordning, som kommer att antagas, skall äga bestånd under många årtionden. Det är kanske icke alldeles orimligt antaga, att det finns personer som anse, att det till och med i dagens situation råder krigsfara, och som anse att det vore lämpligt, därest man exempelvis fann att vissa tidningar gå främmande makt tillhanda, att göra vissa ingrepp. Jag tror icke att denna riksdag skulle göra det. Men den sitter ej så länge, och det blir även val efter

Förslag till tryckfrihetsförordning.

nästkommande val, och vi veta ingenting bestämt huru kommande riksdagar och regeringar komma att se ut i framtiden. Det bestämma icke vi som nu sitta här i riksdagen. Det kan således uppstå det förhållandet, som vi fingo så rik erfarenhet av under krigsåren, att utländska makter som kalla sig vänskapligt sinnade göra större eller mindre påtryckningar på regeringen för att få förbud på utgivandet av tidningar, som de anse vara misshagliga. Jag vill minnas, att det var synnerligen svårt för justitiedepartementet att klara sig från de åtal, som man från tyskt håll begärde att svenska myndigheter skulle vidtaga mot olika tidningar. Och under den åtalsepide mi som då gick över landet skedde ju över 250 beslag efter, som man förmenat, påtryckning från Tyskland. Beslag gjordes ju därvid också å tidningar som säkert både regering och riksdag hade en känsla av att de sympatiserade med. Men denna påtryckning kunde göras, och regeringen föll undan. Vi skulle icke ha lärt vår läxa från denna tid — då väl läget oftast kunde karakteriseras som innebärande krigsfara — om vi icke draga riktiga slutsatser av våra erfarenheter. Vi böra sannerligen inte i dag binda nät åt en förment motståndare eller femtekolonnare, i vilket nät vi kanske själva komma att sprattla, då någon främmande makt i en svår situation med alla tänkbara medel söker lära oss hur fångsten skall bedrivas. Jag ber att i denna punkt få yrka bifall till min reservation.

Jag har, herr talman, ytterligare en reservation, som jag skall be att få motivera. Den gäller brottsbeskrivningen i 7 kap. 4 §. Där finnes ett litet oansenligt ord, som jag i reservationen föreslår skall strykas. Det ordet är »modlöshet». Det stadgas i detta sammanhang, att skrift som kan framkalla modlöshet innebär krigsförräderi, då lagen om krigsförräderi äger tillämpning. Det är möjligt, att detta kommer att ske huvudsakligen under krig. Men därigenom

att straffparagrafen skall tillämpas då lagen om krigsförräderi äger tillämpning, är det, så vitt jag förstår, icke uteslutet att paragrafen kan komma att tillämpas även under andra förhållanden. Jag har förgäves sökt bilda mig en uppfattning om var gränsen går för att skrift skall anses ha sådant innehåll, att modlöshet kan spridas bland allmänheten. Bakom detta måste dölja sig mycket skiftande företeelser. Det finnes ju visa levnadsregler, som folk säger att man skall leva efter. Det är väl därvid mest fråga om levnadsregler hämtade från bibeln. Men det finns ju många som ändå föra sådana uttryck på tungan. Nog skulle man, för att ställa saken på sin spets i detta sammanhang, kunna göra en krigare modlös, om denne tar på allvar exempelvis sådana uttryck som: Du skall icke dräpa; Du skall älska din nästa såsom dig själv; Allt vad I viljen människorna skola göra eder, det gören I ock dem. Nog måste, såvitt jag förstår, sådana saker göra en människa, som står i färd med att hantera vapen och förinta människoliv, modlös, då han tänker icke bara på sitt eget liv utan på sina anhöriga, sin hustru, sina barn och sina närmaste vänner. Jag har till och med funderat över, huruvida icke ett uttryck som Churchills paroll: »Jag har ej annat att bjuda på än blod, svett och tårar» skulle kunna förleda till modlöshet.

Jag har tagit upp dessa vitt skilda citat för att visa hur oerhört stort register man har att spela på, när det gäller att tolka vilket straff som skall föränledas av att skrift kan påverka en krigare till modlöshet. Om man tar exempel från de sista krigen, finner man mycket ofta att sanningen hemlighållits, därför att det skulle ha framkallat modlöshet, om man talat om sanningen. Efteråt finner man kanske, att det varit bäst om sanningen kommit fram. Med dessa korta reflexioner kommer jag fram till att detta ord »modlöshet» bör utgå ur brottsbeskrivningen,

Förslag till tryckfrihetsförordning.

och jag ber därför, herr talman, att på den punkten få yrka bifall till reservationen.

Sedan har jag ytterligare två små reservationer. I 10 kap. 10 § föreslås, att skrift, som enligt 7 kap. 4 § sårar tukt och sedlighet, må i avvaktan på förordnande om beslag tagas i förvar efter beslut av polismyndighet. Och i nästa sats skärper man denna bestämmelse till att polisman även utan sådant beslut må ta skrift i förvar. Som ett stöd för denna bestämmelse har man i något sammanhang åberopat postorderförsändelser från obskyra firmor till ungdom ute i landet och försäljning av tryckta skrifter och bilder på marknader. Såvitt jag förstår kan man knappast komma åt dessa personer för försäljningar som ske på detta sätt. I varje fall kan man väl inte komma åt postorderförsändelserna. Det vore för övrigt en synnerligen farlig väg, om man skulle giva polisen rätt att bryta misstänkta brev eller paket adresserade till ungdom. Jag tror ej heller, att det finnes sådana mängder av bilder och böcker som sårar tukt och sedlighet, att det finnes anledning att giva polisen denna rätt i tryckfrihetsförordningen. Jag har för övrigt icke påträffat sådana skrifter annat än i konstitutionsutskottet, dit vi fått in några av de beslag som gjorts under årens lopp. I konstitutionsutskottet behandlade vi denna paragraf en stund, och det var några som röstade för att den skulle utgå. Under behandlingen framhölls det från många håll, att det är synnerligen svårt att dra upp en gräns mellan vad som kan kallas god konst och det som sårar tukt och sedlighet. Det råder en sådan oerhörd förbistring på detta område. Vad t. ex. den ena anser vara god litteratur, kan den andre anse vara ren pornografi, och vad den ena anser vara god konst kan den andre i fråga om målning, fotografi eller tryckt bild anse vara sådant som sårar tukt och sedlighet. Jag har bara velat påvisa den förbist-

ring som råder på detta område för att visa upp, att det måste vara mindre välbetänkt att sätta in varje polisman på jakt efter skrifter, som just de anse böra tagas i beslag. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen i den här punkten.

Så har jag till sist ytterligare en reservation. I det föreliggande utskottsutlåtandet finnes förslag om att skrift, som anträffas vid avdelning av krigsmakten, kan tagas i förvar av befattningshavare som har bestraffningsrätt över personalen vid avdelningen. Denna bestämmelse har jag ingenting emot, utan den bör kunna antagas av riksdagen. Men i nästa sats skärpes denna bestämmelse så att också annan befattningshavare av officers eller underofficers grad har samma befogenhet. Jag anser, att det borde vara tillräckligt att giva befattningshavare med bestraffningsrätt över avdelningen och endast denne befogenhet att ta skrifter i förvar. Jag tror att tryckfrihetsförordningen skulle vinna på om denna skärpning av paragrafen försvunne. Man får dock ha i minnet, att det här icke är fråga om skrift som är förbjuden. Om den är förbjuden eller ej vet icke befattningshavaren i det ögonblick han lägger beslag på skriften för att taga den i förvar. Det blir sålunda här fråga om att efter eget bedömande ta i förvar skrift, vilken vederbörande truppbefäl själv anser vara av beskaffenhet att kunna förleda den värnpliktige att åsidosätta sin tjänsteplikt.

Det har i propositionen åberopats, att de skrifter som på detta sätt kunna tagas i förvar exempelvis kunna spridas vid värnpliktsinryckningen. När nu justitieministern är här vill jag fråga honom, om han vet några fall då några sådana här skrifter ha spritts vid värnpliktsinryckningarna och, därest så är fallet, om sådant sker i sådan utsträckning att det bör i vår grundlag införas en sådan här bestämmelse. Man märker alltför väl, att militärer av högre grad

Förslag till tryckfrihetsförordning.

här ha haft sitt finger med i spelet. Det är de som befruktat tryckfrihetsförordningen med detta förslag. Man trodde eljest att sådana här ingripanden från befälets sida voro på väg att försvinna. Låt oss tänka på den goda anda som nu delvis håller på att utbreda sig vid regementena. Man bildar ju där studiecirklar, och tillsammans med befälet disponerar man studierum och söker gemensamt sätta sig in i olika problem. Vilken god anda kan icke detta medföra! Man kan väl säga, att det är så mycket mindre anledning att införa sådana här militära synpunkter på tryckfrihetsförordningen, då antimilitarismen ju faktiskt är på väg att försvinna från vårt land. Det finnes snart ingen — jag vet inte om det är på gott eller ont, men det är väl inte bara på gott — som längre sysslar med dessa problem på det sättet att det kan betraktas som antimilitarism. I går talades det i kammaren om att vi måste bevara tron på freden och att detta måste vara en målsättning för vårt folk. Ingen skall livligare instämma i detta yttrande än jag. Men är det då så farligt, när vi nu allmänt omfatta den uppfattning, som vi i går deklarerade, om det exempelvis skulle spridas litet fredslitteratur bland de värnpliktiga? När de öva sig i vapnets bruk, äro de i den åldern då de äro som mest påverkbara, och då böra de också ägna en tanke åt det ohyggliga, omätliga elände som ligger bakom syftet med användandet av krigsvapen. Nej, det finns sannolikt ingen anledning att nu taga in sådana bestämmelser i tryckfrihetsförordningen. Det var en annan fart på fredspagandan vid den tid, då jag exerceerade beväring. Då spredos antimilitaristiska skrifter och fredsskrifter, och det gjorde att en hel del som förut inte tänkt över saker och ting, började tänka över problemen och bilda sig uppfattningar, som sedan under deras livstid utvecklades kanske i mycket god rikt-

ning i frågor rörande nationer och människor.

Med nuvarande inställning hos ungdomen kunna inte några skäl anföras för att dessa bestämmelser skola införas. Man kan däremot förleda dessa underofficerare, som det här talas om och som ha skyldighet att, såsom det i propositionen uttrycks, omedelbart lägga beslag på skrifter då de spridas vid värnpliktsinryckningen, att göra dessa beslag eller snoka bland de värnpliktiga efter förbjuden litteratur på sådant sätt att de förstöra det goda kamratskap mellan befäl och meniga, vilket, som så många gånger omvitnats i kammaren från olika håll, är en nödvändig förutsättning för även en god utbildning. Med hänsyn till den trofasthet som ungdomen visade under de senaste krigsårens beredskap borde vi i stället visa den så stort förtroende, att vi befria tryckfrihetsförordningen från denna skönhetsfläck.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till min reservation på denna punkt.

Herr STÅHL: Herr talman! Utskottets ärade ordförande, herr Hallén, ägnade i sitt anförande ganska stort utrymme åt och betonade starkt den rättslöshet, som inte bara han utan en stor del av allmänheten anse att de lida under i förhållande till tidningarna.

När jag hörde detta kom jag att erinra mig att redan i en tryckfrihetsdebatt här i andra kammaren år 1871 betonade S. A. Hedin, hur vanskligt det är för en tidningsman att ta till orda i en tryckfrihetsfråga, eftersom hans mening lätt kan tas som uttryck för — som han säger — »ett egennyttigt publicistiskt intresse». Det heter ofta, och det hette särskilt ofta under kriget, att det är publicisternas speciella privilegium att få skriva vad de vilja i sina tidningar, och man resonerade då så, även på mycket framstående håll, att

Förslag till tryckfrihetsförordning.

eftersom andra medborgare måste avstå ifrån vissa förmåner under en kritisk tid, skulle också tidningsmännen vara skyldiga att avstå ifrån sina.

Jag skall gärna erkänna, herr talman, att jag och många tidningsmän med mig förstå den synpunkten. Vi veta att tidningarna och de människor som skriva i tidningarna ofta göra sig skyldiga till fel och bristande hänsyn. Ingen har väl varit mera förtrivlad över sin vanmakt gentemot tidningarna än gamle borgmästare Carl Lindhagen, som ansåg — han väckte även en motion i denna fråga — att tryckfriheten led av svåra brister, så länge man inte hade laglig möjlighet att i tidningarna få infört vad man ansåg sig ha rätt att få infört. — Jag kan säga, att inom tidningsvärlden hade vi nog väntat att detta problem, gemälesrätten, skulle ha kommit upp till diskussion på annat sätt än som skett, vilket säkerligen kunnat bringa ur världen en stor del av den irritation, som utskottets ordförande gav uttryck åt. Jag tror mig å andra sidan kunna försäkra, att man inom tidningsvärlden har uppmärksamheten riktad på detta problem, liksom att utvecklingen går i rätt riktning, vilket man nästan dagligen får se exempel på. Jag har senast i dag noterat ett exempel på hur en tidning, alltså under denna ur ransoneringsynpunkt besvärliga tid, ägnat frikostigt utrymme åt insändare, vari framföres en annan uppfattning än den som är ifrågavarande tidnings egen. Ju mer differentierad vår tidningsflora blir och ju flera organ över huvud taget och av olika politisk uppfattning som tillkomma, desto större blir möjligheten för skilda meningsriktningar att komma till uttryck. Redan nu är det ju så, att om någon blir vägrad utrymme i en tidning, kan han vända sig till en annan, som då har rätt både att införa insändaren och därmed också ta upp polemik med det organ, som vägrade plats.

Det är emellertid en alldeles felaktig uppfattning att förmena, att tryckfriheten skulle på något sätt vara ett publicistiskt specialintresse. Tidningsmän äro nog i allmänhet så pass väl underrättade, att de inte behöva få mera vare sig av nyheter eller skiftande opinionsyttringar — det är allmänheten som behöver dem. Herr Hallén föredrog här valda stycken, fyllda utav överdrifter, ur en västsvensk tidning — jag skall inte namnge den, eftersom han inte gjorde det. Jag vill emellertid konstatera att även med hänsyn till sådana överdrifter, som vi sannoligen äro medvetna om i lika hög grad som några andra, tror jag man vågar påstå, att den ganska häftiga diskussion i pressen som föregått detta förslag ändå i stort sett varit balanserad och väl avvägd. Den har icke tagit sikte på något tidningarnas intresse utan på allmänhetens, alltså intresset hos den stora, anonyma allmänhet, för vilken tidningarna ofta äro den enda källan både i fråga om nyhetsspridning och åsiktsbildning.

Jag skulle vilja något lugna herr Hästad, då han tycktes ha fått det intrycket, att man inom pressen betvivlade utskottsmajoritetens goda vilja att tjäna tryckfriheten. Även om vi ha en annan mening än han och hans meningsfränder, kunna vi till fullo respektera deras motiv. Men hur kan man komma till så olika resultat utifrån en så gemensam utgångspunkt som vi ha? Det måste bero på att tryckfriheten inte kan tjäna något ensartat intresse. Den måste anpassa sig efter både allmänhetens, den enskildes och i vissa fall statsnyttans intressen. Herr Hästad påpekade att det ifrån Svenska journalistföreningen hade framhållits möjligheten av ganska radikala ingripanden i händelse av krig, och jag vill här i kammaren betona, vilket hittills kanske inte gjorts tillräckligt, att man inom tidningsvärlden är medveten om att under exceptionella, verkligt excep-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

tionella förhållanden, bör man kunna diskutera möjlighet till ingripanden.

Jag tror emellertid att detta är en för oss ganska oväsentlig sak, som här överdrives i hög grad. Ty när herr Håstad skall välja exempel på nödvändigheten av ingripanden, måste han gå tillbaka till Hitleröverfallet mot Tjeckoslovakien och de därvarande kommunistiska tidningarnas uppträdande då. Om man håller sig till verkligheten sådan den är i vårt land — det är ju förhållandena här som lagen skall reglera — tror jag man vågar säga att det missbruk av det fria ordet som kan förekomma mycket lätt kan rättas till, då ett land har en så rik flora av tidningar som vårt. Det är sannerligen icke det som offentliggöres som utgör någon fara för landet, utan det är den underjordiska verksamheten som är en fara. För mig ter det sig så, att ju mer man tvingar dessa krafter under jorden, desto farligare kunna de bli för jämvikten och balansen i samhället i det kritiska ögonblicket.

Om jag nu, herr talman, övergår till de kontroversiska punkter som här äro före, skulle jag först vilja beröra den som återfinnes i 7 kap. 3 §, första stycket. Vad som där anföres innebär risker för nyhetsförmedlingen, som säkerligen komma att bli ganska kännbara. Det händer rätt ofta att det till tidningarna anmäles trakasserier, exempelvis begångna av en överordnad på en arbetsplats gent emot en underordnad; herr Spångberg berörde samma fall i det militära. Det har hänt tämligen ofta inom polisen, och det har hänt i många andra fall. Härtill invända utskottets talesmän: Ja, detta gäller enbart fall av ärekränkning. Därtill skulle jag vilja genmäla att huruvida det är ärekränkning eller icke ärekränkning är kanske relativt lätt att bedöma för dem, som suttit i utskottet eller äro juridiska experter, men för menige man är det praktiskt taget omöjligt att i förväg avgöra, om det

kan bli ett ärekränkningssmål, därest tidningen ger offentlighet åt vad man nu berättat.

Resultatet av den föreslagna bestämmelsen kommer sannolikt att bli, att man helt enkelt underlåter att gå till tidningarna med fall, som i själva verket många gånger ha kunnat rättas till genom att tidningarna tagit itu med dem. I många sådana fall har det gått till så, att man icke publicerat saken, utan man har ringt till en chef på en arbetsplats, kanske en regementschef eller en polischef, och frågat: Har det verkligen hänt på detta sätt? Skulle ni inte kunna rätta till saken utan att vi behöva ge offentlighet åt den? Sådana fall komma, såvitt jag förstår, att om utskottsförslaget går igenom, helt och hållet strypas. Och jag är alldeles övertygad om att den nya bestämmelse som här inryckts utgör en väsentlig fara inte bara och kanske inte ens i första hand för nyhetsförmedlingen utan för lugn och ordning och gott samarbete på arbetsplatser och andra håll.

Den andra omstridda punkten, som gäller bestämmelsen om åtgärd vid »krigsfara», har diskuterats här så pass utförligt, att jag inte behöver uppta mycken tid därmed. När emellertid herr Håstad säger att vad vi hittills upplevat på detta område icke är relevant i förhållande till detta stadgande, skulle jag nog vilja säga som herr Hallén, när han refererade justitieministerns invändning mot denna punkt, att ha statsmakterna ett instrument för att ingripa mot en press, som anses gå en främmande makts ärenden, så veta vi — det ha vi exempel på, herr Håstad — att detta instrument kommer att utnyttjas. En sådan främmande makt har tidigare varit hänvisad till att bearbeta en eller ett par regeringsledamöter, såsom under kriget utrikes- och justitieministrarna. Hädanefter kommer man i en kritisk situation att kräva, att regeringen skall förmå riksdagen att sät-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

ta hela denna skyddsapparat i funktion. Med hänsyn till skröpligheten hos varje lagtext, hur väl den än är skriven, kan jag inte förstå annat än att detta är i hög grad relevant.

Man frågar sig vidare, herr talman: Hur kan denna bestämmelse i praktiken komma att verka? De praktiska erfarenheter vi gjort under kriget tala sitt tydliga språk. Jag har själv en smula erfarenhet på området, eftersom den tidning, vars redaktör jag är, drabbades av konfiskation i samband med de s. k. skräckskildringarna från Norge i mars 1942. Strax efter denna masskonfiskation förekom, som kammarens ledamöter erinra sig, en interpellationsdebatt i första kammaren, där tidningskonfiskationen var föremål för ett mycket ingående resonemang. Det kunde inte annat än i högsta grad förvåna dem, som visste vad som hade föregått dessa »skräckskildringar», att se, hur de högsta representanterna för statsledningen måste offentligen inför folket karakterisera dessa skildringar som osanna och oriktiga och framför allt okontrollerade.

I själva verket förhöll det sig på det sättet, att samtliga dessa vittnesmål — vilket vi visste innan de publicerades — voro avgivna under ed inför en här i Sverige konstituerad norsk domstol. Och alla uppgifter voro så väl kontrollerade, att åtskilliga av de tidningsmän som återgävo dessa vittnesmål hade träffat offren i fråga och själva på deras kroppar konstaterat spåren av den tyska framfarten. Men uppgifterna stämplades sedan här i riksdagen som okontrollerade! Herr Sandlers påpekande under interpellationsdebatten i första kammaren att här gäller frågan: Skall vårt folk få veta sanningen eller inte? kan kompletteras med en annan fråga. Är det inte riktigare och tryggare att pressen är liksom ett rum, där statsmakterna icke, när de utsätts för påfrestningar, kunna tvinga sig in, utan där pressen får fritt röra sig under det

ansvar som den känner? Jag tror att detta konkreta fall klart anger, att svaret på frågan måste bli ja. Men jag är också färdig, det vill jag gärna säga herr Håstad, att utifrån detta enskilda men viktiga fall dra generella slutsatser. Jag råkade i morse läsa vad nuvarande utrikesministern Undén yttrade i denna debatt, och jag tycker att det är ett så utmärkt svar på just vad herr Håstad invänt här att jag skall be att få återge ett kort avsnitt av hans anförande i denna debatt. Han yttrade: »Själva grundfelet i justitieministerns åskådning är enligt min mening att han nödvändigtvis vill ta ansvaret för allt, som tryckes här i landet och som berör vårt förhållande till utlandet. Ju flitigare det konfiskeras i administrativ väg, desto längre glider justitieministern in på denna farliga väg. Detta leder över till den grundsatsen, att justitieministern och regeringen ansvara för att ingenting olämpligt blir publicerat i Sverige på det utrikespolitiska området. Detta är inte bara raka motsatsen till tryckfrihetens idé utan också ytterst besvärande för neutralitetspolitikens handhavande.» Och han tillade: »Naturligtvis har regeringen ibland haft besvärligheter, när pressen sagt ut vad stora kretsar bland allmänheten tänka och känna. Men inte är det i längden skadligt för landet, att tidningarna stundom tala i ett högre tonläge än landets officiella regering.» Jag tror att man knappast kan uttrycka den tankegång, som ligger bakom detta resonemang, på ett bättre sätt än utrikesministern då gjorde. Enligt min mening är det en olycka, inte bara för opinionsbildningen utan och kanske framför allt för statsmakterna, om man skall driva dem att ta ansvar för saker, som de absolut inte kunna ansvara för. Jag ber alltså, herr talman, att i fråga om den punkt, som gäller krigsfaran, få yrka bifall till den av herrar Holmbäck och von Friesen avgivna reservationen. Därest detta yr-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

kande inte skulle vinna kammarens bifall, kommer jag i andra hand att rösta för den av herr Spångberg vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, som förefaller mig vara i och för sig mycket tillfredsställande.

Den tredje och sista kontroversiella punkten gäller juryns sammansättning, och jag skall be att med några ord få beröra även den frågan. Jag tror att man kan, som utskottets ordförande gjorde här, rikta invändning mot den gamla juryn, förnämligast av det skälet att man med den fick en, som han något tillspetsat kallade det, provinsiell rättvisa allt efter juryns sammansättning på olika håll. Men jag tror också att eftersom juryn — och det betonar jag starkt — inte är någon nämnd, då den ju inte är till för att döma utan för att befria domstolarna från att behöva döma i politiska mål, risken med den provinsiella olikformigheten i rättstillämpningen inte är så stor, som man ofta gjort gällande. Just detta tycker jag är en mycket vägande synpunkt, som de sakkunniga på ett utmärkt sätt angivit, nämligen att juryn skall tjäna, inte minst utan kanske framför allt, syftet att befria våra domstolar från att bli politiska sådana, vilket i hög grad skulle undergräva deras auktoritet. Men även om man nu inte kan komma tillbaka till den gamla juryn — jag skall inte väcka den tanken därför att jag förstår att det är omöjligt — skulle jag ändå vilja säga, att den jury vi för närvarande ha är bättre än Kungl. Maj:ts jury och att Kungl. Maj:ts jury är bättre än utskottets jury. Man får ju hålla sig till det som är politiskt möjligt, och därför föredrar jag utan tvekan Kungl. Maj:ts jury.

Nu frågar herr Håstad liksom också herr Hallén vad det kan vara hos denna jury som gör den tvivelaktig och om det inte tvärtom är en styrka att vi få en fast niomannainstitution, som så småningom får en allt större aukto-

ritet och därigenom kan visa allt större oväld i de känsliga frågor och bedömanden, som inför den komma upp. Jag skulle ha kunnat finna det ligga något i den synpunkten, om det inte vore så, herr talman, att denna fasta niomannajury redan vid tillsättningen kommer att få karaktär av en representation för politiska partier och därför känner sig i viss mån förpliktad att i sin verksamhet ge uttryck åt partipolitiska synpunkter. Tanken med tryckfrihetsjuryn var, om jag fattat de gamla tryckfrihetslagstiftarna riktigt, att den skulle ge uttryck åt en erkänt god och upplyst allmänanda, som parterna respekterade och bøjde sig för. Jag hoppas att om utskottets som jag tycker oformliga jury verkligen godtages, densamma skall bli ett hyggligt instrument. Men jag anser, herr talman, att man har anledning betvivla att detta skall bli möjligt. Jag ber kammarens ledamöter att ett ögonblick tänka sig in i hur det kan komma att ställa sig i det konkreta fallet för en tidning, låt mig säga ute i landsorten. När landstinget gjort sitt val av jury, vet man vilka personer, som sitta i densamma, vilka fem som kunna förväntas fälla och vilka fyra som kunna förväntas fria i det konkreta fall, där det i värsta fall kan bli åtal. Jag skulle till herr Håstad vilja ställa frågan: Ligger det inte för en redaktör snubblande nära att i en sådan situation säga, att det är nog bäst att jag skriver så som jag vet att dessa herrar i juryn, som jag känner relativt väl, bedöma som möjligt.

Men om detta betraktelsesätt hos tidningsmännen skulle börja smyga sig in, vad blir då följden? Jo, följden blir helt enkelt den, mina damer och herrar, att juryn får karaktären av en faktisk om också inte formell förhandscensur, ty den kan så småningom börja utöva inflytande — sig själv ovetande — på åsiktsbildningen och vad tidningarna skola tycka och tänka. Men

Förslag till tryckfrihetsförordning.

detta är ju direkt i strid mot grundtanken i den svenska tryckfrihetslagstiftningen, det tvekar jag inte att säga. Jag skulle våga gå ännu ett steg längre och säga, att även om juryn inte själv betraktar sin roll på det sättet och försöker undvika det, kan den av allmänheten och även av tidningarna komma att bedömas som ett politiskt instrument, som man skall försöka rätta sig efter eller som, när den väl en gång måste träda i funktion, har en anfrätt auktoritet, inte anses vara förutsättningslös i sitt bedömande utan politiskt bestämd. Jag tror att en sådan jury bleve en verklig fara. Det slog mig häromdagen, herr talman, när jag läste en socialdemokratisk tidning — jag vill minnas Östgöten — som sade, att om det under de senast gångna årtiondena här i landet hade funnits en jury av denna konstruktion, skulle det i denna dag inte ha funnits någon nämnvärd socialdemokratisk press här i landet. Uttalandet är givetvis tillspetsat, och det är ju alltid omöjligt att göra efterhandskonstruktioner. Men jag vill erinra om att det inte var så värst många år sedan som det hände att inte bara de socialdemokratiska utan även de liberala tidningarna — jag tror att herr Werner, som står här, skall kunna intyga den saken — förbjödos komma fram till bruk och herrgårdar och vägrades transport med mjölkskjuts till gårdarna, medan däremot de tidningar, som skrevo som de maktägande tänkte och önskade, tillställdes vederbörande gratis. Men då kunde de oppositionella tidningarna arbeta sig fram just tack vare att det fanns en mycket, mycket liberal tryckfrihetslagstiftning här i landet. Men om nu de av mig nämnda privata bojkottätgårderna kompletterats med en mycket restriktiv tryckfrihetslagstiftning är det kanske ingen stor överdrift att som Östgöten säga, att det nu inte skulle ha funnits några socialdemokratiska tidningar. Att denna press' framväxande under dessa år för-

svårades i mycket, mycket hög grad, därom råder emellertid ingen tvekan. Jag tror därför, att om man vill ha en generös — jag använder med avsikt det ordet — tryckfrihetslagstiftning, skall man i valet mellan två saker, varav ingendera är idealisk, välja den avgjort minst onda, i detta fall propositionens jury.

Man kan naturligtvis genmäla, att det inte finns någon anledning att se spöken mitt på ljusa dagen, eftersom lagens utformning i och för sig inte spelar så stor roll, utan att allt beror på att tillämpningen blir förnuftig. Det är riktigt, men det gäller ju all lagstiftning. Om vi vore konsekventa skulle vi då snarare göra som engelsmännen, nämligen inte bry oss så mycket om skriven lag utan följa praxis. Men här i landet är det ju ändå så att vi söka se till att den skrivna lagen fyller de funktioner, som det levande livet ställer på den. Jag tror därför att när vi nu gå att anta en tryckfrihetslag, som — det vill jag gärna säga — på många punkter är utmärkt utformad och där utskottet gjort utmärkta insatser, och som skall gälla för lång tid framåt, synes det mig riktigt att den blir sådan att vi kunna vara säkra på att den ger utrymme åt alla de nyanser i opinionen, som måste röra sig inom ett fritt och högtstående folk. Jag tror att man vågar säga, att vårt svenska folk är moget för en mycket vidsträckt tryckfrihet både i fred och i oroliga tider. Då bör också i lagen inskrivas endast sådana bestämmelser, som ge utrymme åt en sådan fri politisk och kulturell åsiktsbildning, som ett fritt folk anstår.

Herr talman! Med hänvisning till de yrkanden jag nyss har gjort vill jag ytterligare endast yrka, att i enlighet med herrar Holmbäck och von Friezens reservation i 7 kap. 3 § första stycket måtte utgå.

Herr HÅSTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag kan i många hänseenden

Förslag till tryckfrihetsförordning.

instämna i de allmänna synpunkter, som herr Ståhl anförde, men jag måste konstatera, att han i ett avseende frångick den enligt min mening strängt sakliga argumentering, som i övrigt utmärkte hans inlägg. Han ville göra gällande, att den ifrågasatta lagstiftningen skulle vara tillämplig på de s. k. Griniindragningarna. Herr Ståhl har emellertid inte observerat, att det är just den omständigheten att sådana ingripanden omöjliggjorts genom lagtextens utformning, som gjort att vi över huvud taget kunnat acceptera tanken på utgivningsförbud. Ätminstone har jag för egen del dragit den bestämda slutsatsen, att varje ingripande i frågor, som röra exempelvis förhållandet till främmande land eller skildringar av förhållandena där, skulle stå i strid mot den nya tryckfrihetsförordningen. Det enda som står härom och som kan rendera tryckfrihetsstraff är 4 § 7 mom., men det momentet är inte tillämpligt vid utgivningsförbud. Tillämpliga äro endast 1, 2 och 3 mom., av vilka det tredje i princip endast gäller krig. Jag betonar ännu en gång, att hela utgångspunkten för oss har varit den att ingripanden av den natur, som förekommo under förra kriget mot tidningar, som ville stärka motståndskraften, äro fullkomligt uteslutna enligt dessa bestämmelser. Under sådana förhållanden förstår jag inte vad det skall tjäna till att fortsätta diskussionen på sätt som skett. Även om det skulle kunna finnas risk för att regeringen skulle vilja gå längre än lagstiftningen medger, ha vi dock riksdagen som konstitutionell kontrollant samt jury och domstol som efterprövande instanser. Det svenska rättssamhället av i dag är så sunt med den folkstyrelse vi ha, att det måste erbjuda all nödig garanti mot missbruk. Någon liknande garanti fanns inte under förra kriget.

Vad juryn beträffar vill jag ännu eu gång framhålla, att det som jag fann vara en brist i denna jury var den

svaga ställning, som den åtalade parten fått och som ur tryckfrihetssynpunkt försämrar hans position i förhållande till vår nuvarande lagstiftning. Därför föredrar jag fortfarande den nuvarande juryn framför den underliga form, som regeringen konstruerat.

Det kan omöjligen vara riktigt att säga, att om den jury utskottet föreslagit hade funnits tidigare skulle något socialdemokratiskt parti inte ha existerat nu. För vad var det som de socialdemokratiska talarna och skribenterna dömdes på 80-talet? Jo, det var för hädelse och smädelse men nästan aldrig för samhällskritik.

Herr HÆGGBLUM (kort genmäle): Herr talman! Det argument, som herr Ståhl anförde för 24-mannajuryn, var det, att det kunde sitta någon svag redaktör, som tog hänsyn till vad i en nämnd på nio människor, som han kände, dessa kunde tänka, och att man därför borde välja Kungl. Maj:ts förslag. Men då måste jag säga, att om vi ha sådana mollusker till redaktörer är det väl fråga om det är något större värde med det fria ord vars vård man lägger i deras händer. Jag tycker att man ställer det väldigt svårt för dessa människor, om de veta att de skola skriva så att de inte stöta någon av de 24 personer, som skola utlottas till jury. Ur herr Ståhls synpunkt borde man väl vara glad över att inte behöva ta hänsyn till mer än nio.

Herr Ståhls farhågor för att vad utskottet skrivit om krig och krigsfara skulle kunna tagas till intäkt för främmande makt att utöva påtryckning på regeringen visar, att herr Ståhl inte alls läst in denna fråga. Han lever i den tron, att bestämmelserna i nuvarande tryckfrihetsförordning allttjämt skola gälla. Han illusterar därmed tillsammans med de många redaktörer, som stå på samma punkt som han, på ett utmärkt sätt Heidenstams ord: »Hur

Förslag till tryckfrihetsförordning.

lätt bli människornas kinder heta, de döma snabba fast de litet veta.»

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Till herr Håstad skulle jag vilja säga, att det var likadant före det senaste världskriget som nu. Då trodde vi också, att vi hade garantier mot sådana ingripanden, som sedan skedde. Det visade sig emellertid, när vi kommo under verklighetens hårda tryck, att man mobiliserade upp bestämmelser, som visserligen formellt funnos men som alla voro övertygade om i realiteten inte skulle komma att tillämpas. Det visade sig, att lagtillämpningen i verkligheten blev en helt annan än den vi tänkt oss. Jag har tidigare sagt att jag inte förnekat, att utskottet varit i god tro, men jag tror att herr Håstad skall vara försiktig, innan han uttalar sig om vad som kommer att hända i ett nytt mycket påfrestande läge, i en ny situation.

Vad sedan de socialdemokratiska agitatorerna beträffar har jag inte uttalat mig om dem. Jag har talat om den socialdemokratiska pressen och sagt, att om den dels hade haft det yttre trycket att kämpa mot och dels en restriktiv tryckfrihetslagstiftning, hade den liksom den liberala pressen över huvud taget haft mycket svårare att leva än vad fallet varit.

Till herr Hæggbloom vill jag säga, att om jag icke hade läst lagtexten och utskottets utlåtande ordentligt — ehuru jag verkligen icke haft mycken tid till det — så skulle jag inte hava givit utskottsmajoriteten ett så stort erkännande som jag gjorde. Jag tycker verkligen, att herr Hæggbloom icke skall draga förhastade slutsatser.

Vad sedan beträffar de redaktörer, om vilka herr Hæggbloom använde ordet mollusker, så får det stå för hans räkning. Jag förstär icke att han har anledning att uttrycka sig så. Emellertid visar hans resonemang om de 9 och de

24, att han icke förstätt tankegången, att det är en skillnad mellan att presumera tänkesätten — om jag får använda det uttrycket — hos 9 personer och hos 24 personer. Det är därför som niomannajuryen får en annan karaktär än Kungl. Maj:ts jury. Detta uttalande av herr Hæggbloom avslöjar i själva verket, att icke ens vissa av utskottets ledamöter klart insett den principiella skillnaden mellan denna jury och den som utskottet i en hast tillyxat och som jag här tillåtit mig karakterisera som oformlig. Jag tycker verkligen, att detta herr Hæggblooms uttalande är ytterst intressant. Det tycks, som sagt, visa att utskottsmajoriteten icke tillräckligt penetrerat saken.

Herr HÅSTAD (kort genmäle): Jag vill bara konstatera, att herr Ståhl icke vidhåller vad han sagt.

Jag vill också samtidigt konstatera, att den nu gällande tryckfrihetsförordningen innehåller i flera paragrafer regler om förhållandena till främmande makt. Detsamma gällde också den s. k. censurlagen 1941/1945. Allt detta har nu försvunnit. Det finnes därför icke någon rimlig möjlighet att sätta den gamla tryckfrihetsförordningen i förbindelse med de regler som nu föreslås.

Det är riktigt att jag i hastigheten sade »talare». Jag vet mycket väl, att vi här diskutera tryckfriheten och icke talfriheten.

När man använder alla möjliga argument mot den jury utskottet föreslår vill jag precisera mitt uttalande så, att om man går till tryckfrihetsförföljelserna mot det socialdemokratiska partiet — om man kan använda detta uttryck — under 1880-talet, visar det sig, att nästan varje fällande tryckfrihetsdom hade sammanhang med smädelse eller hädelse. Intet sådant är under diskussion här. Kanske har i något enstaka fall även någon dom för samhällskritik fällts, men i huvudsak inskränktes

Förslag till tryckfrihetsförordning.

aldrig partiets rent reformatoriska verksamhet genom tryckfrihetsingripanden. Därför tycker jag, att det är alldeles onödigt och vilseledande att föra in dessa argument i denna debatt.

Herr STÅHL (kort genmäle): Jag vill bara ytterst kort säga till herr Håstad, att det var tack vare den generösa tryckfrihetslagstiftning vi då hade som utvecklingen blivit sådan den är. Herr Håstad har tydligen missuppfattat mig, då han gör gällande, att jag anklagat den dåvarande tryckfrihetslagstiftningen. Tvärtom, jag menade, att den då gällande tryckfrihetslagstiftningen var en garanti för att den oppositionella pressen kunde komma fram, en garanti som den jury man nu vill skapa icke ger.

Herr HALLBERG: Herr talman! Efter de inlägg som gjorts i dag av herr Haggberg i Malmö och nyss av herr Ståhl kan jag för min del — eftersom jag i allt väsentligt delar deras synpunkter — fatta mig mycket kort. Jag skulle emellertid först vilja till herr Hæggbloom säga, att det citat han nyss gjorde tillämpligt på tidningsmännen och som skulle belysa, hur litet de enligt hans uppfattning veta om dessa ting, vill jag för min del på tidningsmännens vägnar returnera tillbaka till herr Hæggbloom. Det passar mycket bättre på honom i detta avseende, när det gäller bedömandet av vad tidningsmännen eller journalisterna veta i den sak vi nu debattera.

Herr Nilsson i Göteborg beklagade sig över den form, som pressdebatten om konstitutionsutskottets förslag till ny tryckfrihetsförordning fått. Han ansåg, att man i pressdebatten hade gått till våldsamma överdrifter rörande denna sak. Men herr Nilsson i Göteborg var vänlig nog — sett ur socialdemokratisk synpunkt — att undantaga den socialdemokratiska pressen och sade, att detta gällde den borgerliga pressen.

Jag måste som socialdemokratisk pressman i rättvisans namn säga, att det behövs icke göras undantag i denna punkt, ty vi ha i de socialdemokratiska tidningarna varit lika goda som i de borgerliga tidningarna, när det gällt att i väsentliga punkter kritisera det förslag som konstitutionsutskottet lagt fram.

Det är ju två punkter i förslaget som tilldragit sig det största intresset och som vi från tidningsmannahåll alldeles särskilt fäst oss vid och reagerat emot. Vi ha icke reagerat emot det därför att vi äro några prinsessor på ärten och av överkänslighet eller tyckmyckenhet begära favörer i grundlagsbestämmelserna om tryckfriheten. Jag syftar här på juryförfarandet, juryorganisationen samt punkten om möjlighet att verkställa indragning av tryckalster vid krigsfara. Vi ha reagerat därför att vi i detta sammanhang sakligt se en betydligt större fara än för några personliga yrkesintressen uti ett beslut i enlighet med konstitutionsutskottets förslag.

Jag för min del anser, att ett bifall från riksdagens sida till vad utskottet föreslår i fråga om juryn lika väl som i fråga om de andra nämnda punkterna i någon mån skulle innebära ett kappande av bitar av den livsnerv för demokratin som tryckfriheten egentligen utgör.

Herr Håstad försvarade förslaget om juryns organisation och juryns tillkomst med att bland annat hänvisa till att landstingen och kommunerna välja ju redan nu efter politiska linjer styrelser och nämnder. Om jag fattade herr Håstad rätt ville han sätta likhetstecken mellan sådana val för praktiska uppgifter som exempelvis av en stads drätselkammare eller en landskommuns kommunalnämnd och en hel del annat samt valet av en sådan organisation som juryn, som har att handlägga så känsliga problem som den faktiskt har.

Det fanns en tid då tryckfrihetsåtalen haglade mot socialdemokratiska och

Förslag till tryckfrihetsförordning.

andra radikala tidningsutgivare här i landet. Både herr Håstad och herr Ståhl ha i någon mån varit inne på förhållandena under den tiden. Jag tror för min del ej, att det skulle blivit ett mindre antal fällande juryutslag vid den tiden med en jury av det slag som konstitutionsutskottet nu föreslår än det blev med den gamla juryformen. Snarare kan man befara, att det skulle ha blivit tvärtom.

Jag kan, som sagt, icke annat än avsluta mig till de synpunkter beträffande denna viktiga punkt i det föreliggande förslaget, som ha framförts särskilt av herrar Hagberg i Malmö och Ståhl. Jag ber i det fallet att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Sandberg m. fl.

I fråga om den andra viktiga punkten, om indragningsmakten eller möjligheten att indraga tryckalster eller hindra utgivande av dem, då en situation av krigsfara uppstår, ber jag att få yrka bifall till den av herr Spångberg avgivna reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **EDBERG**: Herr talman! Då jag i konstitutionsutskottet har något deltagit i arbetet för utformandet av utskottets förslag, i den del som handlar om rätt att ingripa vid krigsfara, skall jag be att få säga några ord.

Vi ha ju i tidningarna sett, hur de lagt upp denna fråga om statsmaktens rätt att vid krigsfara ingripa mot pressens yttrandefrihet. Vi ha ju sett, att det i tidningarna tolkas på många olika sätt. Man kan nästan upprepa det där gamla ordspråket, att om man kastar en käpp i hopen skriker den som får slaget. Det kan icke hjälpas, att det vill synas som om det gällde framför allt de tidningar, som uppträtt på ett mycket besvärande sätt i det förra världskriget.

De allra flesta tidningar i vårt land

ha ju, såsom vi veta, intagit en ganska lojal ställning till statsmaktens uppmaning till pressen att försöka iakttaga varsamhet i sina uttalanden för att därigenom hjälpa till att lotsa landet undan krigiska förvecklingar med andra länder. Men det var framför allt ungefär tre tidningar här i landet som uppträdde på ett sådant sätt, att de äventyrade vårt indragande i kriget. Jag undrar hur det skulle ha varit, om det funnits 23 sådana tidningar i stället för tre som uppträdde såsom dessa gjorde under förra världskriget. Jag tvekar ej att säga, att då hade vi alldeles säkert indragits i kriget. Jag skulle också tro, att om så hade varit fallet hade det varit många av kammarens ledamöter och säkert också en del journalister som nu hade varit nedmyllade i den svenska jorden. Ty vi veta hur krigets härjningar gå: där tages det icke hänsyn till vare sig den ene eller den andre, utan det är den råa styrkan som gör sig gällande.

Jag går i detta fall så långt, att jag tror att det vore nödvändigt att till och med gå litet längre än vad utskottet gjort härvidlag och alltså giva statsmakten något vidgad rätt att ingripa vid sådana tillfällen.

Det är nog så som ett gammalt ordspråk säger, att ibland måste husfadern slå näven i bordet och säga: »Nu barn ska ni vara tysta!» Jag tror också, att om det blir fråga om krigsfara för vårt land, måste statsmakten ha rätt att i någon mån kontrollera pressen. I annat fall kan det alldeles säkert bli mycket tråkigheter.

Nu har det nyss sagts av herr Ståhl: Varför skall icke folket få veta sanningen? Det är alldeles riktigt, teoretiskt sett. Men jag skulle vilja fråga: Är det då icke bättre, att man försöker lotsa landet från krigiska förvecklingar än att folket får veta sanningen?

Jag har från trovärdigt håll hört, att det under förra kriget var ganska svårt att kunna övertyga t. ex. Tyskland om

Förslag till tryckfrihetsförordning.

att det bara var tre tidningar eller i varje fall några få tidningar i vårt land, som hade denna partiska inställning som föranledde tysk reaktion, medan den övervägande delen av svenska folket förklarade sig neutral. Det var ganska svårt att övertyga detta land, att så var fallet. Om vi hade haft en hel massa tidningar, som intagit ungefär samma ställning som dessa tre tidningar, så skulle det nu alldeles säkert ha sett annorlunda ut i vårt land.

Jag tror därför, herr talman, att det icke alls är så farligt med de tryckfrihetsbestämmelser som här föreslås av utskottet. Jag tror till och med, att det varit nödvändigt att gå litet längre än man gjort i utskottet. Man har icke inskränkt tryckfriheten så mycket, utan tidningarna kunna sägas nära nog ha sin fulla yttranderätt, hur allvarligt läget än är.

Herr MOESSON: Herr talman! När jag hörde herr Edberg rann i mitt minne en strof av Talis Qualis för omkring hundra år sedan: »Ve den som sårar lungan i allmänhetens breda bröst!» Det är väl, skulle jag vilja säga, att utskottets talan icke föres av kamrater, som i allmänhet yttra sig på det sätt som herr Edberg gjorde, ty det vittnade just icke om någon vidare förståelse för värdet av en fri press.

Jag skulle, herr talman, vilja börja de få ord som jag här skall yttra med att uttala min glädje över att den fråga, som vi diskutera i dag, icke är en parti-fråga, utan att vi, såsom t. ex. herr Hallberg nyss påpekade, kunna finna, att här har vakt slagits om de frihetsvärden det gäller lika energiskt ifrån högern som från socialdemokraterna. Jag är glad däröver.

Jag skulle gärna vilja bekänna, att när jag läste detta betänkande så menade jag, att de fel, som efter min uppfattning vidlåda utskottets förslag, kunde bero på att utskottet har haft så

kort tid till sitt förfogande som det haft. Men herr Nilsson i Göteborg förklarade, att enligt hans mening — och han hade ju varit med om att behandla ärendet — hade icke tiden för utskottet varit för kort, utan det hade varit andra omständigheter som hindrat utskottets medlemmar från att kunna så odelat ägna sig åt detta viktiga ärende som hade varit önskvärt.

I vart fall finner jag, att det är min rätt — jag säger icke min plikt utan min rätt — att få notera vad t. ex. herr Herlitz har givit uttryck åt: att tiden varit för kort. Jag undrar, såsom någon tidigare här gjort, om det ej hade varit bättre, att Kungl. Maj:t väntat med denna proposition, så att icke behandlingen av densamma hade behövt komma vid en tidpunkt och i ett sammanhang, då riksdagen eljest har varit så engagerad som den har varit.

Jag tänker, att åtminstone alla som någon längre tid varit med i riksdagen fått den bestämda uppfattningen, att om det är något av riksdagens utskott, som är ovilligt att komma med hastverk, så är det lagutskotten. Vi veta ju hur de också brukar begära tid för att ett ärende så att säga skall få mogna hos var och en av de olika medlemmarna. Om detta är naturligt beträffande lagutskotten, så är det ju i än högre grad naturligt, när det gäller det grundlagsvårdande utskottet. Man har, såvitt jag förstår, härvidlag icke haft den tid på sig, som hade behövts för att grundligt överväga frågan i detta fall. Jag skall blott hänvisa till två områden, där nu utskottet trots den korta tiden har tagit sig för att göra ändringar. Jag ber att utskottets medlemmar icke taga det som en ovänlighet, om jag säger, att deras verk härvidlag icke har karaktären av konstverk utan — om jag får säga det — mera erinrar om sådana verk som brukar komma från Handarbetets vänner. Det hade i detta avseende enligt min mening varit bättre, om utskottets medlemmar, i känslan

Förslag till tryckfrihetsförordning.

av att vi härvidlag stå inför ett av de allra viktigaste ärenden som konstitutionsutskottet kan få, hade tryggt sig till vad Kungl. Maj:t efter moget övervägande kommit till hellre än att de skulle taga sig före att snickra på egen hand. Även om jag har den uppfattningen, att vad Kungl. Maj:t föreslagit i stort sett är vida bättre än vad utskottet föreslagit, tycker jag likväl att Kungl. Maj:ts förslag icke i alla avseenden är bättre än de sakkunnigas förslag.

Det ena av de två moment, som jag enligt vad jag tidigare sade skall uppehålla mig litet närmare vid, är bestämmelsen om konfiskering av skrift vid krig eller krigsfara. Konstitutionsutskottets ärade ordförande — han är inte närvarande här nu — förklarade för en stund sedan vad som enligt hans mening skulle förstås med krigsfara. Han ansåg att det inte skulle föreligga krigsfara för Sveriges vidkommande ens om de två väldiga makterna öst och väst drabbade samman, utan endast om Sveriges territorium bleve angripet eller om vi på annat sätt bleve indragna. Men vem vågar påstå, att uttrycket krigsfara under skiftande förhållanden i framtiden kommer att tolkas på samma sätt som av herr Hallén nu? Jag vill säga till herr Edberg och andra, som härvidlag tala om ansvaret för riket o. s. v.: Varje svensk regering har säkerligen i det fallet lika stor ansvarskänsla som de ärade ledamöterna av konstitutionsutskottet.

Herr Hagberg i Malmö har redan sagt ungefär detsamma om juryn som jag tänkte säga, och jag skulle därför ha kunnat nöja mig med att instämma i hans yttrande, men jag vill, när jag ändå har ordet, säga några ord härom i anledning av vad andra ledamöter anført. Ställdes jag i valet att rösta antingen för införande av en jury sådan som konstitutionsutskottet rekommenderat eller för ett domstolsförfarande i tryckfrihetsmål utan någon jury alls,

så skulle jag med förlitande på den oväld och saklighet, som utmärka det svenska domstolsväsendet, obetingat överlämna saken åt domstolen hellre än åt en på detta sätt beskaffad jury.

Jag skall inte trötta herr talmannen med att redogöra för hur jag kommer att rösta vid de olika momenten. Jag har blott velat ange, hur jag i allmänhet ser på detta ärende.

Herr EDBERG (kort gemmäl): Herr talman! Herr Mosesson tog ganska illa upp när jag erinrade om att det fanns tre tidningar, som under kriget nära nog äventyrade vår självständighet. Jag undrar i så fall inte på det — han kanske kände sig medansvarig. Det var ju tre folkpartitidningar, som på allt sätt sökte försvåra för regeringen att lotsa oss ur bränningarna. Däremot har jag svårt att förstå, att herr Mosesson indirekt vill försvåra dessa folkpartitidningars uppträdande under denna svåra tid.

Herr FAST: Herr talman! Ehuru jag inte deltagit i detta ärendes behandling i utskottet, är det ganska naturligt att jag här tar till orda, eftersom jag i andra sammanhang många gånger sysslat med tryckfriheten. Jag vill understryka vad herr Mosesson sade om att man vid bedömandet av detta verk, som man betraktar såsom utskottets, måste se det mot bakgrunden av tidsnöden. När jag talar om att det varit knappt om tid, tänker jag inte så mycket på den tid, som erfordras för att ställa samman utlåtandet, som på den tid, som behövs för att konferera med partigrupper och låta sakkunniga kritisera utskrivnen lagtext. I synnerhet på ett så ömtåligt område som detta måste man noggrant pröva de föreslagna lagtexterna. Det torde finnas få områden, som äro så svårbedömbara som tryckfrihetens, och jag vill erinra om att konstitutionsutskottet vid ett par tillfällen använt längre tid för betydligt

Förslag till tryckfrihetsförordning.

mindre genomgripande omgestaltningar än den det här är fråga om. Ännu mer betänkligt finner jag det vara, att utskottet inte bara går ifrån Kungl. Maj:ts förslag utan också komponerar lagtext på egen hand utan stöd av någon-ting annat än sin egen uppfattning.

Eftersom tiden ju lider fort, skall jag fatta mig så kort som möjligt, och jag skall försöka undvika att upprepa vad andra talare tidigare sagt. Det är emellertid ett par punkter, som inte berörts tidigare och som jag därför vill uppehålla mig litet vid. Jag går igenom förslaget med hänsyn till de yrkanden jag sedermera kommer att ställa och börjar med 1 kap. 2 §. Utskottet har där skjutit in orden »eller enskild» i stället för »annat allmänt organ», som föreslås i propositionen. Jag tror inte man behöver uppehålla sig så länge vid detta ändringsförslag sedan första kammaren med ungefär dubbel majoritet antagit reservationen på denna punkt, vilken överensstämmer med propositionen.

Jag vill för egen del tillägga, att jag inte är säker på att vare sig jag eller utskottet kan överblicka de konsekvenser, som utskottets formulering kan få. Erfarenheten från gångna tider säger, att utskottets förslag på denna punkt skulle leda till mycket underbara resultat att verka stötande för det svenska folkets rättskänsla. Jag betraktar det som självklart, att andra kammaren följer första kammaren i denna del.

I 2 kap. 10 § har utskottet utslutit orden »beslut, som meddelats av departementschef, må dock ej överklagas». Jag finner denna ändring vara principiellt oriktig, för att nu använda ett mildare uttryck än när man talar man till man. Kan det vara riktigt att konstruera en sådan ordning, att en departementschefs beslut att icke utlämna en allmän handling skall kunna överklagas hos regeringsrätten? Jag vet mycket väl, att Kungl. Maj:t i regeringsrätten inte är samma sak som

Kungl. Maj:t i statsrådet, men man kan väl ändå inte komma från sammanhanget. Jag vet inte, vilka vidare konsekvenser denna ändring kan ha. Konstitutionsutskottet nöjer sig ju vid granskningen av statsrådets ämbetsförvaltning inte med att granska deras handlingar i egenskap av rådgivare i konseljen, utan det granskar också deras handlingar i egenskap av departementschefer. Det skulle sålunda kunna inträffa att regeringsrätten upphäver ett beslut av en departementschef och att sedan konstitutionsutskottet med stöd av denna fingervisning från regeringsrätten anmärker på statsrådet, emedan det anser det genom regeringsrättens utslag vara bevisat, att han inte förvaltat sitt ämbetet med det nit och skicklighet, som grundlagen förutsätter. Jag ber mina kammarkamrater att se en smula principiellt på denna fråga och inte bara ta hänsyn till vad de tro är lämpligt för stunden. Man skall aldrig resonera på det sättet.

Sedan komma vi till 7 kap. 3 §, där utskottet utslutit bestämmelsen som rör tjänstemans tystnadsplikt, när denna grundar sig på stadgande i en författning. Jag tror inte denna ändring är fullt så obetydlig som den ser ut att vara. Jag har visserligen observerat, att utskottet försökt göra en definition på vad som skall förstås med lag, men jag anser att utskottet inte lyckats därvidlag. Alltjämt står enligt mitt förmenande kvar, att de författningar, som utfärdas av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande, falla inom ramen för förordningar och således icke kunna inbegripas i uttrycket lag. Utskottets ändring kan enligt min mening få egendomliga konsekvenser. Man kommer säkerligen att göra förordningar till lagar i en hel del fall, där detta inte är nödvändigt och kanske inte heller lämpligt. Vidare komma tjänstemännen själva att få en besynnerlig ställning, om tryckfrihetsförordningen förbjuder dem att lämna med-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

delanden om sådant, som de enligt lag icke få omtala, men tillåter dem vissa friheter i fråga om sådant, som de enligt en av Kungl. Maj:t utfärdad förordning, till vilken kanske till och med riksdagen medverkat, äro oförhindrade att omtala. Jag anser att denna ändring inte är tillräckligt övertänt och att det är klokast att även på denna punkt följa Kungl. Maj:ts förslag.

Jag kommer så till 7 kap. 8 §, som handlar om konfiskering av skrift vid krig eller krigsfara. Jag skall gärna erkänna, herr talman, att jag på ett tidigt stadium varit inne på funderingar huruvida det kunde vara möjligt att skapa en formulering, som täckte den skynningsperiod, som föregår ett krigsutbrott, men när jag ser utskottets försök att finna en sådan formulering, då förstår jag, att frågan är olöslig. När jag hörde utskottets ärade ordförande, min vän Hallén, på utskottets vägnar söka förklara, vad som menades med krigsfara, då sade jag mig, att det inte är någon mening med denna lagstiftning, om det inte skulle vara krigsfara för oss ens om öster och väster drabbade samman och vi klämdes mellan två sköldar. Jag förstår inte, mina damer och herrar, vad man i så fall skall ha denna paragraf till.

Trots att det från skilda håll försäkrats, att denna bestämmelse inte skall kunna användas som påtryckningsmedel från annan makt, har jag inte blivit övertygad om den saken. Erfarenheterna från en gången period säga, att metoderna därvidlag kunna vara både skiftande och påfrestande. Jag anser att denna bestämmelse skulle kunna vara oläglig även så till vida, att regeringen genom att begära att denna lag skall sättas i kraft blir tvungen att ge folket ett intryck av att det föreligger krigsfara. Jag anser det sålunda inte lämpligt att införa en bestämmelse av den art utskottet föreslagit.

Utskottet har försökt skapa en viss trygghet på detta känsliga område genom att kräva tre fjärdedels majoritet i riksdagen. Det är emellertid att bruka större våld än nöden kräver, ty därmed har man dragit in även krigsförhållanden, och det är väl tveksamt om detta är lämpligt. Har kriget utbrutit, finns det så många osäkra faktorer. Man vet inte, om riksdagen över huvud taget kan sammanträda, och man vet inte, hur många riksdagsmän som finnas i livet efter ett bombanfall. Det är därför uppenbart att det måste bli en koncentration av beslutanderätten. Jag tror inte det är vare sig nödvändigt eller lämpligt att inskjuta orden »med riksdagens samtycke». Enligt min mening utgör icke ens bestämmelsen om tre fjärdedels majoritet någon garanti för riksdagens medverkan. Den dag, då vi befinna oss i en så allvarlig krigsfara, som utskottets ärade ordförande skildrade, ha vi sannolikt en samlingsregering i detta land. I ett sådant läge är det naturligtvis otänkbart att riksdagen vill föranleda en regeringskris, och det gör att bestämmelsen om kvalificerad majoritet är ganska betydelselös. Jag anser givetvis inte, att riksdagen skall vara något slags springpojke åt regeringen, men i en sådan situation måste man ta hänsyn till det allvarliga läget, och riksdagen skulle knappast kunna underlåta att bifalla ett regeringsförslag om att krigsfara skall anses föreligga.

Det är bara ett avsnitt till jag vill säga några ord om, och det gäller juryn. Jag vill göra den bekännelsen, att när jag läste igenom propositionen, ansåg jag att de nuvarande jurybestämmelserna ur skilda synpunkter äro lika acceptabla som de som Kungl. Maj:t föreslagit. När jag fick se vad utskottet här presterat, fick jag sedan en känsla av att utskottet åstadkommit en dålig domstol, men knappast en jury. Enligt den mening man tidigare inlagt i ordet

har en jury kunnat lämna litet större utrymme för det fria spelet än en domstol. Det har förekommit sådana fall, att en jury i Ystad frikänt en skrift, medan en jury i Luleå funnit den brottslig, men det har bara påverkat utvecklingen och inte verkat särskilt stötande. De nio personer, som föreslås skola ingå i den fasta juryn, utgöra däremot ett alltför litet urval för att de skola kunna avspegla olika folkskikt, och en sådan jury skulle bli alltför ensidigt sammansatt. Man kan inte bortse från det, som herr Ståhl sade om verkningarna av att man ständigt vet vilka personer man har att röra sig med. Jag anser det vara oförenligt med jurybegreppet. Med hänvisning till vad många andra talare tidigare yttrat i denna sak får jag sålunda säga — och jag vill inte uppehålla tiden längre — att jag anser det klokast att här följa Kungl. Maj:ts förslag.

Med hänsyn till att det föreligger så många meningar är det nödvändigt att vi samla oss omkring de viktigare punkterna, om man vill åstadkomma ett resultat — och jag tänker för mitt vidkommande inte yrka återremiss. Såvitt jag förstår finns det ingen annan samlingslinje än propositionen, och det gör, herr talman, att jag kommer att yrka bifall till utskottets förslag med undantag för 1 kap. 2 §, 2 kap. 10 §, 7 kap. 3—8 §§ samt 12 kap. 2, 3, 9, 10, 11, 12, 13, 14 och 15 §§, där jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Om vi inte vilja kasta ut detta förslag i rena äventyret måste vi koncentrera oss omkring det som är väsentligt. Det kan måhända inträffa en eller annan olycka i fråga om hänvisningsparagrafer o. s. v., men det har ingen betydelse, ty utskottet har genom föredragningsordningen fått rätt att vidta jämkningar, dels med hänsyn till kamrarnas beslut, dels med hänsyn till olika formuleringar. Det gör att man i så fall kan vänta ett sammanjämnings-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

memorial från utskottet, som skapar den enighet man vid första genomläsningen av utlåtandet inte trodde det skulle vara möjligt att uppnå.

I detta anförande instämde herr Olsson i Göteborg.

Herr HÆGGBLUM (kort genmäle): Herr talman! Jag anser att herr Fasts uttalande, att utskottet gjort någonting klandervärt när det utarbetat egna formuleringar av lagtexten, behöver få ett bemötande från utskottet. Jag vill inte diskutera själva sakfrågan, men jag vill påpeka för herr Fast, att utskottet beträffande 1 kap. 2 §, 2 kap. 10 § och 7 kap. 3 § följt de sakkunnigas formulering. I fråga om dessa tre punkter stämmer det alltså inte, att utskottet yxat till lagtext på egen hand. Om det skall vara någon mening med utskottets granskning, måste väl utskottet pröva såväl propositionen som det material, som ligger till grund för densamma. Jag anser att utskottet inte skall behöva ta emot snubbor för sådant, som det inte gjort. Det har haft att välja mellan olika alternativ, vilka granskats av remissinstanserna.

Beträffande herr Fasts funderingar om att nio personer, valda på det sätt som här föreslås, skulle vara mindre representativa för svenska folket än nio personer, som utsetts mera på en slump genom lottning, vill jag säga, att det ändå inte blir mer än nio personer, vilken metod vi än välja. Jag kan inte förstå, att det skulle vara en sämre garanti för att juryn representerar svenska folket, om den väljes av företrädare för olika meningsriktningar och representerar olika delar av ett område, än om den delvis får sin sammansättning bestämd genom lottning.

Herr von FRIESEN (kort genmäle): Herr talman! Jag skall begagna replikrätten bara till att bemöta ett avsnitt

Förslag till tryckfrihetsförordning.

av herr Fasts anförande, som rör den visserligen lilla men principiellt viktiga detaljen om möjlighet att överklaga departementschefs beslut, när det gäller vägran att utlämna allmänna handlingar.

Som jag tillät mig nämna i mitt första anförande grundar sig utskottets beslut därpå, att man icke i denna situation betraktar departementschef som Konungens rådgivare utan enbart som chef för ett större verk, ett centralt förvaltningsorgan, och man har då funnit det logiskt och riktigt att också medgiva en fullföljdrätt mot hans beslut. Jag vill erinra om, som de sakkunniga också ha framhållit, när de gått på denna linje, att det tidigare har förekommit vad herr Fast tycker är så principvidrigt, nämligen att en domstolsinstans fått taga ställning till av departementschef fattat beslut. Före 1937 var det möjligt att klaga hos Konungens högsta domstol mot av justitieministern fattat beslut i ett visst ärende, som jag icke här närmare skall beröra. Det har också påpekats av de sakkunniga, vilket jag understryker har varit vägledande för utskottets ställningstagande i detta avsnitt, att det kan uppkomma ovanliga situationer, som göra att det kan bli nödvändigt att ha denna fullföljdrätt. Man kan tänka sig, att en viss handling, som efterfrågas av en person, kan befinna sig antingen i ett statsdepartement eller hos annan myndighet. Är den hos den andra myndigheten, har han rätt att fullfölja talan, men är den i ett statsdepartement och departementschefen tagit ställning i saken, kan han icke fullfölja talan.

Jag yrkar, herr talman, ännu en gång bifall till utskottets förslag på denna punkt. Om jag inte är fel underrättad har också första kammaren gått på den linjen.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Herr Hæggbloom missförstod mig.

Jag sade att det var äventyrligt i synnerhet i de fall, då jag talade om tidsnöd, att frångå både de sakkunniga och Kungl. Maj:t. Det var något annat än vad herr Hæggbloom ville inlägga i mitt uttalande.

Å andra sidan vill jag säga till herr Hæggbloom, att jag icke förstår varför man i detta fall skall gå på de sakkunniga. Jag tycker det vore anledning att också se på de skäl, som Kungl. Maj:t har förebragt för att man skall frångå de sakkunnigas förslag. Det verkar, som om man i detta sammanhang alldeles hade glömt bort det. Jag tycker att Kungl. Maj:ts skäl också böra vägas, och det är det jag försökt göra, när jag kommit till detta resultat.

Sedan vill jag till herr von Friesen säga, att hans påpekande angående överklagande till högsta domstolen icke har något samband med den fråga som vi nu behandla. Å andra sidan vill jag fråga: Varför är man på folkpartihåll så förfärligt rädd för att över huvud taget giva en stark ställning åt regeringen och departementscheferna, där detta enligt mitt förmenande är oundvikligt? Ni slåss ju för att komma fram till regeringsmakten, och då tycker jag att ni skola lagstifta på det sätt, att det passar även när ni eventuellt komma i regeringsställning. Det är alltid klokt att se långt i framtiden.

Herr LAGER: Herr talman! Nu senast under krigsåren pressades tryckfrihetsförordningen och dess paragrafer ganska hårt. Man pressade t. o. m. fram en gammal förordning, mer än 100 år gammal, som togs i användning och som icke minst den tidning, där jag har min verksamhet, fick känna på. Det var därför med rätt stor tillfredsställelse, som vi togo del av 1944 års tryckfrihetssakkunnigas betänkande och det förslag till ny tryckfrihetsförordning, som där var utformat. Denna glädje och tillfredsställelse grumlades icke nämnvärt efter

Förslag till tryckfrihetsförordning.

det att man läst igenom Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, ty den skilde sig enligt min mening icke i några väsentliga stycken från de sakkunnigas förslag. Glädjen grumlades däremot mycket allvarligt, när man sedan fick se den behandling, som konstitutionsutskottet har låtit Kungl. Maj:ts proposition undergå, och det är närmast med anledning av ett par väsentliga ändringar, som utskottet där har gjort, som jag begärt ordet. Jag vill dock förutskicka, att utskottet icke blott behandlat propositionen så, att utskottets förslag enligt min mening innebär en försämring, utan konstitutionsutskottet har också på några, om än mindre betydelsefulla, punkter förbättrat densamma. Det är särskilt de två huvudfrågorna i debatten, som jag vill yttra mig om för att närmare motivera den ståndpunkt, som jag och mina partikamrater här i kammaren intaga. Det gäller för det första frågan om indragningsförfarandet och för det andra frågan om juryinstitutionen.

Regeringen föreslår, att indragningsförfarandet skall finnas inskrivet i den nya grundlagen. Regeringen ger emellertid denna indragningsmakt en mycket snäv begränsning till att gälla endast under krig, och därmed är en fix gräns satt, som icke kan missförstås eller bli föremål för olika tolkningar. Jag tror inte heller att denna indragningsmakt under krig i praktiken kommer att ha så förfärligt stor betydelse. Om det skulle gå på det sätt, vilket vi alla hoppas att det icke skall gå, att det blir krig och att vårt land dras in i det, träda ju, då krigstillstånd inträder, en hel rad lagar och förordningar automatiskt i funktion, avsedda för det undantagsförhållande och det speciella läge, som då uppstår. Om det i en sådan situation skulle fattas bestämmelser och förordningar, lära dessa tillkomma tämligen hastigt, och jag misstänker att det som uteslutande kommer att diktera de makthavandes meningar vid dessa förordningars och lagars utformning är

vad man betraktar vara ändamålsenligt ur krigföringens synpunkt. Om så sker förutsätter jag också, att tidningar och andra publikationer, som av de makt-havande anses vara icke ändamålsenliga, komma att tystas på det ena eller andra sättet. Det kan ju ske genom ett enkelt beslag av ett hus, i vilket ett tryckeri är inrymt, ty därmed hindrar man ju ganska effektivt en tidning eller annan publikation att utkomma. Det kan ske genom att man för militära ändamål lägger ett allmänt beslag på papper och genom särskilda fördelningsbestämmelser hindrar publikationer att utkomma, som man ur ändamålsenlighetssynpunkt icke betraktar såsom önskvärda. Jag tror således att den praktiska betydelsen av regeringens förslag på denna punkt är ganska ringa, och detta har gjort att vi i en motion hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Annorlunda ställer det sig, om lagen skulle bli antagen i den formulering, som utskottet har givit den framför allt genom kompletteringen, att indragningsstadgandet skall kunna gälla icke blott vid krig utan även vid krigsfara. Därmed är enligt min mening gärdet upprivet för egentligen allsköns godtycke, ty vad är krigsfara och vem skall avgöra, när krigsfara verkligen är förhanden? Utskottet borde ju åtminstone gjort ett försök till definition av detta begrepp, när det nu ändrar Kungl. Maj:ts förslag på den punkten.

Under debatten har konstitutionsutskottets ordförande, herr Hallén, gjort vissa försök att precisera, när enligt hans mening krigsfara inträder. Emellertid är ett uttalande till protokollet av konstitutionsutskottets ordförande icke detsamma som grundlagens stadgande och kommer väl inte att ha så stor betydelse, när regeringsmakten och riksdagen i en eventuell framtid få taga ställning till om krigsfara föreligger eller icke. Jag tror att avgörandet, huruvida krigsfara föreligger eller icke, innebär icke blott att observera och

Förslag till tryckfrihetsförordning.

värdera vissa fakta, utan det är i hög grad en omdömesfråga hos dem, som sitta i ledningen för staten. Det räcker kanske med att hänvisa till de ytterst delade meningar om huruvida krigsfara var för handen eller icke, som funnos i de danska regeringskretsarna dagarna före den 9 april 1940. Då värderade olika ministrar och andra befattningshavare i hög ställning faran högst olika, och det är ingenting som säger, att det blir lättare för en svensk regering och en svensk riksdag att under ett eventuellt framtida krig avgöra, huruvida krigsfara föreligger eller icke.

Den bästa översikten över huruvida krigsfara föreligger eller icke bör naturligtvis regeringen ha. Jag tror icke att riksdagen och framför allt icke den enskilde riksdagsmannen har på långt när dess möjligheter att bedöma allvaret i situationen. Herr Hallén menade i sitt anförande, att man icke skall underskatta riksdagsledamöternas omdöme, deras balans och sans, och det skulle jag vilja vara den siste att göra, men enskilda riksdagsmän äro ju ändå inte mer än människor och kunna naturligtvis icke helt undgå att påverkas av, låt mig säga, tidningspressens sätt att skriva. Ser man på hur framför allt dagspressen men också en del andra publikationer nu se ut, finner man rätt ofta att rubrikförfattare och redaktörer på nyhetsavdelningarna flitigt kittla publiken med att krigsfara är för handen. Det ligger i vad jag skulle vilja kalla den kommersiella pressens egen natur att på detta sätt försöka locka folk till att köpa lösnummer, och då får ofta vederhäftigheten i upplysningen stå tillbaka för den sensationella utsmyckningen. Det är att beklaga, men jag tror inte man kan bestrida det. Erfarenheterna från krigsåren vittna också om att riksdagsledamöterna icke voro alldeles opåverkade av stämningarna. Jag tror det var i första kammaren, som en av dess ledamöter en gång fällde uttrycket, då särskilda lagar beslötos, att

här stiftar man lagar i skräck och panik. Några år efteråt voro nog alla överens om att det låg något i detta uttalande. Vi ha också sett på den allra sista tiden, hurusom regeringar i vårt närmaste grannskap kunna falla för krigsrykten. Jag syftar närmast på de extraordinära åtgärder, som den danska regeringen vidtog vid påskhelgen med rätt omfattande militära beredskapsåtgärder i Köpenhamn, som icke kunde motiveras med någonting annat än att man ansåg att krig var ganska omedelbart förestående. Det visade sig, att man felbedömt situationen. Jag tycker alltså att man icke i grundlagen skall skriva in, att i fall av krigsfara indragningsmakten gentemot pressen skall få tagas i anspråk.

Jag har den uppfattningen, att den lydelse, som utskottet här föreslår, är oantagbar. Då regeringens förslag enligt min mening icke företer någon praktisk skillnad gentemot det förslag, som är framlagt reservationsvis av herrar Holmbäck och von Friesen i detta stycke, men reservationen är klarare, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Holmbäck och von Friesen beträffande 7 kap. 7—9 §§, alternativt till den reservation, som avgivits av herr Spångberg.

Den andra fråga, som jag ville beröra med ett par ord, är juryinstitutionen. Det förslag, som utskottet framlagt, innebär att juryinstitutionen i dess egentliga mening upphävs. Om man skulle skapa en sådan jury som här föreslås, blir det mera en nämnd eller domstol eller vad man nu vill kalla det, en alldeles speciell sak, som vi tidigare icke haft i tryckfrihetsmål. Om man skall välja mellan de tre alternativ som finnas, den nuvarande ordningen, regeringens förslag och utskottsförslaget, så vill jag helt instämma med herr Ståhl och herr Håstad, att då är den nuvarande ordningen den bättre. Mot denna har man anfört, att det är oriktigt att

Förslag till tryckfrihetsförordning.

representanter för parterna sitta i jury och utöva en dömande verksamhet. Jag tror inte det är så farligt. Däremot är det sämre att man avskaffar garantien för att de båda parternas meningar skola få komma till uttryck i juryn. Däri ligger enligt min mening en större fara. Skall man nu gå in för utskottets förslag, betyder det att man inrättar en speciell tryckfrihetsdomstol, vald för fyra år i sänder, som skall avgöra tryckfrihetsmålen.

Det har anförts under debatten, att en sådan fast jury skulle förvärva en viss erfarenhet av tryckfrihetsmål och en viss sakkunskap. Jag tror inte det blir så mycket bevänt med den sakkunskap, som förvärvas på fyra år. Tryckfrihetsmålen äro nämligen icke så förfärligt många här i landet. Icke ens i Stockholm förekomma de så ofta, och jag skulle tro att ute i landsorten äro tryckfrihetsmål tämligen sällsynta — ett eller ett par per år — och de röra sig över ett mycket vidsträckt område. Att på fyra år samla någon nämnevärld sakkunskap hos den fasta juryn anser jag tämligen ogörligt. Jag tror icke att den lilla, eventuella vinst, som man kan uppnå med detta, uppväger de nackdelar, som ett bifall till utskottets förslag skulle innebära.

Den tidning, i vilken 1944 års tryckfrihetssakkunnigas ordförande för närvarande är redaktör, skrev härom dagen, att överallt där jurysystemet prövats har man varit ytterst angelägen att utesluta alla möjligheter för parterna att öva något obehörigt inflytande på jurymedlemmarna. Jag tror att man på detta område bör skapa så vatten-täta garantier som möjligt, ty skydd mot obehörigt inflytande är ju oupplösligt förknippat med själva juryinstitutionen. För att juryn skall få den auktoritet den bör ha, bör den skyddas mot varje misstanke för våld och partiskhet. Om någonsin gäller här den gamla regeln, att Cæsars hustru icke ens får misstänkas.

Skulle riksdagen antaga utskottets förslag, blir jurymännens antal enligt min mening alltför begränsat. Det blir möjligt att exakt förutse, vilka som skola fälla avgörandet i tryckfrihetsmål, och det kan ge fältet fritt för alla handa spekulationer med en massa konsekvenser av mindre angenäm natur.

Beträffande valet av jurymän ha vi föreslagit, att de skola utses enligt den proportionella valmetoden. Utskottet har icke velat tillstyrka detta men har gjort ett tillägg till Kungl. Maj:ts förslag, att icke endast skilda samhällsgrupper och landsdelar skola vara representerade bland jurymännen utan också olika meningsriktningar. Jag tolkar detta utskottets förslag som ett tillmötesgående av vår motion. I praktiken lär väl den proportionella valmetoden under sådana förhållanden komma till användning, eftersom den är bekvämast genom att mandatfördelningen på olika partier finns uträknad i en rad andra fall, där den proportionella valmetoden gäller. Jag skall i detta stycke be att få yrka bifall till den av herrar Sandberg, Holmbäck och von Friesen afgivna reservationen, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts proposition utom på den punkten att valet skall tillgodose också de skilda meningsriktningarna.

Det är ytterligare ett stadgande, som jag skulle vilja säga några ord om, och det är vad som är föreslaget beträffande beslag av skrift, som sprides vid militära förband. Där sägs det enligt Kungl. Maj:ts förslag, att icke blott befälhavare, som enligt lag har bestraffningsrätt över personal, skall kunna besluta om beslag, utan så skall också kunna ske av befälhavare av officers eller underofficers rang, då fara är för handen. Utskottet har ändrat Kungl. Maj:ts formulering »befälhavare» till »befattningshavare». Så vitt jag förstår betyder detta en väsentlig utvidgning av antalet personer vid militära förband, som bli utrustade med befogenhet

Förslag till tryckfrihetsförordning.

att göra beslag. Jag tror att detta antal skall göras så litet som är möjligt, och om man nu av vissa rent formella skäl anser sig vilja ha ordet befattningshavare i stället för befälhavare i texten, skulle jag vilja instämma i det yrkande om begränsning av antalet, som föreslagits av herr Spångberg i hans reservation. Han menar nämligen, att gränsen skall dragas vid sådana befattningshavare, som ha bestraffningsrätt över de underlydande.

Det var egentligen bara på dessa tre punkter jag ville ge några motiveringar till mina yrkanden.

Till sist kan jag emellertid icke underlåta att uttrycka en viss förvåning över att ledamöter av det socialdemokratiska partiet i konstitutionsutskottet tillstyrkt sådana ändringar av Kungl. Maj:ts förslag till tryckfrihetslagstiftning, som innebära en begränsning av tryckfriheten, för att icke använda ett ännu strängare uttryck.

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! Jag har begärt ordet i främsta rummet med anledning av min motion i denna fråga, som närmast berör möjligheterna att öka anonymitetsskyddet och borttagandet av möjligheterna att på administrativ väg förhindra pressens användande av visst material.

Vad anonymitetsskyddet beträffar, har utskottet icke ansett sig kunna medverka till en tryggare ordning, och jag måste livligt beklaga, att möjligheterna till kontakt mellan pressen och allmänheten beskäras på detta sätt. Jag måste säga, att jag känner mig övertygad om att vad som här föreskrives icke kommer att vara till gagn, och jag tvivlar starkt på att olägenheterna av ett utsträckt anonymitetsskydd motivera en särskild lagstiftning på området.

Samtidigt vill jag uttala min tillfredsställelse över att motionens yrkande i fråga om undanröjande av administrativa hinder för nyhetsförmedling vunnit utskottets bifall. Jag anser det utom-

ordentligt värdefullt, att pressens fria prövningsrätt på detta område bibehålles.

Medan jag har ordet skulle jag också gärna önska på ett par andra punkter i utlåtandet ge min mening till känna.

Jag anser mig icke kunna medverka till att de bestämmelser genomföras, som avse att beskära pressens verksamhet under påstådd krigsfara. Jag vågar tro att det snarare skulle kunna tänkas bli en betydande börda för en regering att ha denna makt över pressen i sin hand. Om en främmande stat, såsom finns exempel på i det förgångna — och detta mycket nära i tiden — skulle vilja åberopa de möjligheter, som paragrafen i fråga öppnar, kommer det för en framtida regering säkerligen att bli en lång rad svåra avgöranden, något som i stor utsträckning skulle kunna undvikas, om denna bestämmelse icke infördes i lagen.

Vidare skulle jag, herr talman, vilja säga, att jag icke kan anse det tillfredsställande att uppdraga åt kommunala korporationer — här har man föreslagit landstingen — att utse jury i tryckfrihetsmål. Jag tror icke att den föreslagna fasta länsjuryn är lämplig. Det nuvarande systemets regler tillgodose bättre lagens grundtanke än en genom majoritetsval utsedd länsjury.

Till sist vill jag framhålla, att jag möjligen kan förstå dem, som önska strängare regler i fråga om pressens rätt att fritt diskutera, fastän jag icke gillar den uppfattningen. Alla ha väl i den offentliga verksamheten någon gång varit utsatta för misstyndningar eller felslut från pressens sida, och det är naturligt att ingen tycker att sådant är roligt. Jag är medveten om att sådana tillfällen alltjämt kunna återkomma, men jag anser det oerhört viktigt att ge den ansvarskännande och i högsta grad vederhäftiga pressen så stort utrymme som möjligt är, och detta framstår för mig som det absolut väsentliga.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Herr GEZELIUS: Herr talman! Säkerligen är det många, som känna en bestämmd olust inför uppgiften att taga ställning till ett förslag om ändring i grundlagarna på basis av ett utskottsutlåtande, bemängt med så många reservationer, försett med en så knapp motivering och föremål för så mycken kritik. För mig har denna olust stegrats, när jag hört debatten och försport, att många av ivrarna för en ändring av tryckfrihetsförordningen nu förklara — med början med herr Ståhl, som sedan följdes av flera andra — att exempelvis förslaget till jury är så dåligt både i propositionen och i utskottets förslag, att de skulle föredraga den nu gällande ordningen för tryckfrihetsjurys utseende. Då blir man i hög grad betänksam.

Jag skall icke — det är icke möjligt med hänsyn till den svaga motivering som givits och den ringa tid som stått till förfogande — gå in på en analys eller kritik av vare sig propositionen eller utskottsförslaget. Kritiken ligger för oss alla så uppenbar i den redan förda debatten. Jag skall lämna de vanliga stigar, som trampats i debatten, och gå in på några principiella frågor.

Den första gäller en sak, som såvitt jag vet, icke har varit föremål för ingående diskussion vare sig hos de sakkunniga eller, så vitt jag kan finna, hos regeringen eller utskottet, nämligen det område, som skall göras till föremål för skydd ur tryckfrihetens intresse. Det säges med rätta i själva upptakten till de sakkunnigas utlåtande, att »en fri press tjänstgör både som en opinionsskapande faktor och som ett uttryck för en förhärskande och framväxande opinion. Det demokratiska samhället kan i en mening sägas fungera genom det fria ordet. Tryckfriheten blir härigenom kännemärket på ett fritt samhällsskick.» Detta är alldeles riktigt. Tryckfriheten har ett egenvärde. En fri press är uttryck för hälsa i samhället. Men det är också

riktigt vad i både sakkunnigutlåtandet, propositionen och utskottsutlåtandet betonas, nämligen att tryckfriheten icke kan vara obegränsad. Därför har också förts in den bestämmelsen, att ett missbruk av det fria ordet, vare sig det är muntligen framsagt eller skrivet, straffas enligt strafflagen i form av straff för ärekränkning eller annat. Detta redan i strafflagen begränsade område anges ju i 7 kap. 4 § i lagförslaget, som är en direkt katalog över strafflagens bestämmelser.

Nu har man med rätta sagt, att det kan vara synnerligen svårt för en vanlig domstol att alltid avgöra, när t. ex. en ärekränkning — det ligger ju närmast till hands att tänka sig en sådan sak — har formen av en berättigad kritik eller faller inom det straffbara området. Detta är motiveringen för att man velat skapa en litet vidare sektor och lägga bedömandet av den samhällseliga kritiken under en jurys avgörande. Juryen skall med andra ord kunna säga, att det varit befogat att bränmärka den och den rörelsen för ohederlighet eller den och den mannen för några allmänna brister. Pressen skall kunna säga ut detta för att samhällslivet skall hållas friskt. Men för mig är det emellertid lika uppenbart, att individen har ett krav på att pressen icke får en sådan frihet, att den kan missbrukas gentemot den enskilde.

Jag skall taga ett exempel. Om jag skulle föra en process, som är föremål för livlig diskussion i pressen, och gå till en tidningsman och säga, att ett vittne i processen suttit inne för förfalskning, att han har begått mened och att han icke är en person att lita på, skulle jag enligt de sakkunniga, om jag lämnar den uppgiften för publicering, icke kunna straffas, även om tidningsmannen sade ifrån, att han icke toge in uppgiften i tidningen. Enligt propositionen skulle tidningsmannen, om han sade att han litade på min uppgift och satte in i tidningen,

Förslag till tryckfrihetsförordning.

att personen i fråga suttit inne för förfalskning o. s. v., kunna straffas, och hans brottslighet skulle bedömas av en jury, men jag ginge i detta fall fortfarande fri enligt bestämmelsen i 7 kap. 3 § första stycket, det stycke som herr Ståhl ville skulle utgå. Jag skulle enligt herr Ståhls förslag bli straffri för vilken ohemul beskyllning jag än gjorde, bara jag framställde den till en tidningsman eller en utgivare av en tryckt skrift och sade, att uppgiften skulle publiceras.

Nu har jag kommit till den uppfattningen, att vad som förryckt även frågan om juryinstitutionen är just detta, att man icke haft mod att avskilja från tryckfrihetsprocessen det fall, då det framställes en beskyllning mot enskild man för ett bestämt brott. Vad man här anmärkt, att det skulle bli en flytande gräns, blir avhjälp, om man begränsar sig till att säga, att en beskyllning mot enskild man för ett bestämt brott må icke framföras i en tidning utan att vara så grundad, att den icke kan göras till föremål för ett rättsförfarande. För det fallet finns det i samhället andra former, nämligen anmälan till polismyndighet, och där har man en fullständigt klar gång att gå. Här skulle man skapa skydd för enskild att bli utsatt för förföljelse i så grova former. Detta skydd skulle inte inskränka något av tidningarnas rätt till fri kritik och rätt att skapa en opinion eller påverka den allmänna politiken eller det allmänna bedömandet av myndigheter eller personer här i landet. Därmed skulle man också komma ifrån den svaghet, som nu ligger i juryinstitutionen. Man kan nämligen utläsa av reservationen och utskottets utlåtande, att anledningen till att utskottet kommit fram till att föreslå en mera fast jury har varit känslan av att juryn alltid är ett lotteri. Om jag skulle ha blivit beskylld i ett brev eller muntligen för ett brott och det går till domstols bedömande, kan jag på förhand

bedöma, att mitt åtal kommer att leda till fällande dom, så att jag får upprättelse. Men kommer det i en tidning, får jag spela på lotteri, huruvida juryn verkligen skall ge mig denna upprättelse. Jag har själv suttit i en jury, där det inträffade, att juryn frikände redaktören för en tidning, som beskyllt en man för ett brott, som han icke begått. Trots att mannen var oskyldig, frikände juryn redaktören, därför att juryn resonerade som så, att det var synd om redaktören, som hade litat på den som hade lämnat uppgiften. Följaktligen fick mannen ingen upprättelse utan stod där rättslös. Jag kan inte se, att det finns något tryckfrihetsintresse, som talar för att man skulle bedöma sådana saker på olika vägar, vid olika domstolar under olika förutsättningar. Med utgångspunkt från ungefär denna tankegång om juryn som ett lotteri kommer utskottet fram till den ganska egendomliga slutsatsen, att man för att vinna rättssäkerhet på detta område nu skulle skapa en fastare jury med omröstningsregler som i domstol, eftersom domstolen enligt den nya rättegångsreformen fått en nämnd, som dömer i dessa mål. Därmed ha gränserna mellan tryckfrihetsmål och andra mål suddats ut. Jag kan nämligen inte se någon större skillnad mellan utskottets jury och den nämnd, som finns i de civila domstolarna.

Jag tror att den garanti man vill vinna för rättssäkerhet på detta område genom en lämplig sammansättning av juryn i tryckfrihetsmål skall sökas ungefär efter de vägar, som man har gått, men man har inte velat ta steget fullt ut. Jag har erfarenhet av nämndemansval, som ägt rum efter partipolitiska linjer. Det är säkerligen ofrånkomligt, men jag har också en känsla av att man försökt få verkligt duktigt och hedervärt folk i nämnden. Jag hade helst sett att juryn hade, med ledning av de direktiv som äro givna om att den skall representera de olika skik-

ten i samhället, utsetts, inte av domstol — det är jag säker på skulle väcka gensagor — men av länsstyrelsen i länet på förslag av landsting och andra organisationer, och att man då fått en lista, minst så stor som i propositionen, men begränsat utlottningen till en från vardera parten. Domarjäv kunna nämligen aldrig täcka de verkliga, de moraliska jäv, som kunna göras mot en person. Det är därför jag vill ha denna uteslutningsrätt, men jag vill inte sträcka den så långt, att parten färgar den domstol, som skall bedöma hans brottslighet eller icke brottslighet.

Jag beklagar, att dessa synpunkter inte ha kommit närmare till uttryck i de förslag till tryckfrihetsförordning vi nu behandla. Jag deltog i de sakkunnigas arbete endast under deras första tid och lämnade kommittén av skilda orsaker. Något gehör för dessa synpunkter kunde jag inte vinna.

I allmänhet äro juristerna motståndare till juryn just med hänsyn till att det är som att spela på lotteri att få sitt handlande bedömt av en jury. Det är f. ö. principiellt otillfredsställande, att en part utser sin egen domstol. Men jag är lyhörd för den uppfattningen, att vad beträffar allmänna omdömen, alltså inte besymlningar för brott, är det sådana modulationer, att tidningarna behöva denna lilla fria sektor att yttra sig mer eller mindre hårt om personer. I det politiska och samhällsliga livet får man tåla en kritik, som annars skulle vara mera beskuren.

Jag beklagar, herr talman, att jag med den uppfattning jag har i denna fråga och sedan jag hört de allmänna uttalandena om att den nuvarande juryn är bättre än de två föreslagna alternativen, och särskilt när ett sådant yrkande kommit fram som om strykande av första stycket i kap. 7 § 3, som är en viktig regulator för att man inte skall kunna ärekränka folk hur mycket som helst bakom ryggen på dem, måste

Förslag till tryckfrihetsförordning.

i första hand hemställa, att vi få litet mera tid på oss att fundera på denna sak, och jag yrkar därför återremiss till konstitutionsutskottet. Jag är annars rädd för att det skall bli ett ganska stort kaos. Om kamrarna stanna i olika meningar på någon punkt, blir det i alla fall ny behandling i utskottet. Diskussionen i dag har inte skapat någon ökad klarhet för mig, och jag är säker på att jag har många med mig, när jag säger, att det ännu är en enda dimbildning alltsammans, när det gäller att bedöma hur beslutet komma att falla.

Om yrkandet om återremiss inte vinner bifall, och det får jag nästan räkna med, är jag tvungen att yrka avslag på förslaget och hellre se, att denna fråga får vila i fyra år. Jag har inte tidigare haft den uppfattningen, att jag kunde ställa ett avslagsyrkande, men sedan tre à fyra talare av tidningsmännen, bland dem herr Ståhl, sagt, att den gamla juryn faktiskt är bättre än den föreslagna och att det icke är så stora risker att vänta — det ligger ju bakom ett sådant påstående — skulle jag vilja, att vi alla besinnade oss och inte under de nu rådande auspicier och den nu förhärskande uppbrotsstämningen gå att stifta en grundlag, som eljest väl borde hålla i minst 100 år. Jag ställer därför avslagsyrkandet för att från min sida ha sagt ifrån, att jag finner det oerhört olustigt och mycket litet tilltalande att i virrvarret av propositioner, som komma att ställas, medverka till ett hastverk och det miasm, som det möjligen kommer att bli. Jag ber, herr talman, om ursäkt för detta sista uttryck som väl närmast är ett utslag av den allmänna ölust jag känner.

I detta anförande instämde fru *Möller*, herr *Ljungberg*, fru *Ewerlöf* samt herrar *Johansson* i Mysinge, *von Seth*, *Spensson* i Stenkyrka, *Norup*, *Larsson* i Karlstad och *Holmström*.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i förevarande ärende till kl. 7.30 em., då enligt utfär-

dat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.39 em.

In fidem:

Gunnar Britth.

Onsdagen den 30 juni.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Förslag till tryckfrihetsförordning. (Forts.)

Uppstogs till fortsatt behandling konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till tryckfrihetsförordning m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Herr andre vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning *rubriken* till utskottets i punkten A) under 1) upptagna *förslag till tryckfrihetsförordning*; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr LARSSON i Stockholm, som anförde: Herr talman! Justitieministern har ju redan i sitt inledningsanförande i första kammaren till denna debatt erinrat om de ädla traditioner som präglade den svenska tryckfriheten. Jag skall inte följa honom vidare i hans påminnelser om den fläkt av 1700-tal och upplysningstid, som präglade tidigare deklamationer om tryckfriheten. Gustav III, som eljest inte for så särskilt varligt fram med tryckfriheten, skickade rent av en översättning av den svenska

tryckfrihetsordningen till Voltaire för att därmed visa att han tillhörde de upplysta despoterna. Den svenska tryckfriheten, som vi återupplivade och grundlagsfäste i 1809 års regeringsform och 1812 års tryckfrihetsförordning, har alltså förnämliga traditioner. Den vilar på insikten om de medborgerliga friheternas betydelse för ett fritt statsskick. 1809 års konstitutionsutskott uttalade, att tryckfriheten skall »införa och stadga begreppen om regentens sanna ära, rätta medlen att befrämja folkets lycka, nödvändigheten av den förres makt, värdet av det senares fri- och rättigheter».

Då vi nu gå att antaga en ny tryckfrihetsförordning sker det i viss mån under intrycket av det betryck, för vilket tryckfriheten varit utsatt under krigstiden, under intrycket av frihetens värde på detta område, vikten av att befästa den. Även 1944 års tryckfrihetskommitté, på vars utmärkta arbete vi här kunna bygga, har funnit ett lyckligt uttryck för tryckfrihetens betydelse i det moderna samhället, då kommittén säger, att i en mening kan det demokratiska samhället sägas fungera genom det fria ordet. Den anda, i vilken kommittén i enlighet med sitt uppdrag har arbetat, grundar sig ju på erfarenheterna under kriget, då, som jag nyss erinrade, den svenska friheten många gånger satt trångt. Särskilt gällde detta tryckfriheten. Vi upplevde

Förslag till tryckfrihetsförordning.

att regeringen såg sig nödsakad att återuppliva en institution, som på mer än hundra år inte hade varit i funktion, den diplomatiska kvarstaden, efter framställning från främmande makt. Vi upplevde ett transportförbud, vars överensstämmelse med grundlagarna får anses vara tvivelaktig, och vi upplevde under de mörka krigsåren ett återupplivande av den gamla indragningsmakten i form av dessa mycket talrika beslag av tidningar, som fick sin odiösa karaktär därigenom att de på grund av den diplomatiska kvarstadsbestämmelsens formulering kommo att i stor omfattning bero av den makt, som kände sig missnöjd. Vi råkade faktiskt in i ett läge, då det med fog kunde sägas, att det var Tyskland, som dirigerade den svenska regeringens tryckfrihetspolitik. Det framgår ju ganska tydligt av den utförliga undersökning, som Rolf Edberg publicerat i »Tiden». Härtill kom också 1941 års beredskapslagstiftning, som visserligen aldrig trädde i tillämpning men som dock förutsåg censur i fall av krig eller krigsfara samt administrativt utgivningsförbud, dock endast vid krigsfall.

När vi nu gå till en revision av tryckfrihetsförordningen är det naturligtvis med särskilt intresse man ställer frågan: Hur ha erfarenheterna under krigstiden tagit sig uttryck i den nya tryckfrihetsförordningen? Det må ju sägas att man i väsentlig mån har tillgodogjort sig dessa erfarenheter. Man har fått en mycket bättre tryckfrihetsförordning, mycket klarare brottsbeskrivning än man tidigare hade, med mindre risker för missbruk än under krigsåren.

Jag uppehåller mig, herr talman, såsom de för tillfället fåtaliga kammarledamöterna torde märka, vid tryckfrihetsförhållandena under krig, och jag skall begränsa mig till denna fråga. De många andra stora frågor, som uppstålla sig i detta sammanhang, ha ju

förut tillräckligt debatterats, varför jag beträffande dem kan fatta mig kort eller gå dem helt förbi.

Om man ställer sig frågan hur det skall förfaras med tryckfriheten under krig, har man två olika vägar att välja mellan. Man kan välja den engelska vägen och lita till ett förtroendefullt samarbete mellan tidningspressen och myndigheterna, en hållning som präglat den engelska tryckfrihetspolitiken under kriget och väl fyllt sitt syfte. Därigenom ha riskerna för publicering av krigshemligheter undanröjts, därmed har hos medborgarna skapats det förtroende, som tilliten till en fri informationsrätt medför, med därav följande styrka för regeringen. Man kan också gå andra vägar, valda redan i fredstid t. ex. i den nazistiska staten, alltså ha en helt dirigerad press. Det är väl inte någon tvekan om vilken väg som är värdefullast för motståndsviljan. Det är också remarkabelt, att överbefälhavaren i sitt remissyttrande över tryckfrihetskommitténs förslag — i vilket man har gått den engelska vägen och icke infört några andra bestämmelser för krigstiden än som innefattas i det förhållandet, att åtskilliga av tryckfrihetsbrotten äro sådana som förutsätta krigstillstånd — det är karakteristiskt att också överbefälhavaren tillstyrker denna väg, med reservation allenast för de åtgärder, som måste vidtagas för att informera pressen och för ett samarbete med pressen för att under krigstid förhindra publicering av hemliga uppgifter.

Kommittén har nu som sagt valt den vägen att icke föreslå några bestämmelser, utöver dem som finnas upptagna i brottskatalogen, i krig än som gälla i fred. Till myndigheternas förfogande står alltså, när det gäller missbruk av tryckfriheten, det beslag, som av justitieministern eller hans ombud kan beslutas på en periodisk skrift, som publicerar uppgifter, som icke få offentliggöras eller som i övrigt innehåller

Förslag till tryckfrihetsförordning.

ler yttranden som äro att hänföra till några av de brott som äro uppräknade i 7 kap. 4 §:1—3. Kungl. Maj:t har emellertid efter övervägande av denna fråga kommit fram till att detta icke är tillräckligt utan därutöver föreslagit, att i krig skola domstolarna vid fall av brott mot tryckfriheten kunna besluta utgivningsförbud. Därjämte skulle justitieministern ha rätt att genom beslag inleda ett sådant utgivningsförbud. Detta utgivningsförbud innebär att varje följande nummer av tidningen beslaglägges, oavsett om i detta nummer förekommer något tryckfrihetsbrott. Sådant beslag förordnas av åklagaren eller polisen. Beslaget gäller enligt lagen även varje periodisk skrift, som är en uppenbar fortsättning av den först dömda skriften. Det är uppenbarligen mycket svårt att avgöra vad som är att anse som en sådan periodisk skrift. Detta avgöres av beslagsmyndigheten i första hand, d. v. s. åklagarmyndigheten, polisen, och därefter av domstol efter rättegång i vanlig ordning, d. v. s. utan tryckfrihetsjury. Då det vidare är stadgat, att sådan skrift icke heller får spridas genom postverket, kan det i själva verket bli postverket, som får avgöra den högst intrikata och diskretionära frågan, huruvida en viss skrift är att anse såsom en uppenbar fortsättning av en förut utgiven förbjuden skrift. På det viset kan en skrift komma att beslagläggas och dess spridning förhindras, även om för denna skrift föreligger ett utgivningsbevis och naturligtvis även om något tryckfrihetsbrott i denna skrift icke har begåtts.

Jag kan för min del i likhet med de sakkunniga inte finna annat än att denna utvidgning av de administrativa befogenheterna är onödig. Jag finner därjämte, att den är ägnad att medföra en allmän känsla av osäkerhet och rättslöshet. Det är klart, att det viktigaste av dessa inskridanden är det administrativa förbudet. Det är det be-

slag, det preliminära utgivningsförbud, som justitieministern har att besluta. Detta gäller, intill dess domstolen har avgjort frågan, och innan dess kan lång tid förflyta. Jag ber envar betänka, vilken utomordentligt allvarlig åtgärd detta är för pressen. Genom den rubbning av de ekonomiska förhållandena en sådan åtgärd kan medföra kan företaget undanryckas grundvalen för sin fortsatta verksamhet. Resultatet av dessa mycket vidsträckta och enligt sakens natur osäkert och oklart bestämda befogenheter måste, som jag framhöll, hos pressen bli en allmän känsla av osäkerhet. Pressen måste få en känsla av att helt vara i myndigheternas hand och det i lägen, som även kunna inträffa i krigstid, då det måhända ur rikets synpunkt kan vara önskvärt att det säges ett ord som går i annan riktning än den politik som föres. Envar som under kriget har varit i ett krigförande land — jag hade tillfälle att vistas några veckor i Tyskland 1941 och några veckor i Finland 1942 — känner att en järnridå där gått ned över den allmänna meningen, hur ensidigt och otillräckligt den stora allmänheten är informerad, hur små möjligheter den har att bedöma läget, särskilt med hänsyn till det utomordentligt starka psykologiska tryck, som naturligen är rådande i ett krigförande land. Jag tror att man i det avseendet kan göra ganska fruktbärande spekulationer i fråga om vårt grannland i öster. Var och en vet vilken skada det där förorsakade att allmänheten, kanske även folkrepresentationen, var så illa informerad om det verkliga världsläget och om krigets gång och vilka olyckliga följder detta har haft för detta lands politik och öden.

Rent formellt måste man ju mot bestämmelse om skrift, som utgör uppenbar fortsättning av en beslagtagen skrift, anmärka att denna bestämmelse är ytterst oklar. Det torde väl inte heller vara uteslutet att den kan kringgås.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Nu kan man naturligtvis häremot invända, att krig är dock krig. Om en stat kämpar för sitt liv få sådana hänsyn som jag här anfört vika.

Men konstitutionsutskottet har vidgat tillämpningsområdet för utgivningsförbudet genom att tillägga, att det skall gälla även i fall av krigsfara. Om sådan föreligger skall slutligt bedömas av riksdagen. Hur elastiskt begreppet krigsfara fattas av olika personer har framgått under denna debatt, och jag har hört att konstitutionsutskottets ordförande inte ens skulle anse krigsfara för Sverige vara för handen i fall av ett krig mellan västblocket och östblocket. Det är alltså en utomordentligt svår bedömningsfråga det här gäller. Det är ändå högst sannolikt att riksdagen, om de psykologiska förutsättningar, som förelågo under kriget, återigen komma att göra sig gällande, med den erforderliga majoriteten kommer att finna, att krigsfara föreligger för att därmed kunna lägga dessa vidgade befogenheter i Kungl. Maj:ts hand.

Nu invände herr Håstad under debatten, att det är ju inte så farligt nu som det var under förra kriget, då vi tillämpade bestämmelserna om diplomatisk kvarstad, där förutsättningen för ett ingripande var missförstånd med främmande makt eller något liknande. Här gäller bestämmelsen endast i de fall som uppräknas i brottskatalogens 7 kap. 4 § första till tredje momentet. Men om man sätter sig in i det läge, i vilket dessa ting komma att bedömas, alltså tar hänsyn till det psykologiska tryck, som här kommer att föreligga, och sedan läser de punkter i 4 §, som beskriva brotten, alltså framställningar som kunna medföra modlöshet och myteri hos krigsmakten eller som kunna förorsaka misströstan bland allmänheten, måste det vara uppenbart, att dessa utomordentligt vara allmänna bestämmelser kunna få en tillämpning snarlik den, som vi upplevt under åren 1941, 1942 och 1943, något som — det äro

vi väl eniga om, herr Håstad — vi inte gärna skulle vilja ha igen.

Om man läser protokollet från den interpellationsdebatt i första kammaren 1942, som herr Ståhl talade om och i vissa delar återgav, får man ett utomordentligt starkt intryck av hur det psykologiska trycket verkar. Var och en kan spåra det mellan raderna, när man läser vad som där från olika håll sades. Jag vågar tro att vederbörande talare i nuvarande läge och med det friare bedömande, vi nu kunna ha, gärna skulle ha velat ha mycket av vad de då sade osagt. Det är med beaktande av denna psykologiska tvångsstämning som tillämpningen av dessa bestämmelser måste bedömas. Av dessa skäl, herr talman, måste jag helt biträda herr statsrådets mening på den punkten.

I sammanhang med den tryckfrihetsdebatt, som förekommit i samband med de utredningar som gjorts, har ofta den tanken framförts, att man borde skapa enklare former för att ändra grundlagarna i krigstid. Det gäller, har det sagts, att skapa en nyckel till grundlagarnas säkerhetslås. Jag är glad över att varken de sakkunniga eller Kungl. Maj:t har fallit för denna fatala tanke, ty den grundar sig, liksom den indragningsrätt och det utgivningsförbud jag här talat om, på den föreställningen, att den grundlagsskyddade friheten egentligen är en lyx, som man kan bestå sig med i fredens lugna dagar, en delikatess som medborgarna då må njuta av. Men i ett krig däremot måste man göra hela saken betydligt enklare, och då får friheten såsom en mera fredlig grannlåt skjutas åt sidan. Jag tror att hela denna tankegång är fullständigt felaktig. Den styrka friheten kan ge medborgarna, den förstärkning av motståndsandan den kan skänka, det gäller framför allt i tider av svåra påfrestningar!

Herr talman! Av nu anförda skäl yrkar jag på denna punkt i främsta rummet bifall till den av herrar Holmbäck

Förslag till tryckfrihetsförordning.

och von Friesen avgivna reservationen, som följer de sakkunnigas förslag. Därest icke detta yrkande skulle vinna bifall, kommer jag i andra hand att rösta för herr Spångbergs reservation och därefter för Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare yttrade:

Herr SEVERIN i Stockholm: Herr talman! Jag skall med hänsyn till att debatten pågått så länge inte uppehålla mig vid de i och för sig viktiga bestämmelserna om juryn eller om utgivningsförbud. Jag kan nöja mig med att på dessa punkter instämma i den kritik, som ett flertal föregående talare ha riktat mot utskottets förslag.

Jag skall i stället be att få syssla med en annan punkt, som såvitt jag har kunnat finna endast har berörts av en talare i denna debatt, nämligen bestämmelserna i 7 kap. 3 § första stycket. Detta stycke lyder: »Har meddelande, som enligt 1 kap. 1 § andra stycket avlämnats för offentliggörande i tryckt skrift, icke blivit infört i skriften och innefattar det ärekränkning mot enskild person, gälle om ansvar för sådan ärekränkning vad i lag är stadgat.»

Utskottet säger i sin motivering på denna punkt, att friheten att lämna meddelande för offentliggörande i tryckt skrift i främsta rummet bör ses ur den synpunkten, att därigenom främjas meddelanden, vilka angå värden av allmänna angelägenheter. Ärekränkande meddelanden om enskild person böra däremot icke få åtnjuta samma privilegium. Jag skall gärna medge, att detta i och för sig låter rimligt. När man som jag är utövande tidningsman, så vet man också, vilken benägenhet som förefinnes hos allmänheten att genom tidningarna ärekränka andra människor. För en tidningsman är det en utomordentligt ansvarsfull uppgift att sova de meddelanden, som städse strömma in till en daglig tidning om den ena eller andra angelägenheten. Även om det kan låta litet skrytsamt,

eftersom jag själv är tidningsman, vågar jag ändå säga, att i allmänhet handhas dessa angelägenheter av tidningsmännen med mycket stor grannlaghet och ansvarskänsla. Det är klart att en och annan gång beklagliga misstag kunna inträffa och att meddelanden kunna inflyta, som icke borde ha gjort det. Jag är säker på att mina kolleger runt om i landet haft tillfälle att liksom jag då och då beklaga att ett sådant meddelande har publicerats. Men nästan alltid, då ett sådant meddelande kommer till en tidning, undersökes dess sanningshalt mycket noga. Vid ytterst få tillfällen inträffar det att en tidning publicerar ett dylikt meddelande utan att ha underkastat det vederbörlig kontroll före publiceringen. Har en upplysning, som genom ett dylikt meddelande lämnats tidningen, ingen allmän betydelse, blir resultatet oftast, att meddelandet inte utnyttjas. Avse meddelarens upplysningar närmast att komma åt någon annan enskild person, med vilken han till äventyrs har något otalt, vågar jag säga att i 99 fall av 100 eller snarare 999 fall av 1 000 kommer inte detta meddelande att inflyta i tidningen. Och i och med att meddelandet inte influerar föreligger ytterligt ringa risk för dess spridning. Det är klart att den som har lämnat meddelandet till tidningen kan ha delgivit flera människor detsamma, och det kan ju också tänkas, att den redaktionsmedlem, som mottagit meddelandet, vidarebefordrar dess innehåll till flera. Detta torde emellertid höra till sällsyntheterna. Det är nämligen ingenting ovanligt att sådana meddelanden ingivas till en tidning, och det är ingen sensation på en tidningsredaktion att kasta ett sådant meddelande i papperskorgen. Det är därför heller ingenting att gå och tala om, och jag är säker på att de allra flesta av mina kolleger efter ett sådant intermezzo glömma bort hela saken efter ett par timmar och inte omnämna den för någon annan.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Nu kan man emellertid göra gällande, att en person, som till en tidning lämnat ett meddelande, som är avsett att ärekränka en annan person, med vilken vederbörande har något otalt, bör få stå till svars för sin handling, även om tidningen icke har publicerat meddelandet och sålunda ingen skada är skedd. Jag skall gärna medge att det är rim och reson i ett sådant resonemang. Men i verkligheten torde det förhålla sig så, att de allra flesta meddelanden, även sådana som kunna sägas gälla vården av allmänna angelägenheter, kunna göras till föremål för en ärekränkingsprocess. De allmänna angelägenheter, vilkas vård utskottet genom denna bestämmelse vill skydda, äro nog en abstraktion. Det är ju alltid en människa, som handhar vården av sådana allmänna angelägenheter, och ett meddelande om vanvård av sådana angelägenheter riktar sig alltid mot en människa. I de allra flesta fall äro meddelanden, som innehålla anklagelser för sådan vanvård, en ärekränkning mot enskild person. Man kan därför inte på detta sätt skilja på meddelanden, som röra vården av allmänna angelägenheter, och meddelanden, som utgöra ärekränkning av enskild person. Den som utpekas i meddelandet känner sig alltid ärekränkt och vill oftast genom ett vanligt ärekränkingsmål vinna formell upprättelse, i synnerhet om meddelandet publicerats. Han kan då stämma tidningen och, om meddelandet icke publicerats, den som lämnat det, om han vet vem denne är. Meddelaren kan då dömas, även om meddelandet är sant och även om det rör vården av allmänna angelägenheter.

Det förekommer dagligen i vårt samhälle övergrepp mot enskilda personer från myndigheters och enskildas sida. Många av dessa övergrepp skulle aldrig någonsin påtalas, om inte pressen funnes. Många människor skulle aldrig någonsin ha fått sin rätt, om det inte funnits en fri tidningspress, beredd att

taga upp ett sådant övergrepp. Själva den omständigheten, att pressen finnes och möjligheten att pressen kan taga upp dylika ting har helt enkelt en preventiv inverkan på samma sätt som tillvaron av revisorer avhåller åtskilliga människor från att handskas vårdslöst med andras medel. Om risken för åtal för ett sådant meddelande blir så mycket större, skulle säkert många meddelare avstå från att lämna några upplysningar, och många övergrepp skulle bli opåtalade. Sådana övergrepp kanske så småningom skulle få karaktären av prejudikat, få någonting av traditionens helgd över sig och till slut bli så vanliga, att människor över huvud taget inte reagerade däremot.

Jag är väl medveten om att det här är fråga om en avvägning. Vad jag har sagt innebär inte att jag är mindre ömtålig för enskilda människors ära och enskilda människors rätt. Det förhåller sig ingalunda så. Det är här fråga om en avvägning, som det i det praktiska livet ankommer på tidningsmannen att göra. Det ligger i hans hand huruvida meddelandet skall publiceras eller läggas åt sidan. Jag är i alla fall av den meningen, att fördelarna av den frihet, som för närvarande finnes, äro större än nackdelarna och att det sålunda allmänt taget är en nackdel, om i tryckfrihetsförordningen infördes detta första stycke i 7 kap., 3 §. Med denna motivering skall jag, herr talman, be att få instämma i herr Ståhls yrkande, att första stycket i 7 kap. 3 § måtte utgå ur lagen.

Herr SEFVE: Herr talman! Tillåt mig att i korthet säga några ord om den omstridda 8 § i sjunde kapitlet.

I ett demokratiskt samhälle är det nödvändigt, att allmänheten får tillräckliga och vederhäftiga upplysningar även i sådana frågor, som just vid krigsfara kunna betecknas som livsviktiga, och det är tidningspressen, som har till

Förslag till tryckfrihetsförordning.

sin uppgift att såväl lämna upplysningar som att kommentera dem. Det är därför mycket farligt, om myndigheterna t. ex. genom en rätt att indraga en tidning, låt vara preliminärt, få möjlighet att skrämma den, så att den låter bli att skriva vad den själv anser vara riktigt men myndigheterna anse, att allmänheten inte bör få veta.

Faran av myndigheternas förmynderskap i fråga om nyhetsförmedlingen visade sig under andra världskriget, då sanningarna ransonerades genom bl. a. informationsstyrelsen. I stället för fullständiga och riktiga upplysningar levererades ofullständiga kommunikéer från informationsstyrelse och regering, inte så sällan så avfattade, att de då man läste dem mycket noggrant voro fullt riktiga men likväl gävo läsaren ett annat intryck än det, som svarade mot verkligheten. Följden blev också, att allmänheten misstrodde de upplysningar, som lämnades. Den hade visserligen förtroende för sin samlingsregering men inte för dess kommunikéer.

Genom arbetet i den parlamentariska undersökningskommissionen fick man en inblick i det ohägn, som skapades genom det hemlighetsmakeri, som bedrevs på olika håll. En mängd handlingar av olika slag hemligstämplades, människor togos i förvar på grund av anklagelser, som voro hemliga och som de därför inte kunde försvara sig mot, tjänstemän handlade ärenden, som de inte riktigt kände till, emedan vederbörande författningar voro hemliga o. s. v. Det finns all anledning antaga, att samma hemligpsykos kommer att gripa våra myndigheter, om vi på nytt råka i en liknande situation. Om nu tidningarna genom den av konstitutionsutskottet föreslagna formuleringen av 7 kap. 8 § hotas med indragning, om de till allmänheten lämna upplysningar, som gå utanför myndigheternas informationer, kan allmänheten lätt bli på nåd och onåd utlämnad till den officiella nyhetsförmedlingen. Dess inställning

till de olika problemen blir då och kan inte bli någon annan än den, som myndigheterna vilja att den skall ha.

Jag vet mycket väl, att man från utskottets sida inte på något sätt åsyftar något sådant utan tvärtom har sökt finna garantier mot ett sådant händelseförlopp. Man har sökt sådana garantier i att det för att krigsfara skall anses vara för handen fordras ett beslut, som är stött på tre fjärdedels majoritet i vardera kammaren, och det låter ju bra. Den som var med här under förra kriget vet dock, att i en farofylld situation, när man har en samlingsregering, som kan betecknas närmast som ett arbetsutskott från samtliga mer betydande partier och som anses sitta inne med upplysningar, som inte kunna utlämnas till den vanlige riksdagsmannen, är riksdagens motstånd mot vad regeringen vill ganska litet.

Man har pekat på att indragning av tidning endast kan ske, om den förbryter sig mot 4 § punkterna 1—3 eller 5 § andra stycket, där det talas om högförräderi, uppror och krigsförräderi och om brott mot rikets säkerhet. Detta kan vara i och för sig riktigt. Jag känner mig dock inte fullt lugnad härav, ty vi ha haft tillfälle att iakttaga hur under kritiska tider begreppen kunna ändras. Genom sista tvångsmedelslagen förändrades exempelvis begreppet olovlig underrättelseverksamhet på ett sådant sätt, att det utsträcktes till en rad handlingar, som tidigare inte ansetts brottsliga.

Herr talman! Jag ber att, om inte ärendet återremitteras, få instämma i de yrkanden, som redan gjorts av herr Hagberg i Malmö.

Fröken NYGREN: Herr talman! Värdet av tryckfriheten torde vara oomtvistligt, och det är väl därför alldeles onödigt att spilla ord på de tidnings-skriverier, som vi ha hugnats med under den sista veckan och i vilka man för-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

söker uppdelade riksdagsledamöterna i tryckfrihetsvänliga och tryckfrihetsfientliga. Men hur intresserad man än må vara att slå vakt om tryckfriheten, så har åtminstone jag för min del svårt att förstå herrar von Friesen med flera, när de visa räddhåga för att sätta spärren mot dem som vilja sprida ärekränkande uppgifter. Tidningarna ha givetvis sin stora uppgift som nyhets-spridare, men det är väl inte för andra personer ärekränkande nyheter som vi vilja läsa. För mig är det i det avseendet mycket mera angeläget att skydda den enskilde, och jag är därför glad åt att Kungl. Maj:t givit 7 kap. 3 § första stycket den utformning som det fått i propositionen och som innebär att vederbörande kan dömas för ärekränkning i vanlig ordning, därest meddelandet ej blivit infört i skrift. Har meddelandet däremot tryckts, går ju meddelaren fri, och ansvaret övergår på den som har ansvaret för skriften.

Herr Ståhl ville nyss bagatellisera värdet av de meddelanden det här gäller och menade, att genom att folk får springa till tidningarna och kverulera och sprida ärekränkande uppgifter, skulle tidningarna kunna rätta till de påtalade missförhållandena. Jag hoppas att man på rätlinjigare och bättre vägar skall kunna komma till rätta med sådana missförhållanden. Jag vill därför yrka bifall till propositionen på denna punkt.

Jag anser det däremot vara fullt i sin ordning, att meddelanden av andra slag, alltså icke ärekränkande sådana, få lämnas till tidningsredaktörer. Man bör dock enligt min mening göra skillnad mellan redaktioner och författare i allmänhet. Andra stycket i 1 kap. 1 § går långt utom ramen för gällande tryckfrihetsrätt, då däri stadgas en allmän frihet att meddela uppgifter och underättelser i vad ämne som helst till författare, utgivare och redaktioner. De lagstadgade hindren för lämnandet av vissa meddelanden människor emellan och de straffbestämmelser som nu fin-

nas sättas ju egentligen ur spel, när meddelandet sker för offentliggörande i tryckt skrift. Detta är en regel, som har en utomordentligt svåröverskådlig räckvidd. Åtskilliga av de hörda remissinstanserna ha också varit av samma mening. Militieombudsmannen exempelvis anser således att straffriheten för meddelaren, när fråga är om icke periodisk skrift, bort begränsas till de fall då meddelandet inlutit i skriften. Har man alltså sprungit i väg och meddelat någonting till vilken tänkt författare som helst, skall man få stå till svars för vad man sagt.

Militieombudsmannen har också varit inne på frågan om ärekränkningen. Jag behöver icke relatera hans uppfattning här, ty flera talare ha redan varit inne på den frågan. Militieombudsmannen framhåller vidare: »Av större betydelse torde dock spørsmålet kunna bliva i fråga om meddelande till författare av annan skrift, enkannerligen om det uppkommer innan skriften utgivits eller ens till någon del författats. Då det ej kan fordras att den som mottagit meddelande förut framträtt såsom författare av utgivna skrifter, måste tydligen även meddelande till presumtiv författare omfattas av bestämmelsen. Till den, som angiver sig ha för avsikt att författa och trycka en skrift eller om vilken meddelaren eljest tror att han har sådan avsikt, skulle utan inskränkning kunna lämnas meddelande, som då det framföres till annan skulle ådraga meddelaren ansvar. Att i sådan utsträckning låta meddelares straffbarhet bortfalla kan knappast vara lämpligt.»

Svea hovrätt är inne på samma linje och finner det icke uteslutet, att stadgandet i fråga kan obehörigen utnyttjas så, att en gärning icke kan åtkommas med straff, ehuru brottsligt förfarande i själva verket föreligger.

Det är dessa synpunkter, som föranlett mig att tillsammans med professor Herlitz foga en reservation på den punkten till konstitutionsutskottets före-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

varande utlåtande. I denna reservation vilja vi undantaga meddelande till författare av andra skrifter än periodiska från straffrihet i detta avseende. Jag vill redan nu hemställa om bifall till den reservationen.

1 kap. 2 § andra stycket i lagförslaget har av utskottsmajoriteten fått en annan formulering än den som gavs i propositionen. Vi äro emellertid en rad reservanter på denna punkt, som i likhet med Kungl. Maj:t icke vilja lagstifta beträffande enskildas försök att hindra tryckning eller utgivning av skrift. Det har här i kammaren uttryckts stor förvåning över att åtta socialdemokrater velat gå på den linjen, och man har efterlyst motiveringen härför. Denna motivering har redan givits av talare före mig. Jag vill emellertid även i denna punkt påminna något om vad en del remissinstanser yttrat i ärendet.

Svea hovrätt anser, att stadgandet knappast blir av verklig nytta, med mindre det förses med straffrättslig sanktion för alla sådana fall, då överträdelse icke, såsom när den begås av ämbetsman, innefattar ett brott för sig. — Flera andra remissinstanser äro inne på det resonemanget att, eftersom man icke föreskrivit viss straffrättslig sanktion för brottet, så blir bestämmelsen illusorisk. Sveriges advokatsamfund har anfört denna motivering liksom förste stadsfiskalen i Stockholm.

I en del av de yttranden, som således i princip äro tillstyrkande, har frågan om stadgandets räckvidd berörts. Därvid har kritik i vissa hänseenden riktats mot vad de sakkunniga anfört. Justitiekanslersämbetet ifrågasätter lämpligheten av förbud för myndigheter och enskilda att vidtaga åtgärder, som hindra tryckfrihetens utövning, samt anför vidare: »Vid olika tillfällen ha ideella föreningar, andra enskilda organisationer m. fl. vidtagit åtgärder för att hindra spridning av vissa tryckalster. Dessa åtgärder, om än principiellt betänkliga, ha framstått som så be-

rättigade, att de vunnit allmänt gillande.» — Som exempel på dylika skrifter nämner justitiekanslersämbetet s. k. skandaltidningar och pornografika. Justitiekanslersämbetet anför vidare: »Ett ytterligare skäl mot här ifrågasvarande stadgande är avsaknaden av straffpåföljd för åsidosättande av förbudet.»

Svenska journalistföreningen avstyrker förslaget såvitt det avser åtgärder av enskilda. Även länsstyrelsen i Kronobergs län befarar, att stadgandet i praktiken kan bli svårtolkat och att vissa gränsfall kunna inbjuda till rätts tvister.

Jag tycker icke, att man skall behöva anföra ytterligare motivering under denna punkt. I likhet med vad som redan hemställts av en del andra talare vill jag därför yrka bifall även till den av mig nu behandlade reservationen.

Om den av utskottsmajoriteten föreslagna juryn har det redan talats så mycket i denna debatt. Jag vill emellertid ändå säga några ord, eftersom det spörsmålet rör en av de stora principfrågorna på detta område.

Den sammansättning, som juryn skulle få enligt utskottsmajoritetens förslag, anser jag vara en ganska god garanti för att tryckfriheten blir säkrad. För min del tror jag, att det vore större risk att besluta om en jury med risk för så ensidig sammansättning den skulle kunna få efter de grunder, som föreslagits i propositionen och i sakkunnighetänkandet. Det vore väl icke heller lyckligt att i tryckfrihetsmål få så kolossalt olika bedömanden i olika fall, att man starkt måste ifrågasätta rättssäkerheten.

Någon talare i början av denna långa debatt efterlyste våra motiv till ändringsförslaget på denna punkt och undrade, om vi ville ha flera fällande domar. Det är alls icke fråga om detta. Vi vilja icke ha flera vare sig fällande eller friande domar, men vi vilja ha så rättvisa domslut som möjligt. Vi vilja icke lämna något spelrum för tillfällig-

heter, som kanske göra att en artikel frikänns i ett fall, fastän den enligt den allmänna meningen hellre hade bort fällas, än en annan artikel, som vid en annan sammansättning av juryn frikänns. Jag vill i detta sammanhang även påpeka, att det ju finns bestämmelser om jäv, som gälla för jurymedlemmarna lika väl som för medlemmar av annan domstol.

Om jag således anslutit mig till majoritetens uppfattning rörande juryns sammansättning, har jag emellertid icke samma mening som utskottsmajoriteten rörande den enkla majoriteten vid juryns omröstning. Därför hemställer jag om bifall till den reservation, som i detta avseende av några utskottsmedlemmar fogats till utlåtandet. Vi vilja alltså behålla den kvalificerade majoriteten vid juryns omröstning.

Till slut vill jag säga några ord om den mycket omtvistade frågan om konfiskationsrätten vid krigsfara. Jag vill då påminna om vad som skedde under det andra världskriget. Händelserna då ha visserligen dragits upp i denna debatt som försvar för den rakt motsatta meningen. Enligt min mening måste det emellertid vara angeläget att man, medan man ännu har någorlunda lugna förhållanden, lagstadgar för oroligare tider, så att man icke, såsom tidigare skedde, skapar undantagslagar i panikstämning, varvid man går längre än man eljest skulle ha gjort.

Mot talet om att begreppet krigsfara är mycket obestämt, vilket bl. a. gör att det enligt mångas uppfattning skulle kunna tillämpas exempelvis redan den dag, som i dag är, vill jag påminna om de garantier mot missbruk, som uppställts genom fordran på tre fjärdedels majoritet i vardera kammaren. Ingen tror väl, att det skulle kunna gå att pressa fram den erforderliga majoriteten inom riksdagen annat än under särskilt kritiska tider. — Man har sagt, att den uppställda majoritetsregeln icke är någon garanti mot missbruk, när det

Förslag till tryckfrihetsförordning.

verkligen föreligger ett kritiskt läge. Gentemot detta resonemang vill jag bara framhålla att då föreligger icke heller någon garanti med det förslag, som reservanterna här vilja ha genomfört, utan då komma vi alldeles säkert att hamna i exakt de förhållanden, som vi hade under andra världskriget.

Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten med att anföra ytterligare synpunkter, fastän det kunde vara mycket att säga i denna fråga. Jag återkommer under de särskilda punkterna, i den mån detta behövs för att ånyo yrka bifall till en del reservationer.

Herr SEVERIN i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av fröken Nygrens yttrande om den åtskillnad mellan vården av allmänna angelägenheter och ärekränkning av enskilda personer, som motiverar detta första stycke i 7 kap. 3 § i lagförslaget.

Jag vill för kammaren berätta ett praktiskt fall, som lättare illustrerar frågan om i vilka situationer en tidningsman kan råka rörande sådana här saker. — De flesta av kammarens ledamöter komma säkert ihåg — även om nu ledamöterna i allmänhet icke äro så sportintresserade — att ett ryskt fotbollslag gästade Stockholm och spelade fotboll ute på Råsunda stadion. Man hade då en allmän föreställning om att det jobbades våldsamt med biljetterna till denna match. Det kom ett meddelande till min tidning, vari omtalades att en enskild person sålde biljetter till Råsundamatchen för 75 kronor per styck. Man kan ju ha olika mening om i vilken mån sådant är en allmän angelägenhet eller ej. Jag anser nu att dylikt är ocker och värt att åtala. Vi byggde inom tidningen en fälla för mannen i fråga. Vi ringde upp honom och förklarade oss vara intresserade av att köpa biljetter. Han nämnde även priset. Det stämde helt med vad som uppgivits tidigare, nämligen 75 kronor per styck.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Detta publicerade vi nu i tidningen. Vi angåvo då även namnet på personen i fråga. Han kände sig då ärekränkt och kom upp på redaktionen och ville ha skadestånd. I annat fall skulle han stämma tidningen. Vi sade till honom, att det får ni naturligtvis göra, men något skadestånd kan det icke bli tal om. Mannen förklarade då, att han aldrig sagt, att han skulle sälja biljetterna till 75 kronor per styck. Då frågade redaktionschefen mannen, om han ville höra, vad han sagt i telefonsamtalet. Redaktionschefen tog fram rullen och satte på diktafonen. Det telefonsamtal spelades då upp, där mannen erbjudit att sälja biljetterna till 75 kronor per styck. Mannen lomade då av, och han åtalade icke tidningen. Han skulle möjligen ha vunnit målet, om han gjort sig besvär med att åtala. Jag tror emellertid icke, att tidningen skulle ha förlorat på detta i alla fall. Vi togo därför risken. Om vi icke hade publicerat detta, skulle emellertid den, som till tidningen lämnat det första meddelandet om detta biljettocker, enligt den nya bestämmelse, som nu föreslagits, ha kunnat utsättas för åtal och dömas till drygt skadestånd till denne biljettockrare. Det är dylika praktiska fall, som motiverat min inställning till denna paragraf.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Vår gällande tryckfrihetsförordning, som det nu är fråga om att ersätta med en ny, bär det gamla årtalet 1812. Den ingår alltså i det komplex av grundlagar, i vilka vårt statsskick kodifierades efter 1809 års statsvälvning. Sedan den tiden har det blott tillkommit en enda ny grundlag, nämligen 1866 års riksdagsordning, genom vilken de fyra stånden ersattes med tvåkammerssystemet. När man betänker detta, förstår man vilken viktig fråga i vår författnings historia, som det nu gäller att taga ställning till.

Den gällande tryckfrihetsförordningen har varit utsatt för åtskillig kritik, framför allt i formellt hänseende. Den är dåligt systematiserad, och där finnas en mängd oklara bestämmelser, trots att den varit föremål för flera partiella reformer. Upprepade gånger har man också försökt att ersätta denna tryckfrihetsförordning med en ny. Under de senaste hundra åren har det framlagts flera förnämliga betänkanden med detta syfte. Men hittills har det icke lyckats.

Nu föreliggande sakkunnigförslag, som propositionen och utskottsutlåtandet bygga på, är utarbetat av en parlamentarisk kommitté med olika experter under justitierådet Gärdes ordförandeskap. Detta betänkande har i sina huvuddrag fått ett utomordentligt gynnsamt mottagande av remissinstanserna. Betänkandet är grundat på de vedertagna principerna för vår tryckfrihetsrätt. Däri har verkställts en ingående bearbetning av de olika frågorna, och eleganta formuleringar till ny lagtext ha framlagts. Vi ha således fått en utomordentligt god grundval för vårt avgörande.

Nu är det visserligen sant, att saken blivit mera komplicerad under det fortsatta lagstiftningsarbetet. Det har ju fogats en ovanligt lång rad av reservationer till utskottsutlåtandet, och olika meningar ha brutit sig beträffande åtskilliga frågor av större och mindre vikt. Men när herr Gezelius här tagit detta förhållande till anledning att yrka återremiss eller rent av avslag på hela detta stora förslag, så måste jag få säga, att ett bifall härtill skulle vara ett tråkigt bevis på svårigheterna att genomföra en stor och viktig reform. Det vore bra olyckligt, om detta utomordentligt väl förberedda arbete skulle sluta på detta sätt. Jag kan icke heller tro, att så skall behöva bli fallet.

Efter de många sakrika inlägg från olika håll, som under hela dagen förekommit här i kammaren, ha de olika tvistefrågorna blivit belysta och de skilj-

aktiga synpunkterna framdragna på ömse håll. Således är det kanske icke så mycket mer i sak att tillägga. Jag skall därför ej gå in på alla de olika tvistefrågorna och trötta kammaren därmed. Jag vill blott först och främst ytterligare understryka betydelsen av det ärende, som nu skall avgöras här. Vidare vill jag anmäla mina bekymmer på ett par punkter.

I det första hänseendet behöver jag icke bli mångordig. Tryckfriheten — det veta vi alla, och det har sagts förut många gånger — är icke ett spörsmål om skribenternas eller redaktörernas frihet. Vad saken gäller är till slut allas vår möjlighet att få tillgång till den fria diskussion och den fria kritik i våra samhällsfrågor, som utgöra livsbetingelser för vår demokrati.

Som jag nyss antydde, skall jag närmare behandla två frågor, i vilka utskottet gått emot propositionen. Dessa frågor beröra i själva verket kardinalspörsmål inom tryckfriheten. Den ena frågan gäller reglerna för krig och krigsfara och den andra avser juryns organisation.

Vad den första frågan angår hade sakkunnigbetänkandet, som eljest på ett utmärkt sätt penetrerat en mängd större och mindre spörsmål, liksom skjutit ifrån sig problemet om särbestämmelser för krig eller krigsfara. De sakkunniga förklarade, att de icke voro övertygade om ändamålsenligheten av dylika särbestämmelser, och menade, att frågan om införande av sådana borde anstå, till dess det kunde uppkomma behov därav. Regeringen har emellertid på den punkten varit av en annan mening.

Just i tryckfrihetens intresse måste det vara av den största betydelse, att man redan under lugna tider överväger bestämmelser för oroliga förhållanden. Gör man icke detta, riskerar man — det ha vi sett under de gångna krigsåren — att få regler, tillkomna i hast under mer eller mindre panikartad

Förslag till tryckfrihetsförordning.

stämning. För att undvika detta har i propositionen ingående övervägts även den allvarliga frågan om särbestämmelser för krig eller krigsfara.

Utgångspunkten har varit att i görögaste mån få en uppfattning om den situation, som det då skulle gälla att komma till rätta med. Det är ju icke så lätt för oss, som gudskelov varit förskonade från krigets fador, att kunna teoretiskt sätta oss in i dessa problem. Vi kunna väl emellertid ändå göra oss en viss föreställning om vilka förhållanden, som kunna uppkomma. Vi kunna ju exempelvis tänka oss ett sådant fall, att en del av vårt land blir ockuperat och att de yttersta ansträngningar göras på alla områden för att hävda vårt lands frihet. I en dylik situation kan en eller annan tidning bedriva en direkt landsförvärdisk verksamhet. Vad kommer då att inträffa? För min del är jag ganska övertygad om, att man allmänt kommer att hävda den åsikten, att staten här har en absolut nödvärnsrätt. En sådan för landet farlig verksamhet från en eller flera tidningars sida kommer under dylika extraordinära omständigheter säkerligen att stoppas. Om således ett ingripande från statens sida kommer till stånd på ett eller annat sätt, har jag för min del ansett, att det icke minst ur moraliska synpunkter är av stort värde, om det finns möjlighet att göra detta ingripande med tillräckligt effektiva åtgärder i grundlagsenlig ordning, och att det alltså på förhand finns regler, som möjliggöra detta.

Med det nu angivna syftet ha i propositionen diskuterats olika alternativ. Vi ha därvid inom regeringen till att börja med avstått från alla förslag om censur under t. o. m. så svåra förhållanden, som jag nyss antydde. Vi ha icke blivit övertygade om censurens lämplighet ens i ett så utomordentligt svårt läge. Censuren är ju ett tveeggat svärd. Den skulle visserligen kunna vara till nytta genom att landsförrädiska upplysningar eller synpunkter förkvävdes.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Den skulle emellertid även kunna medföra svåra skadeverkningar. Om alla människor veta, att vad som skrives i tidningarna är censurerat, så tror till slut ingen vad som står där. I stället komma rykten i omlopp med allt vad därav kan följa av oro, ängslan och viskningskampanjer. När man alltså avböjt möjligheten att införa censur, har man haft att välja mellan vissa andra åtgärder och till slut stannat för de regler om utgivningsförbud, som föreslagits i propositionen och som sedan på en viktig punkt ha utvidgats i utskottsutlåtandet.

Utgivningsförbudet är i princip konstruerat på så sätt, att det är knutet till vissa svåra brott. Ett förbud kan således icke komma till stånd på grund av en mer eller mindre godtycklig uppfattning, att en tidning är illojal, utan det har karaktären av en påföljd till vissa svåra brott av typen landsförräderi, spioneri o. s. v. Förbud skall vidare i princip meddelas av domstol, vilket ger en ytterligare kraftig garanti för rättssäkerheten. Å andra sidan är emellertid ett utgivningsförbud ett kraftigt och långtgående ingrepp. Särskilt när det drabbar en tidning — vilket väl i allmänhet blir fallet — kan exempelvis ett halvt års utgivningsförbud bli en mycket allvarlig sak. Det synes innefatta en tillräckligt hård repressalieåtgärd även under mycket svårartade förhållanden.

När jag nyss framhöll, att utgivningsförbud skall meddelas av domstol, måste jag emellertid göra en modifikation. Innan en domstolsbehandling blir färdig och eventuellt en lagakraftvunnen dom kommer till stånd, förlöper en ganska lång tid. I ett krigsläge kan det emellertid bli nödvändigt att handla snabbt. Därför föreslås i propositionen, att ett provisoriskt utgivningsförbud skall kunna meddelas av chefen för justitiedepartementet, som även har att vidtaga andra interimistiska åtgärder på tryckfrihetens område både enligt den nu

gällande lagen och enligt den föreslagna.

Detta är alltså huvuddragen av propositionens förslag, och det synes mig innehålla ett effektivt och kraftigt medel för de svåraste situationerna, samtidigt som rättssäkerhetens och tryckfrihetens intressen blivit tillgodosedda i möjligaste mån.

Nu har utskottet avvikit från detta förslag i två hänseenden. Dels — och detta är det viktigaste — har utskottet föreslagit, att utgivningsförbud skall kunna meddelas ej blott under krig utan också vid krigsfara, och dels skall det i princip krävas riksdagens medverkan med tre fjärdedels majoritet av de röstande i vardera kammaren för att bestämmelserna om utgivningsförbud skola få tillämpas. Det sista är naturligtvis i och för sig ett värdefullt skydd, men enligt min mening är det inte tillräckligt.

I en situation, som kan betecknas med uttrycket krigsfara, kan det på olika sätt uppstå risker för det fria ordet. Hotet kan komma både inifrån och utifrån. Beträffande det sistnämnda alternativet ha vi ju erfarenheter från de gångna krigsåren. Visserligen innebär utskottets förslag så till vida en förbättring i förhållande till hittills gällande bestämmelser, som rätten att tillgripa en repressalieåtgärd är knuten till mera begränsade fall. Men fortfarande kvarstår dock enligt utskottets förslag möjligheten att tillgripa en sådan åtgärd icke blott under krig utan även vid krigsfara. Nog ha väl erfarenheterna från de gångna åren lärt oss, att både regeringen och riksdagen kunna bli utsatta för press från en utländsk makt, som i fientligt syfte vill undertrycka vår fria press. Det måste då vara ett gott stöd att inte ens med kvalificerad majoritet kunna göra ett hastigt ingripande utan att i stället kunna hänvisa till grundlagens bestämmelser — och en ändring av grundlagen tar lång tid. Sålunda får man med regeringens förslag grundla-

gen som ett värn mot sådana påtryckningar.

Vad jag nu sagt avser mer eller mindre fredliga förhållanden. När vårt land råkat i krig, blir läget ett helt annat. Då förekomma över huvud taget inga påtryckningar av det här avsedda slaget, ty då är ju en främmande makt anlingen med oss eller emot oss.

Som motiv för den föreslagna utvidgningen av möjligheten att tillgripa utgivningsförbud har utskottet särskilt anfört, att de brott, mot vilka ett sådant förbud skall kunna användas, kunna vara av särskilt samhällsfarlig beskaffenhet inte blott i krig utan också då krigsfara uppkommit. Detta är naturligtvis i och för sig riktigt. Det kan förekomma en mycket farlig femtekolonnverksamhet just under de obestämda mellanstadier som vi kalla krigsfara. Emellertid finns det mycket viktiga olikheter mellan förhållandena vid krigsfara och situationen i krig. Medan det ännu är fred, ha bland annat de vanliga påföljderna för lagöverträdelser en långt större effekt än under krigsförhållanden. I krig stå allas liv på spel; den som då medvetet arbetar för att främja en främmande makts intressen riskerar sitt liv för detta, och då hjälpa kanhända inte de vanliga repressalierna. Under fredstid tror jag dock att dessa äro till fyllest. Vi stå nämligen inte alls försvarslösa mot de illojala åtgärder, som utskottet vill komma åt med förslaget om utgivningsförbud under krigsfara. Det är att märka, att i alla de fall, då ett sådant förbud skall kunna meddelas enligt utskottets förslag, kan vederbörande även enligt propositionen ådömas långvariga frihetsstraff, i många fall ända till livstids straffarbete, och vidare kan enligt vanliga regler den ansvarige utgivaren eller skribenten omedelbart häktas. Såvitt jag förstår, hör detta vara ett tillfredsställande skydd under fredsförhållanden.

Vad som enligt min mening gör utskottets förslag särskilt betänkligt är,

Förslag till tryckfrihetsförordning.

att det an knyter till ett så vagt och obestämt begrepp som krigsfara. När föreligger det krigsfara? Det finns inte något bestämt svar på den frågan. Kanhända är det ganska klart, att det förelåg krigsfara under alla de år som det sista världskriget pågick. Många hysa nog den uppfattningen, att det råder krigsfara även nu. Under nuvarande oroliga tider är det kanske krigsfara nästan jämt. Om utskottets förslag på denna punkt går igenom, skulle vi faktiskt kunna riskera att nära nog permanent stå utan grundlagsskydd mot eventuella påtryckningar. Men det är just under mera oroliga förhållanden man bäst behöver det som med ett betecknande ord har kallats för »grundlagens säkerhetslås».

Den andra stora och viktiga fråga, där utskottet på ett ganska avgörande sätt avvikit från propositionens förslag, gäller som jag nämnde juryorganisationen. Juryn är på detta område ingen nyhet i vårt land. Sedan mer än 130 år tillbaka har frågan om en skrift varit brottslig eller inte prövats av denna institution. Många anmärkningar ha under årens lopp framställts mot juryn, men den har dock alltid ansetts utgöra en viktig folklig garanti för tryckfriheten och därvid framför allt för den politiska yttrandefriheten.

För närvarande är juryn organiserad på följande sätt. Huvuddelen av jurymännen för ett visst mål uttages av domstolen genom lottning bland personer, som är uppförda på en stående lista, vilken domstolen gjort upp. Vidare välja parterna var och en sina kandidater till juryn, och till slut har vardera parten rätt att utsluta en av dem, som utsetts av domstolen, och en av dem, som utsetts av motparten.

Mot detta nuvarande system ha framför allt två anmärkningar framförts. Den ena riktar sig mot bristen på folkligt inflytande över juryns bildande. Ett sådant inflytande har däremot fått göra sig gällande vid utseendet av våra

Förslag till tryckfrihetsförordning.

nämndemän. Juryn bildas ju, såsom jag nyss nämnde, genom att vissa jurymän konstituerats av domstolen och andra valts av parterna, och det finns alltså inte något utrymme för ett allmänt folkligt inflytande. Den andra anmärkningen avser parternas rätt att välja vissa jurymän. Det är ju inte lämpligt att man själv får utse sina domare.

Propositionen har, i full överensstämmelse med det enhälliga sakkunnigutlåtandet, gått in för att juryn skall bibehållas men reformeras så, att anledningarna till de nyssnämnda anmärkningarna inte längre skola kvarstå. Förslaget innebär följande: Det skall finnas en stående jurymannakår, alltså kandidater till medlemskap i jury, på 24 personer, och dessa skola väljas av landsting och stadsfullmäktige i de städer som ej deltaga i landsting. På så sätt får man alltså in det folkliga inflytandet vid juryns tillsättande. Av dessa 24 personer skall en tredjedel, alltså 8 stycken, vara eller ha varit nämndemän. Därigenom tillgodoses intresset av att få med den lekmannamässiga domarerfarenheten. Det finns ej något utrymme för partsvalda jurymän, och sålunda eliminerar man den andra anmärkningen mot juryns nuvarande sammansättning. Kvar står dock rätten för parterna att utesluta vissa kandidater. Av de 24 medlemmarna i jurymannakåren skall, enligt de sakkunnigas förslag och propositionen, vardera parten ha rätt att utesluta dels 3 personer bland de 16, som valts utan någon nämndemannakompetens, och dels 1 person bland de 8 på nämndemannalistan. Detta är emellertid ej tillräckligt för att få ned juryn till lämplig storlek, och därför skall det återstående antalet minskas genom utlottning, så att det kvarstår 6 personer från den »allmänna» listan och 3 personer från nämndemannalistan. De 9 jurymän som sålunda blivit uttagna skola, enligt sakkunnigförslaget och propositionen, utgöra juryn i det ak-

tuella målet. Enligt samma förslag skall det fordras — liksom enligt nu gällande rätt — två tredjedels majoritet inom juryn för en fällande dom.

Det här redovisade systemet föreslås nu av utskottet i väsentliga delar omlagt. Enligt utskottets förslag skall juryn icke uttagas från en mera omfattande kår, utan det skall finnas en fast jury på 9 personer. Man skall således från början utse de jurymän som skola fungera i alla mål. Det blir alltså ingen uteslutningsmöjlighet för parterna och ingen utlottning. Vidare skall det finnas personliga suppleanter för varje ledamot. Och slutligen vill utskottet taga bort den garanti, som ligger i kravet på två tredjedels majoritet för fällande dom; man nöjer sig med enkel majoritet för alla juryns avgöranden.

Det förnämsta motivet utskottet anfört för denna genomgripande förändring är, att urvalet ur en större krets kan motverka önskemålet att en allmänt medborgerlig uppfattning skall kunna göra sig gällande vid tryckfrihetsmålen avgörande. Egentligen behöver jag inte själv polemisera mot detta resonemang, ty det har utskottet faktiskt gjort. Strax efteråt talar nämligen utskottet om ett annat förslag — för vilket jag inte nu behöver redogöra — och framhåller som ett avgörande motiv mot detta att det kunde medföra att jurymännen på ett icke önskvärt sätt betraktade det som sin uppgift att inom juryn företräda vissa väljargrupper. Det är emellertid just denna risk man löper, om man följer utskottets eget förslag med en fast jury med personliga suppleanter!

Utskottets förslag har också andra nackdelar. Parternas uteslutningsrätt tjänar i själva verket det mycket viktiga syftet att öka juryns objektivitet. Tryckfrihetsmålen äro ju utomordentligt känsliga och svärbedömbara mål. Det gäller här frågor, som äro beroende av en allmän uppfattning och som äro svåra att få ett fast grepp om. Per-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

sonliga inflytelser och intressen kunna lätt göra sig gällande o. s. v. Mera än i vanliga mål är det därför betydelsefullt, att de dömande personerna stå fullkomligt fria och obereonde.

Utskottet hänvisar på denna punkt till de för vanliga domare gällande jävsreglerna. Den som själv är part i ett mål eller eljest står i nära förhållande till saken, får självfallet inte tjänstgöra som domare. Så vitt jag förstår, äro dock dessa allmänna jävsregler knappast tillräckliga i tryckfrihetsmålen. Just därför att dessa äro så ömtåliga, är det av stort värde att ha en ytterligare garanti och icke blott lita till, att man skall kunna bevisa att en juryman är jävig. Det är detta intresse som utslutningsmöjligheten skulle tillgodose. Det kan ju rent av vara på det sättet, att en juryman faktiskt är den verkliga författaren till den skrift, som är åtalad, eller också kunna hans intressen stå den ifrågavarande utgivarens eller författarens mycket nära. Det kanske inte kan bevisas, att så är förhållandet, trots att saken synes ganska klar. På grund av anonymitetsskyddet kan det bli omöjligt att reda ut saken. Detta förhållande är av särskild betydelse i de viktigaste målen juryn har att handlägga, nämligen de politiskt ömtåliga frågorna. Enligt hittills gällande rätt liksom enligt propositionen har man då den extra möjligheten att utsluta vissa jurymän, som man kan misstänka vara mer eller mindre jäviga. Denna möjlighet tas nu bort, om man följer utskottets förslag.

Å andra sidan har utskottet påpekat, — och det är naturligtvis i viss mån riktigt — att vissa speciella fördelar kunna vara förenade med en fast jury. Jag kan tänka mig, ehuru det inte är direkt utsagt i utlåtandet, att man inom utskottet eftersträvat att få en mera enhetlig rättstillämpning genom en stående jury, som fungerar i alla mål, i stället för en jury med slumpvis uttagna

ledamöter. Detta resonemang gäller i hög grad för nämnden men har inte alls på samma sätt tillämpning i fråga om juryn, framför allt därför att tryckfrihetsmålen äro så utomordentligt få. Någon verklig domarerfarenhet kunna jurymännen nämligen ändå inte förvärva.

Jag känner också till att förespråkarna för den fasta juryn resonera så, att om parterna få behålla sin rätt att utsluta vissa personer, så borttaga de företrädesvis de mest kvalificerade domarna ur juryn. Men detta resonemang tror jag inte är riktigt. Jag är ganska övertygad om att utslutningen icke i första hand kommer att drabba de mest objektiva domarna utan i stället dem av jurymännen, om vilka parterna anse, att de ha en förutfattad mening. Det är dem man kommer att utsluta, och det är värdefullt att så kan ske.

På ett liknande sätt bidrager utlottningen — alltså att vissa personer på jurymannalistan försvinna genom lottning — till att öka juryns fristående ställning genom att skapa ett ovisshetsmoment, om vilka personer som i ett visst givet mål komma att ingå i domstolen. Man kan inte bortse från, att möjligheterna till påtryckningar och indirekta påverkningar av olika slag komma att ökas genom utskottets förslag om en fast jury, där man från början vet, vilka som skola sitta och döma om vad som skrives.

Även det i propositionen upprätthållna kravet på kvalificerad majoritet för fällande dom ger yttranderätten en ökad frihet. Särskilt i den politiska diskussionen måste det vara mycket angeläget att inte ge kritikrätten för snäva tyglar. Utskottet har framhållit, att domstolen — alltså de juridiskt utbildade domarna — skall kunna ompröva juryns fällande dom, och det är ju riktigt, att man däri har en garanti mot förhastade jurybeslut med enkel majoritet, men utan tvivel måste det minska juryns auktoritet, om man gång

Förslag till tryckfrihetsförordning.

på gång behöver vädja från juryn till domstolen för att få rätt gentemot en kanske ganska knapp majoritet i politiskt ömtåliga mål. Härigenom kan man säkerligen försvaga juryns ställning.

Slutligen skulle jag vilja framhålla, att utskottets förslag om en fast jury utgör ett fullkomligt nytt och oprövat system. Såvitt jag vet har det aldrig någonsin varit under diskussion i Sverige, och jag känner inte till några som helst förebilder för detta system i utländsk rätt. Det är visserligen sant, att den nuvarande juryn har sina brister, men dem ha sakkunnigutredningen och propositionen försökt avhjälpa. Utskottets förslag däremot innebär i själva verket, att man överger en institution, som dock sedan mer än ett sekel hållit vakt om tryckfriheten.

Jag skall vid denna sena timme inte längre upptaga kammarens tid. Jag vill blott ännu en gång understryka de farhågor jag måste hysa för utskottets förslag på de två punkter, som jag nu har talat om, och uttrycka den förhoppningen, att kammaren bifaller propositionens förslag både i fråga om särskilda regler för krig — inte för krigsfara — och i fråga om juryns organisation.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fröken NYGREN (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Severin i Stockholm berättade sin sedelärande historia om mannen som schackrade med biljetterna. Den historien övertygade mig på intet sätt om det berättigade i att folk skall få springa omkring och ohämmat berätta ärekränkande saker om andra människor.

Jag förstår inte heller riktigt, vad herr Severin har för uppfattning om de dömande myndigheterna, när han trodde, att det skulle vara möjligt att döma honom för ärekränkning, om mannen i fråga hade väckt åtal. Jag förmodar,

att herr Severin verkligen berättade historien som den var, att det som sattes in i tidningen var sanningen och ingenting annat. Då kunde man ju bara ha spelat upp rullen, och då är det väl ofrånkomligt att han skulle ha frikänts. Och om tidningen tryckt det och meddelaren skulle ha åtalats, tänker jag mig, att denne inte skulle ha haft så svårt att få flera personer som intygat, att de på samma sätt blivit erbjudna dessa biljetter till detta höga pris, och då lär domstolen knappast heller ha kunnat döma meddelaren för ärekränkning. Meddelaren skulle ju ha dömts inför vanlig domstol.

Jag har nu inte några historier på lager som skulle kunna belysa min inställning, men annars skulle man säkert här kunna dra massor av historier om människor, som fått schavottera i tidningarna, eller historier, som visat hur folk springer till tidningarna för att få in meddelanden i ärekränkande syfte.

Vi få väl i vår vällovlige iver att värna tryckfriheten inte glömma bort, att vi ha ansvar också för enskilda personer. Det värdefullaste en människa har är ju ändå hennes goda namn och rykte, och jag kan inte anse, att vi ha rätt att stifta lagar som tillåta vem som helst att opåtalat springa omkring och berätta ärekränkande historier bara han säger: »Det här skall du sätta in i din tidning eller skriva i din bok.» Folk lyssnar så lätt till skandalhistorier, och det finns ju ett ordstäv, som säger, att det är så lätt att få en klick på sig. Har det sagts något ofördelaktigt och ärekränkande om en människa, är det inte så lätt för henne att rentvå sig, om hon inte får gå till domstolen och bli friad på den vägen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr GEZELIUS (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av justitieministerns anförande. Ehuru han avlägsnat sig, skall jag be att få

Förslag till tryckfrihetsförordning.

knäta några reflexioner till hans beklagande — jag vågar kanske t. o. m. säga djupa beklagande — av mitt yrkande om återremiss. Jag kommer emellertid inte att frånfalla detta yrkande.

Jag är nämligen fullt på det klara med, att skall man kunna komma fram till en lösning av saken, måste utskottet taga en ny titt på frågan och eventuellt komma med alternativa förslag, som andra kammaren får taga. I denna församling är det inte tänkbart, att man skall kunna organisera upp det så, att man kan rösta fram olika alternativa förslag. Justitieministern förklarade, att han i sakkunnigutredningen funnit en god grundval för att man nu skall fatta beslut, men vi ha dock här ett utskottsutlåtande, där majoriteten inom utskottet på många punkter går emot sakkunnigutredningens förslag.

Jag har med mitt återremissyrkande inte avsett att förhindra en justering av nu gällande tryckfrihetsförordning. När vi komma till handläggningen av de särskilda paragraferna kommer jag, om mitt yrkande om återremiss av hela lagförslaget lämnas utan bifall, att yrka återremiss i två punkter.

Den ena gäller 4 § i 7 kap., enär brottskatalogen i tryckfrihetsförordningen måste justeras efter verkställda ändringar i strafflagen. Jag avser därmed att vinna en ändring av bestämmelserna i 3 § i nu gällande tryckfrihetsförordning. Därigenom skulle den omtvistade bestämmelsen i 3 § 9 mom. kunna bortfalla.

Vid behandlingen av 12 kap. 2 § kommer jag att vidhålla mitt yrkande att framställning i tryckt skrift, som innefattar beskyllning mot enskild man för bestämt brott, skall undantagas från jurybehandling, vilken utformning juryn än må få.

Jag kan sålunda inte dela justitieministerns mening, därför att min utgångspunkt är en annan. Jag anser inte, att vi ha någon så fast grund att stå på.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Jag har dristat mig att begära ordet i denna diskussion, ehuru ärendet inte faller under min handläggning. Jag skulle gärna vilja ge en historisk belysning åt ett av utskottets yrkanden. Det är förslaget i 1 kap. 2 § andra stycket, där det säges att: »Ej heller vare någon, myndighet eller *enskild*, tillåtet att på grund av skrifts innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.» I den kungliga propositionen har, även om det var mot sakkunnigkommitténs förslag, icke intagits ordet »enskild» i fråga om dem som inte skulle vara tillåtna att hindra en skrifts spridning. Jag har på den punkten en erfarenhet, som numera visserligen ligger ganska långt tillbaka i tiden men som gör att jag har mycket svårt att tänka mig, att det kan vara riktigt och förnuftigt att införa en bestämmelse om förbud för enskilda personer att hindra spridning av en skrift.

Jag vill minnas att det var 1907 som en socialdemokratisk ungdomskongress sammanträdde här i Stockholm. Den utgav ett kampanjupprop mot något som på den tiden kallades för smutslitteratur och också gick under namnet Nick Carter-litteraturen. Det var något slags detektivromaner eller detektivnoveller som såldes i mycket billiga häften i alla cigarraffärer och på andra ställen där det spreds ut skrifter. Åtminstone en del av skrifterna hade ett rent sadistiskt innehåll. Den socialdemokratiska ungdomen reagerade mycket hårdhänt mot spridningen av dessa skrifter, och det blev en reaktion mot dem, som bl. a. gick ut på att alla affärer som sålde detta slags litteratur skulle bojkottas. Det blev snabbt en mycket populär opinionsbildning. Vetterligen fanns det inte någon anständig människa som gjorde någon invändning mot att man genom organiserade åtgär-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

der strypte denna litteratur. Kampanjen hade fullständig framgång, och det dröjde inte många månader förrän Nick Carter-litteraturen var försvunnen ur vårt land. Det finns säkert åtskilliga ledamöter av denna kammare, som nu, när jag erinrar om det, väl kunna påminna sig denna lyckade kampanj.

Det andra ingripandet från den allmänna opinionens sida rörde en gammal tidning, utgiven redan av Crusenstolpe, salig i åminnelse, men den var kanske inte lika skandalös den gången, som den sedermera blev. Det var den tidning som hette Fäderneslandet. Den hade korrespondenter utspridda över hela landet, vilka snokade i folks privatliv. De skrevo sedan brev till tidningen med skandalösa interiörer från enskilda familjers privata liv, vilka tidningen publicerade. Inom parentes kan jag nämna, att det åtminstone under vissa tider var mycket kända släkter i de olika städerna, som voro föremål för Fäderneslandets stora intresse. Jag kommer inte ihåg, hur många ägare Fäderneslandet hade, under den tid jag kan minnas, men jag vet åtminstone två som gjorde sig stora förmögenheter på tidningen. Det påstods också — jag tror aldrig man åstadkom någon verklig bevisning för det — att tidningens ägare och utgivare begagnade sig av sin kännedom eller förmodade kännedom, sin eventuella skvallerkännedom om människornas privatliv till att idka utpressning, men även om det inte vore sant, hade tidningen, som var en veckotidning eller kanske en halvveckotidning, tack vare folks intresse för skandaler en mycket god åtgång, så att det var ändå en utmärkt affär.

Något senare än strypningen av den s. k. Nick-Carter-litteraturen började en mycket stark opinion mot Fäderneslandet göra sig gällande, och denna opinion blev så småningom organiserad. Jag vet inte om Tidningsutgivareföreningen — jag vet inte ens om den fanns på den tiden — medverkade, men

jag skulle tro, att praktiskt taget var-enda daglig tidning i landet var med. De förklarade nämligen att kolportörer, cigarraffärer och andra affärer som sålde Fäderneslandet inte fingo ett enda exemplar av de dagliga tidningarna att sälja. Det var alltså en bojkott från de dagliga tidningarnas sida för att tvinga affärerna att avstå från att sälja Fäderneslandet. Jag undrar om det finns någon människa som beklagar att Fäderneslandet mötte detta öde. Jag har i varje fall aldrig träffat någon, och jag vågar säga att det inte fanns någon anständig människa här i landet som ansåg att detta ingrepp i tryckfriheten bort förbjudas.

Det tredje fallet är en opinionsrörelse mot vissa pornografiskt betonade veckoskrifter som kommo ut för ganska många år sedan. Även den aktionen ledde till det resultatet, att hela denna litteratur försvann från cigarraffärerna, tidningskioskerna, kolportörerna och andra försäljningsställen.

Nu vet jag ju mycket väl, att detta förslag att enskilda personer inte skola kunna få lov att organisera en bojkott mot t. ex. alster, som äro smutsalster, anses ingå såsom ett led i skyddet av tryckfriheten. För min del vet jag, att om denna lagstiftning gällt i början av detta århundrade, låt mig säga från 1907 fram till och med 1918, hade Fäderneslandet levat den dag som i dag är. Det tvivlar jag inte alls på. Enskilda människor, de skandalintresserade, hade köpt den, ett eller annat tryckfrihetsåtal hade tidningen, även om den blivit fälld, mycket väl kunnat bära, och det skulle inte ha lett till att man lagt ned den.

Dessa erfarenheter, som jag vågat berätta, därför att jag själv tillhörde ledningen för det ungdomsförbund, som satte i gång kampanjen mot Nick Carter-litteraturen, göra att jag yttrar mig i denna sak, och jag måste säga, att hur ängsligt man än vill slå vakt omkring tryckfriheten tycker jag ändå, att

Förslag till tryckfrihetsförordning.

detta är en medborgerlig rättighet, som man inte skall avstå från. Myndigheter-na skola inte få ingripa, men att enskilda skola ha rätt att organisera en opinionsstorm som sopar bort tidningar, tidskrifter eller t. o. m. böcker, vilka ha ett innehåll som för lät mig säga 99 % av befolkningen framstår såsom anstötligt ur sadistisk eller annan synpunkt, tycker jag är något som tillhör de medborgerliga rättigheterna, vilka äro lika viktiga som detta skydd för tryckfriheten.

Därför hoppas jag för min del, att andra kammaren kommer att ställa sig bakom reservanterna på denna punkt. Jag är verkligen glad över att det åtminstone på den punkten blivit en relativt manstark reservation till förmån för den kungliga propositionen. Det är ju inte mindre än åtta ledamöter som i detta avseende reserverat sig. Jag är som sagt övertygad om att man kan följa propositionen utan några risker.

Jag vet att händelserna i Tjeckoslovakien spelat en rätt stor roll i argumentationen för detta förslag från utskottets sida. Om man i vårt land hade haft något verkligt exempel på att man missbrukat denna medborgerliga rättighet till att söka kväva hyggliga, anständiga och allvarligt menade tryckalster, hade man enligt min mening haft rätt att åberopa detta, men att åberopa Tjeckoslovariens erfarenhet i gamla Sverige förefaller åtminstone mig mycket långsökt. Jag kan inte föreställa mig någon situation, i vilken det skulle uppträda en organiserad enskild makt, som skulle vara i stånd att kväva tryckfriheten här i landet genom att på konstlad väg förhindra, att tidningar och tidskrifter kunna spridas. Jag tror inte ett dugg på den faran — det måste jag understryka — utan det är efter min mening det rena nödargumentet. Om det finns människor här i Sverige, som drömma om att de tjeckoslovakiska händelserna skulle i en eller annan form kunna upprepas här i landet, komma

de att förgäves söka förverkliga sina önskemål — därom är jag alldeles övertygad. Det går inte att få svenska folket med på något sådant. Jag tror att vi kunna fullkomligt lita på de sunda instinkter, som på denna punkt otvivelaktigt prägla Sveriges folk.

Jag har velat anföra detta, därför att för mig synes det avgörande vara de erfarenheter, som man haft här i vårt land av den frihet, som medborgarna på denna punkt hittills åtnjutit, och dessa erfarenheter äro — det vågar jag bestämt påstå — uteslutande goda, för att inte säga utmärkta. Det är en medborgarrätt, som enligt min mening bör bevaras.

Jag skulle vilja säga några ord även om § 10 i kap. 2. Även om jag inte betraktar saken som någon särskilt viktig fråga, måste jag nog säga, att det är en mycket egendomlig konstruktion som utskottet har givit lagförslaget, då enligt detsamma den s. k. högsta administrativa domstolen skall korrigerera regeringsledamöters beslut i sekretessfrågor. Jag skall inte närmare ingå på saken, men jag måste säga, att jag har en stark känsla av att det är det långa socialdemokratiska regerandet i detta land, som är den egentliga bakgrunden till den besynnerliga tanken att man skall ställa regeringsledamöterna under regeringsrättens förmynderskap. Det finns andra utvägar att åstadkomma en önskvärd korrigerering. Bl. a. lär inte konstitutionsutskottet, om den s. k. hemligstämpeln skulle komma att missbrukas, underlåta att påtala detta i sina årliga andraganden vid granskningen av regeringens handlingar och åtgöranden, och jag måste säga, att det borde vara tillräckligt. Det finns ju sedan något århundrade en form för granskning av regeringens åtgöranden och för granskningens underställande under riksdagen. Jag kan då inte förstå, vad det är som framkallat detta egendommiga behov av att bredvid konstitutionsutskottet skapa en instans, som skall

Förslag till tryckfrihetsförordning.

ställas över, låt vara formellt, åtminstone, den enskilde regeringsledamoten.

Jag har tyvärr inte, då jag har varit upptagen i första kammaren, haft tillfälle att närmare höra, vilka skäl som här utvecklats för den av utskottet föreslagna ordningen, men jag vill i varje fall säga, att man har nog i detta avseende överansträngt sig, när det gällt att åstadkomma kontrollmöjligheter.

Det är på de två punkter, som jag nu berört, som jag har ansett mig ha skäl att särskilt yttra mig. Av dem sätter jag naturligtvis i främsta rummet frågan om den enskildes rätt att kunna så att säga bojkotta en publikation, vilken han anser olämplig.

I detta anförande instämde herr *Malmberg* i Stockholm.

Herr HÅSTAD: Herr talman! När jag för ungefär en timme sedan begärde ordet, var det egentligen för en kort replik till herr Larsson i Stockholm, och jag skall med hänsyn till den sena tidpunkten begränsa mig därtill, även om det efter de anföranden, som hållits från statsrådsbanken — jag tänker då särskilt på justitieministerns yttrande — hade funnits mången anledning att ta upp en del problem.

Som bekant yrkade herr Larsson bifall till den reservation, enligt vilken ingen särskild åtgärd grundlagsenligt skall kunna vidtagas mot en tidning vare sig under krig eller vid krigsfara, och samtidigt uttalade han — om jag rätt förstod honom — den bestämda uppfattningen att grundlagen skulle såvitt möjligt vara densamma i krig som i fred. Med anledning härav vill jag påminna om en motion i tryckfrihetsfrågan — den väcktes visserligen innan herr Larsson blev ledamot av andra kammaren, och herr Larsson har alltså inte personligen någon del i den — där det bl. a. heter: »I händelse av krig torde behovet av en ökad rörelsefrihet för regeringsmakten göra sig gällande på

många områden av det konstitutionella livet.» Vidare heter det: »En anordning, som inskränker sig till möjligheten att med riksdagens godkännande ställa tidningspressen under en viss statskontroll, innebär ingalunda någon fullständig lösning av den konstitutionella beredskapens problem. Härför skulle erfordras en nyckel till grundlagarnas säkerhetslås, en anordning, som gör det möjligt att under vissa noggrant angivna förutsättningar och i betryggande former genomföra en snabb, till krigstiden begränsad ändring av de där nedlagda författningsbestämmelserna.» Och i klämman hemställer man att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en »utredning av den konstitutionella beredskapen och därmed sammanhängande spörsmål».

Denna motion, som är undertecknad bl. a. av herrar Natanael Gärde, Elon Andersson, Knut Petersson, Bertil Ohlin och Åke Holmbäck, väcktes år 1944. Vid denna tid var man alltså från folkpartiets sida inne på tanken på en sådan differentiering av lagstiftningen, som nu gjorts i regeringsförslaget och som något utvidgats men samtidigt också inskränkts av utskottet.

Jag klandrar inte på något sätt dem, som nu anse att sakliga skäl föreligger för att frångå denna uppfattning, men jag tycker i alla fall, att vi, som inte ha hunnit ändra oss i denna fråga, inte skola ställas i en särklass, när man här vill utpeka vilka som äro tryckfrihetens vänner eller dess fiender.

Herr LARSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! De glödande kol, som herr Håstad här hopat på mitt huvud, kan jag endast tacksamt erkänna.

Det är mig icke obekant, att i den motion, som låg till grund för riksdagens skrivelse om den revision av tryckfriheten, som vi nu behandla, även tanken på sådana särbestämmelser för grundlagsändringar i krig varit fram-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

förd. Jag tillåter mig emellertid, givetvis talande endast å mina egna vägnar, att här uttrycka min tillfredsställelse över att det övervägande, som den högt kvalificerade sakkunnigkommittén med justitierådet Gärde i spetsen ägnat denna tanke, i stort sett lett till negativt resultat. Jag är likaså tillfredsställd med att Kungl. Maj:t vid sitt övervägande av tanken har kommit till samma resultat.

Jag lämnar herr Håstad och hans meningsfränder på den ö, där de alltjämt älska att förbliva.

Herr WERNER: Herr talman! Anledningen till att jag vid denna sena timme dristat mig att begära ordet är, att jag deltagit i den utredning, som ligger till grund för propositionen.

Jag vill deklarerar, att jag har biträtt de grundprinciper som äro bärande för hela förslaget, nämligen att det i grundlag skall beredas skydd åt medborgarnas rätt att i offentliga skrifter inom rättens rāmärken frambära sina tankar utan att detta blir föremål för några inskränkningar. Närallgande bistra erfarenheter från våra grannländer har visat, vart det kan bära hån, då tryckfriheten förtrampas och det fria ordet dirigeras av statsmakterna och det alltså inte längre existerar någon medborgarfrihet i detta avseende. Inom vårt land äga vi dess bättre sedan lång tid tillbaka ett skydd för det fria statsskicket i våra grundlagar, av vilka jag måste betrakta tryckfrihetsförordningen såsom en av de viktigaste.

Jag vill alltså öppet deklarerar, att varje intrång, som sker i medborgarnas lagligen skyddade och reglerade rätt att genom det fria ordet frambära sina tankar, måste, även om ett sådant ingrepp sker så att säga endast punktvis, vara av mycket betänklig art. Till denna deklaration, som jag har ansett mig skyldig att här lämna, vill jag tillägga, att jag har inom sakkunnigkommittén

efter måttet av mina krafter sökt bidra till att bevara det frihetsarv, som lämnades svenska folket av våra grundlagstiftare för snart 140 år sedan och som vi senare generationer ha skyldighet att vårda.

Jag skall inte vidare uppehålla mig vid principerna, utan övergår till några av förslagets detaljer.

Tyvär kan jag inte hysa samma uppfattning som statsrådet Möller gav till känna, när han här talade om 1 kap. 2 § andra stycket. Jag medger gärna att det kan föreligga omständigheter, då en enskild institution har möjlighet att ingripa för att rensa bort det ogräs i publicistiskt hänseende, som ibland frodas i särskilt hög grad, men jag kan nog också ge exempel från vårt svenska frihetssamhälle på sådant, som kanske bör inge betänkligheter mot att låta enskilda eller enskilda organisationer, som besitta en i viss mån reglerad maktställning, utöva detta ingrepp, som ingenting annat innebär än att man sätter grundlagens skydd för det fria ordet ur funktion. Jag vill åberopa följande fall.

Inom det län, som jag representerar, finns en mycket betydande politisk organisation, som ända till fjolåret sakenade egen tidning. Man sökte då ett utgivningsbevis för en sådan tidning, vilket givetvis inte nekades, men man sökte också något annat, som är alldeles nödvändigt för att en tidning eller offentlig publikation skall kunna utkomma, nämligen tilldelning av papper. Vederbörande organ, d. v. s. Tidningsutgivareföreningens pappersnämnd, lämnade emellertid blankt avslag på denna ansökan såsom det motiverades på grund av det knappa försörjningsläget i fråga om tidningspapper. Man ansåg sig då från organisationens sida nödsakad att i skrivelse till Kungl. Maj:t hävda, att pappersnämnden hade gått utanför grundlagens rāmärken i och med att den vägrat tilldelning av papper. Genom restriktiva åtgärder av detta slag skulle

Förslag till tryckfrihetsförordning.

det fria ordet och den fria debatten i tryckt skrift kunna förkvävas.

Jag vill inte påstå annat än att det möjligen låg fullt sakliga motiv bakom beslutet att vägra tilldelning av papper, men i varje fall visar det hela, huru som på grund av ovidkommande omständigheter ett ingrepp kan ske som sätter grundlagens bestämmelser på denna punkt ur funktion. Detta exempel från praktiken vittnar också om att det finns möjligheter att företaga andra ingrepp än av det slag som den legitima åtgärden att rensa bort Fäderneslandet och Nick Carter-litteraturen utgjorde, möjligheter som i händerna på en maktlysten enskild organisation kunna komma att, till skada för tryckfriheten, leda till en obehörig censur.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid denna detalj. Jag har bara velat erinra om att det finns exempel, som göra att andra kammaren nog bör tillmäta här ifrågavarande del i utskottets förslag en annan betydelse än vad statsrådet Möller ville göra.

Jag skall därefter övergå till 7 kap., där utskottet föreslagit viss inskränkning i utgivningsrätten vid krigsfara. Denna inskränkning har ansetts motive-rad genom erfarenheterna från det senaste kriget, men jag vill öppet bekänna, att jag inte vill vara med om en sådan form av inskränkning, enär den innebär ett ingrepp i tryckfrihetens princip, som icke är logiskt försvarbart.

Vidare vill jag något beröra frågan om tryckfrihetsjuryn, som är det centrala för hela rättstillämpningen på detta område; ty på lösningen av denna fråga hänger det i mycket hög grad om rättstillämpningen skall bli riktig eller inte.

Inom den beredning, som i årtal förberett detta ärende, rådde från början delade meningar om juryns berättigande eller ej. För min del hävdade jag, att juryn i detta fall har en upp-gift att fylla, trots de brister som up-

penbarligen vidlåda juryn och som kanske alltid måste vidlåda den, ty det gäller här ett rättsområde, där det är nödvändigt att medge vissa svängningar i rättstillämpningen såsom uttryck för en sund folkopinion. Vi äro här inne på ett område, där det icke är försvarbart med endast en kärv och stel tillämpning av laginnehållet, utan där man, om man vill på ett riktigt sätt skydda och vårda det fria ordet, måste vid rättstillämpningen se till, att en sund allmän opinion kan komma till uttryck, givetvis inom rättens och grundlagens ramar.

Kommittén stannade också för ett behållande av juryn, men det gällde då att ur bestämmelserna om juryn rensa bort en del av de oriktigheter, som tidigare funnits. Dit måste vi nog hänföra partsrepresentationen. Det kan givetvis inte vara en riktig ordning, att man i en domstol sätter in ledamöter, som i sig förena domarens, advokatens och ombudets roll. Följaktligen fick partsrepresentationen försvinna. Det gällde sedan att beträffande jurymassan, om jag får kalla juryurvalet så, finna en form för hur urvalet skulle ske av det antal ledamöter inom varje område, ur vilket den slutliga juryn skulle utväljas. Där är det emellertid, som kommittéförslaget och propositionen på en väsentlig punkt skilja sig från utskottets förslag, och där kan jag inte på något sätt godtaga det förslag, vartill utskottet har kommit.

Jag skall inte dölja för kammaren, att jag inom beredningen mycket starkt och i det längsta hävdade, att det vore felaktigt att låta en domstol utkristallisera sig ur ett politiskt sammansatt förvaltningsorgan. Det kan inte vara riktigt att låta en rättstillämpning röna inverkan av olika politiska vindkast eller strömkantringar. Inte heller skapas det i tillräckligt hög grad likformighet och sammanhållning i rättstillämpningen, om det inom de skilda

länen blir en jury av olika politisk schattering att döma i tryckfrihetsmålen, som ju oftast äro i alldeles särskilt hög grad politiskt färgade rättsavgöranden. Men om man däremot väger den omständigheten, att juryn måste, ifall man vill förankra den hos folket självt, vara ett organ, som består av ombud, valda av folket, så har man svårt att finna någon annan väg än att låta landsting och stadsfullmäktige verkställa valet. Jag har biträtt denna del av beredningens förslag med mycket stor betänksamhet, men jag är för dagen villig att fasthålla vid den ståndpunkt, som sålunda intagits, tills en bättre form kan finnas.

Vad har nu skett, då utskottet gått till sin mycket betydande omformulering av kommitténs och regeringens förslag på denna punkt? Jo, man har trängt ihop jurymassan från 24 till 9 ledamöter, och man har tagit bort rätten till bortval. Därigenom har möjligheten till en mera objektiv och opåverkad utövning av juryns domstolsuppgift försämrats, och den politiska hårdragenheten i sammansättningen kommit till ett alldeles särskilt uttryck. Den permanenta jury på 9 personer, som på detta sätt skulle skapas, kommer inte längre att äga juryns karaktär, utan är, såsom någon sagt, en dålig domstol — jag skulle, med en drastisk skärpning av uttrycket, vilja säga att den ser mera ut att bli en partipolitisk exekutivkommitté. Jag kan emellertid tänka mig, att man här har från utskottets sida begått detta misstag, därför att man på grund av den knappa tiden kanske inte har haft möjlighet att tillräckligt överblicka vad man var i färd med att göra. Jag måste säga, att jag hellre skulle se förslaget falla än att riksdagen skulle godtaga denna form av tryckfrihetsjury. Det är att hoppas att kammaren skall anta Kungl. Maj:ts förslag, som ingalunda är någon idealisk lösning, men dock en bättre sådan än den utskottet föreslår.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Detta är, herr talman, några synpunkter, som jag vid detta tillfälle velat anföra till kammarens protokoll.

Herr OLOVSON i Västerås: Herr talman! Här har under hela dagen talats om vikten av att värna tryckfriheten i landet. Det har talats så varmt och bevakande, att en gammal tidningsutgivare väl skulle ha anledning att rent av gråta av glädje. Jag måste emellertid bekänna, att jag, när jag lyssnat på en del av de talare som utbrett sig om hur nödvändigt det är att vi värna tryckfriheten i landet, har haft anledning att säga mig: Gud bevar oss för våra vänner!

Innan jag berör den punkt jag tänker säga några ord om, vill jag avge en deklaration som kanske kan vara till vägledning eller nytta i detta sammanhang. Jag har under en tid av mer än 35 år varit ansvarig tidningsutgivare, och jag har väl inte precis tillhört de lugnaste i landet. Men jag har aldrig haft den ringaste anledning att klaga över några intrång på min rätt att säga vad jag tänkt och tyckt. Jag har känt mig så fri som någon människa över huvud taget kan känna sig. Klagomålen över brist på tryckfrihet ha ju kommit till starkt uttryck i en hel del tidningar. Om vi se efter, varifrån kritiken kommit, finna vi, att det i huvudsak varit från tidningar som aldrig uttalat någon egen mening och aldrig haft någon heller. Men det har alltid låtit så märkvärdigt och sett så märkvärdigt ut, när vederbörande slagit sig för sitt bröst och talat om vad de skulle kunna säga, om de bara finge — trots att ingen människa nekat dem det. Jag tror vi skola se något så när lugnt på denna sak. Vi tidningsutgivare ha faktiskt inte haft något att klaga över, och enligt min mening hade man gjort klokt i att inte ha så bråttom med en omstöpning av tryckfrihetsförordningen. Den omstöpning som här har

Förslag till tryckfrihetsförordning.

skett har inte varit till gagn för tryckfriheten. Med ledning av min egen erfarenhet har jag gjort en rad bockar i kanten i utskottsutlåtandet, så många, att jag faktiskt helst skulle se att det hela finge falla under bordet och att man finge börja på nytt. Jag kommer dock inte att ställa något yrkande i den riktningen.

Men det är en sak, som vi för rätts-säkerhetens skull, för tryckfrihetens skull och framför allt med hänsyn till den respekt vi böra ha för rättsväsendet i landet, framför allt måste se upp med, nämligen juryn. Den gamla juryn borde ha fått vara kvar. Den nya vi fått är ingalunda tillfredsställande, vad som här föreslås av Kungl. Maj:t är inte heller tillfredsställande, och vad som föreslås av utskottet är farligt. Utskottets förslag innebär ju inte, att det skall skapas en jury utan en stående nämnd, utsedd av landstinget efter politiska linjer, där det inte skulle finnas någon urvals rätt. Enligt Kungl. Maj:ts förslag finns ju bortvals rätten kvar, så att enligt detta förslag kan man ju åstadkomma vissa variationer, men enligt utskottets förslag skall väljas en stående nämnd, och det ligger i sakens natur, att när man skall se till att skilda samhällsgrupper och meningsriktningar bli representerade, måste valet ske efter politiska linjer. Jag skulle för min personliga del inte ha någonting att erinra, om jag bara tänkte på mig själv som tidningsutgivare i Västmanlands län. Men det är inte det som det är fråga om. I Västmanlands län skulle denna nämnd till övervägande delen komma att bestå av socialdemokrater. Det är naturligt, eftersom landstinget till övervägande delen består av socialdemokrater, och det skulle då kunna vara förmånligt för utgivaren av en socialdemokratisk tidning. Jag skulle ju kunna räkna med att ha vissa utsikter att bli frikänd i ett tryckfrihetsmål. Men, herr talman, att bli frikänd, när man inte borde bli det, att bli frikänd av poli-

tiska meningsfränder, när man borde bli dömd, är inte en rättsordning, som man kan ha respekt för. Lika illa skulle det vara att bli fälld av politiska motståndare, när man borde bli friad. Jag säger öppet och ärligt ifrån, att om jag i ett tryckfrihetsmål skulle bli friad av en nämnd med socialdemokratisk majoritet, bleve jag ju visserligen frikänd, men jag skulle inte känna tillfredsställelse. Folk skulle nämligen säga: »Ja, visst var det brottsligt, det han hade skrivit, men herregud, de tog politiska hänsyn och frikände.» Jag skulle inte känna mig moraliskt upprättad. Tusen gånger hellre skulle jag vilja ha mitt tryckfrihetsmål prövat inför Västerås rådhusrätt. Hellre skulle jag se, att tryckfrihetsmålen ginge till domstolarna utan jury än att vi skulle få den s. k. jury som utskottet har föreslagit. Det blir väl i kväll antingen det ena eller det andra, antingen utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag, som vinner, fastän det enligt min mening varken borde bli det ena eller det andra. Jag vädjar emellertid till alla dem som i dag tala vackra ord om tryckfriheten: Vad ni än göra, rösta inte för utskottets förslag vad beträffar juryn.

Herr **SKOGLUND** i Doverstorp: Herr talman! Jag tror att vi alla äro överens om att vilja hålla tryckfrihetens principer högt. När det här talas om att någon meningsriktning försvarar det intresset mer än andra göra, tror jag det är felaktigt. Vi vilja nog alla värna samma principer.

Jag tror också att kritiken emot utskotts förslaget är tilltagen i överkant, men jag erkänner samtidigt att förslaget icke är sådant, som jag för min del i alla hänseenden skulle ha önskat. Det råder här i riksdagen och även utanför riksdagen en mycket stor tveksamhet inför det, jag tillåter mig säga, minst sagt »trasiga» utskotts förslag som vi fått oss förelagt.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Jag kan instämma i mycket av vad herr Olovson i Västerås för någon minut sedan yttrade. Jag kan bl. a. instämma i vad han säger om att han helst skulle ha önskat hela förslaget under bordet och att vi fått ett nytt förslag. Jag är också av hans uppfattning i fråga om utseende av juryn. Lands-tinget är säkerligen icke den bästa val-korporationen, ty dess utseende av jurymän kommer, som herr Olovson sade, att ske efter rent politiska linjer.

Att nu i riksdagens så gott som sista timme och efter den forcering som skett utav riksdagsarbetet under de senaste dagarna nödgas taga slutgiltig ställning till denna fråga anser jag mindre lyckligt. Eftersom det här gäller ett grundlagsförslag, kommer talmannen inte att ställa olika yrkanden emot varandra, utan man röstar ja eller nej på varje förslag för sig. Jag skulle önska att kammaren röstade upp som vilande grundlagstext både utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, så att en kommande riksdag med litet bättre tid på sig och under andra förhållanden hade möjlighet att välja dem emellan.

Jag tillåter mig, herr talman, framföra detta. Jag kan givetvis icke ställa något yrkande. Jag upprepar att jag gärna skulle se — såsom också herr Olovson sade — att vi hade möjlighet emotse ett nytt förslag. Skulle något sådant icke vara möjligt, ville jag som sagt tillråda att vi rösta upp båda förslagen. Jag tänker då framför allt på två punkter: 7 kap. 8 §, om konfiskation vid krigsfara, och 12 kap. 3 §, angående sammansättningen av juryn.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Jag har i detta sena skede av debatten begärt ordet endast för att i allra största korthet få ange min syn på den fråga, som enligt mitt sätt att se är den viktigaste här i dag, nämligen frågan om utgivningsförbudets omfattning. Jag kommer vid en eventuell omröstning

på den punkten att rösta för utskottets förslag.

Jag gör det inte därför att jag därigenom vill minska den demokratiska rättighet som tryckfriheten innebär, utan jag gör det därför att jag därigenom tvärtom tror mig skydda demokrati- en. Själva förutsättningen för tryckfriheten, för all medborgerlig frihet och för alla medborgerliga rättigheter är att det demokratiska samhällsskicket består. Ur den synpunkten vore det enligt min mening oriktigt, om detta demokratiska samhällsskick avhände sig möjligheten att effektivt inskrida mot nedbrytande krafter i ett avgörande och kritiskt skede. Jag finner att i detta avseende är utskottets förslag mera tillfredsställande än Kungl. Maj:ts.

Jag vill sålunda understryka att det är av omtanke om och vilja att skydda själva grundförutsättningen för vårt fria samhällsskick, som jag i en eventuell omröstning kommer att förfara på det sätt som jag nyss nämnde.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav i avseende å den föredragna rubriken till utskottets förslag till tryckfrihetsförordning till en början propositioner beträffande det av herr Gezelius under överläggningen framställda yrkandet om återremiss av rubriken till utskottet, nämligen dels på bifall till ifrågavarande yrkande dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gezelius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår yrkandet om återremiss till konstitutionsutskottet av rubriken till det i utskottets utlåtande nr 30 under punkten A. 1) framlagda grundlagsförslaget, röstar

Ja;

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Gezelius, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 60 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit yrkandet om återremiss av rubriken till utskottet.

På herr talmannens därå givna proposition blev därefter den av utskottet föreslagna rubriken av kammaren godkänd.

Herr TALMANNEN anförde därefter: Jag får anmoda de av kammarens ledamöter, som ha yrkande att framställa på de särskilda punkterna, att i korthet redogöra för vad yrkandet innebär, så att alla ha fullt klart för sig hur de skola rösta.

1 kap. 1 § första stycket.

Utskottets förslag godkändes.

Efter föredragning av *1 kap. 1 § andra stycket* anförde:

Fröken NYGREN: Vår reservation innebär, att vi vilja utesluta rätten till straffrihet för den som berättar saker och ting för en tänkt författare vilken som helst, i avsikt att meddelandet skall skrivas och tryckas. Vi vilja att denna rätt skall gälla endast då någon lämnar meddelande för offentliggörande i periodisk tryckt skrift till dennas utgivare eller till en eventuell redak-

tion för skriften. Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr HALLÉN: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga utskottets förslag till lydelse av förevarande stadgande dels ock att kammaren måtte avslå berörda förslag; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga den avfattning av lagrummet, som föreslagits i den av herr Herlitz och fröken Nygren avgivna reservationen, dels ock att kammaren måtte avslå detta förslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Fröken Nygren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande konstitutionsutskottets utlåtande nr 30 avslår det av herr Herlitz och fröken Nygren framförda förslaget till lydelse av 1 kap. 1 § 2 stycket i tryckfrihetsförordningen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av

Förslag till tryckfrihetsförordning.

kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit det av herr Herlitz och fröken Nygren framförda förslaget till lydelse av ifrågavarande lagrum.

1 kap. 2 § första stycket.

Utskottets förslag godkändes.

Efter föredragning av *1 kap. 2 § andra stycket* anförde:

Herr FAST: Jag ber att få yrka bifall till den av herr Hallén m. fl. avgivna reservationen. Det gäller här det av utskottet genom det inskjutna »eller enskild» utsträckta förbudet. Jag vill alltså ha kvar uttrycket i propositionen »för myndighet eller annat allmänt organ». Det torde vara onödigt med vidare motivering.

Herr HÆGGBLOM: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga utskottets förslag till lydelse av förevarande författningsrum dels ock att kammaren måtte avslå berörda förslag; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår konstitutionsutskottets i dess förevarande utlåtande nr 30 framlagda förslag till lydelse av 1 kap. 2 § 2 stycket i tryckfrihetsförordningen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit utskottets förevarande förslag.

Härpå gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till lydelse av 1 kap. 2 § andra stycket, som framlagts i den av herr Hallén m. fl. avgivna reservationen, dels ock att kammaren måtte avslå nämnda förslag; och beslöt kammaren i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

1 kap. 3—8 §§, rubriken till 1 kap. samt 2 kap. 1—9 §§.

Utskottets förslag godkändes.

2 kap. 10 §.

Efter föredragning av denna paragraf anförde:

Herr FAST: Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har utslutit tillägget: »Beslut, som meddelats av departementschef, må dock ej överklagas.»

Herr HALLÉN: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag och anför ingen ytterligare motivering — jag har gjort det tidigare i dag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf dels ock att kammaren måtte avslå berörda förslag; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Fast begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Den, som vill, att kammaren såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager konstitutionsutskottets förslag till lydelse av 2 kap. 10 § i tryckfrihetsförordningen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Håstad, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 87 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då följaktligen de avgivna rösterna befunnits vara lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Mosesson ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, som befanns vara nej-sedeln.

Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Härefter gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga den lydelse av 2 kap. 10 §, som föreslagits av Kungl. Maj:t, dels ock att kammaren måtte avslå nämnda förslag; och biföll kammaren ifrågakvarande förslag.

2 kap. 11—14 §§, rubriken till 2 kap., 3 och 4 kap. samt 5 kap. 1—9 §§ och 10 § första stycket.

Utskottets förslag godkändes.

5 kap. 10 § andra stycket.

Efter föredragning av detta författningsrum anförde:

Herr HALLEN: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr von Friesens reservation.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga utskottets förslag till lydelse av detta författningsrum dels ock att kammaren måtte avslå förslaget; och beslöt kammaren antaga berörda förslag.

Vidare gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till lydelse av författningsrummet, som innefattades i den av herr von Friesen vid denna paragraf avgivna reservationen, dels ock att kammaren måtte avslå nämnda förslag; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

5 kap. 11—14 §§, rubriken till 5 kap., 6 kap. samt 7 kap. 1 och 2 §§ och 3 § första stycket.

Utskottets förslag godkändes.

7 kap. 3 § andra stycket föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen, som innebär att åtal och straff för meddelande, som skett i tryckt skrift, skola drabba inte bara av utskottet nämnda befattningshavare utan även andra personer, som äro underkastade tystnadsplikt, t. ex. läkare och banktjänstemän.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att första kammaren redan, om jag är riktigt underrättad, som vilande antagit både utskottets förslag och Kungl. Maj:ts förslag. Jag finner det vara nödvändigt, att andra kammaren fattar enahanda beslut, och jag yrkar sålunda i första hand bifall till utskottets hemställan, och, sedan detta yrkande bifallits, hemställer jag om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr FAST: Herr talman! Jag yrkar på under debatten angivna skäl bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Den omständigheten att första kammaren här fattat ett dubbelt beslut behöver enligt min mening inte utgöra något skäl för andra kammaren att följa medkammaren. Här gäller det för andra kammaren att ta ståndpunkt till den brottsbeskrivning, som kan komma i fråga. Kungl. Maj:ts förslag skapar ett mycket löst begrepp, som skulle kunna innebära rätt för Kungl. Maj:t att genom kungörelse eller på andra vägar ålägga tystnadsplikt och hindra kommunikation mellan förvaltning och press. Jag vill för min del, herr talman, i denna del yrka bifall till den av herr Herlitz m. fl. avgivna reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga utskottets förslag till lydelse av förevarande författningsrum dels ock att kammaren måtte avslå berörda förslag; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Fast begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren såsom

vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager konstitutionsutskottets förslag till lydelse av 7 kap. 3 § 2 stycket i tryckfrihetsförordningen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 88 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit utskottets förslag till lydelse av ifrågavarande lagrum.

Härefter gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till avfattning av ifrågavarande författningsrum, som framlagts i den av herr Herlitz m. fl. avgivna reservationen, dels ock att kammaren måtte avslå berörda förslag; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det av herr Herlitz m. fl. framförda förslaget till lydelse av 7 kap. 3 § 2 stycket i tryckfrihetsförordningen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Vinner Nej, har kammaren såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit ifrågavarande förslag.

Herr talmannen gav slutligen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga den avfattning av lagrummet, som föreslagits av Kungl. Maj:t, dels ock att kammaren måtte avslå detta förslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager den lydelse av 7 kap. 3 § 2 stycket i tryckfrihetsförordningen, som föreslagits av Kungl. Maj:t, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 88 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling

antagit jämväl den av Kungl. Maj:t föreslagna avfattningen av 7 kap. 3 § andra stycket.

7 kap. 3 § tredje stycket samt 4 § 1 och 2 mom.

Utskottets förslag godkändes.

7 kap. 4 § 3 mom.

Efter föredragning av detta moment, anförde:

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min reservation, som innebär att orden »modlöshet eller»; utgå ur brottsbeskrivningen i denna paragraf.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag hemställer om bifall till 3 mom. i denna paragraf med den lydelse, som utskottet föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga utskottets förslag till lydelse av förevarande moment dels ock att kammaren måtte avslå berörda förslag; och blev utskottets förslag av kammaren antaget.

Härefter gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga den lydelse av momentet, som föreslagits i den av herr Spångberg avgivna reservationen, dels ock att kammaren måtte avslå nämnda förslag; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det av herr Spångberg framförda förslaget till lydelse av 7 kap. 4 § 3 mom. i tryckfrihetsförordningen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 58 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit det av herr Spångberg framlagda förslaget till lydelse av detta moment.

7 kap. 4 § i återstående delar samt 5—7 §§.

Utskottets förslag godkändes.

Efter föredragning av 7 kap. 8 § anförde:

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr FAST: Herr talman! Med hänvisning till vad som yttrats under debatten i denna del ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket innebär att 8 § får den lydelse, som den har i 7 § tredje stycket i Kungl. Maj:ts förslag.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr SPÅNGBERG: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation på denna punkt. Den innebär principiellt bifall till Kungl. Maj:ts förslag så till vida att bestämmelsen om »krigsfara» skall utgå, men också ett bifall till utskottets förslag så till vida att

Förslag till tryckfrihetsförordning.

riksdagen skall höras, innan förbud mot tidningsutgivandet får utfärdas.

Överläggningen var härmed slutad. Till en början gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf dels ock att kammaren måtte avslå berörda förslag; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hallén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår konstitutionsutskottets förslag till lydelse av 7 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit utskottets ifrågavarande förslag.

Härefter gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till lydelse av paragrafen, som under överläggningen framlagts av herr Fast, dels ock att kammaren måtte avslå nämnda förslag; och blev förslaget av kammaren antaget.

Vidare gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig be-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

handling antaga den avfattning av paragrafen, som föreslagits i den av herr Spångberg avgivna reservationen, dels ock att kammaren måtte avslå detta förslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Fast begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager den lydelse av 7 kap. 8 § i tryckfrihetsförordningen, som föreslagits av herr Spångberg, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 70 ja och 101 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit herr Spångbergs förslag till lydelse av denna paragraf.

7 kap. 9 §, rubriken till 7 kap., 8 och 9 kap. samt 10 kap. 1—9 §§.

Utskottets förslag godkändes.

Efter föredragning av *10 kap. 10 §* anförde:

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Jag yrkar bifall till min reservation, som innebär, att denna paragraf utgår.

Herr HALLÉN: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner beträffande de därunder förekomna yrkandena, godkändes utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf.

10 kap. 11 § föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Vid denna paragraf har jag fogat en reservation, där jag föreslagit, att det stycke, som börjar med »Är fara i dröjsmål» och slutar med »kvarbliva i förvar», skall utgå. Det betyder, att endast bestraffningsberättigad befälhavare vid avdelning av krigsmakten har rätt att taga skrift i förvar i väntan på beslag, d. v. s. att det stadgande som utskottet föreslår om att även andra befattningshavare skola ha sådan rätt skall slopas.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Som kammaren finner är det i praktiken Kungl. Maj:ts förslag med undantag av att ordet »befälhavare» ersatts med »befattningshavare».

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga utskottets förslag till avfattning av förevarande paragraf dels ock att kammaren måtte avslå berörda förslag; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härefter gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga den lydelse av paragrafen, som föreslagits i den av herr Spångberg avgivna reservationen, dels ock att kammaren måtte avslå nämnda förslag; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervä-

Förslag till tryckfrihetsförordning.

gande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det förslag till lydelse av 10 kap. 11 § i tryckfrihetsförordningen, som framlagts av herr Spångberg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit ifrågavarande förslag.

10 kap. 12—13 §§, rubriken till 10 kap., 11 kap. samt 12 kap. 1 §.

Utskottets förslag godkändes.

12 kap. 2 §.

Efter föredragning av denna paragraf anförde:

Herr GEZELIUS: Herr talman! Jag har i ett tidigare anförande pekat på hurusom den enskildes rätt att få skydd för sin ära icke var tillgodosedd med det förslag som här föreligger. Jag erinrade, att det finnes intet tryckfrihetsintresse som kräver skydd för framställningar, som innefatta beskyllning mot enskild man för bestämt brott. Det har ingenting att göra med opinionsbildningen, och det skulle synas stötande att bereda ett sådant skydd.

Det är bäst att jag, innan jag kommer fram till ett yrkande, upprepar några synpunkter. En person, som framkastar beskyllning mot en annan för

brott, låt mig säga förfalskning eller sedlighetsbrott, i brev, får sin sak bedömd inför domstol med nämnd. Men om han gör det till en tidningsman, som sedan okritiskt publicerar det i tidningen, skall hans sak bedömas av jury. Det fordras då kvalificerad majoritet hos domstolen för att den kränkte skall få upprättelse för denna grava beskyllning. Detta har också föranlett all den tvekan om nämndens utformning och omröstningsreglerna, som kommit till synes i debatten. Samma synpunkter kunna anläggas på utskottets förslag, som jag även funnit otillfredsställande. Det är därför jag anser att förslagen skapa rättsosäkerhet och bristande likhet inför lagen. Man har sagt, att det är icke så lätt att särskilja olika arter av ärekränkning, vilket är nödvändigt därför att man måste giva tidningarna visst utrymme för värderingar av personer. Jag medger detta. Jag menar, att om man kallar en karl för en mindre hederlig person och gör allmänt nedsättande omdömen om honom eller man kritiserar en ämbetsman så är detta en sak, som skall gå in under juryns bedömande. Men om man beskyller honom för bestämt brott är man ute på marker som icke skola åtnjuta tryckfrihetens skydd.

Nu yrkar jag, herr talman, att till 12 kap. 2 § anknutes ett tredje stycke av följande innehåll: »Vad i första stycket sägs skall icke avse framställning i tryckt skrift, som innefattar beskyllning mot enskild man för bestämt brott.»

Detta skulle innebära, att i ett sådant tryckfrihetsmål skulle frågan, huruvida skriften är brottslig prövas, icke av jury utan av domstol i vanlig ordning. Det begränsas till de fall, där mot en enskild man riktas beskyllning för bestämt brott. Här har tidningspressen icke några lojala intressen som trädas för nära, därför att här kan man vända sig till vederbörande myndighet och göra anmälan om detta bestämda brott.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

Jag hemställer nu, att kammaren utan några sidoblickar på vad första kammaren beslutat röstar för vad som är sakligt riktigt och antager detta förslag till vilande. Därmed ger man enligt min mening den fortsatta utvecklingen på detta område en rätt riktning. Den enskildes säkerhet mot beskyllningar av denna art från pressen är eljest försvagad. Det finns förvisso icke heller någon ansvarig pressman som vill bestrida, att det icke är något lojalt intresse för samhället att skydda den som framställer beskyllningar för bestämda brott, riktade mot enskilda personer.

Jag hemställer alltså, att kammaren i första och andra styckena antar propositionens förslag, som jag föredrar framför utskottets, och att kammaren såsom vilande antar det av mig föreslagna tredje stycket, vari föreslås, att mål som röra beskyllningar mot enskild man för bestämt brott skola hänföras till vanlig domstol.

Häruti instämde herr *Olsson* i Mel-
lerud.

Herr **FAST**: Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag i första stycket. Andra stycket är lika i utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Jag yrkar avslag på herr *Gezelius'* yrkande.

Med herr *Fast* förenade sig herr *Nilsson* i Göteborg.

Herr **HÆGGBLOM**: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga utskottets förslag till lydelse av den föredragna paragrafen dels ock att kammaren måtte avslå nämnda förslag; och beslöt kammaren avslå utskottets berörda förslag.

Härpå gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig be-

handling antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till avfattning av denna paragraf dels ock att kammaren måtte avslå berörda förslag; och beslöt kammaren i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Slutligen gav herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga den lydelse av paragrafen som under överläggningen föreslagits av herr *Gezelius* dels ock att kammaren måtte avslå nämnda förslag; och beslöt kammaren antaga ifrågavarande förslag.

Efter föredragning av 12 kap. 3 § anförde

Herr **FAST**: Herr talman! På grund av tidigare fattade beslut är man tvungen att här följa propositionen.

Jag hemställer därför om bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Efter framställda propositioner beslöt kammaren att såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga Kungl. Maj:ts förslag till avfattning av paragrafen.

12 kap. 4 §.

Utskottets förslag godkändes.

12 kap. 5 § föredrogs; och anförde därvid

Herr **von FRIESEN**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets förslag godkändes.

12 kap. 6—8 §§.

Utskottets förslag godkändes.

12 kap. 9 §.

Sedan denna paragraf föredragits, anförde

Herr **FAST**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande 9 §.

Förslag till tryckfrihetsförordning.

13 kap. 5 § första stycket.

Sedan lagrummet föredragits, anförde

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte antaga som vilande både utskottets förslag och Kungl. Maj:ts förslag för att få överensstämmelse med det dubbla, vilande grundlagförslag, som tidigare antagits.

Härmed var överläggningen slutad. Efter givna propositioner beslöt kammaren att såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av ifrågavarande stycke.

13 kap. 5 § andra stycket, rubriken till 13 kap., 14 kap. samt övergångsbestämmelserna.

Utskottets förslag godkändes.

2) *Utskottets förslag till ändrad lydelse av 108 och 109 §§ regeringsformen samt 70, 71 och 73 §§ riksdagsordningen.*

Utskottets förslag godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A).

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna B)—D).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet träffad handelsöverenskommelse;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela sär-

Vidare yttrades ej. Kammaren antog såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av denna paragraf.

Efter föredragning av 12 kap. 10 § yttrade

Herr FAST: Herr talman! Jag hemställer, att 10 § får den avfattning, som finnes angiven i Kungl. Maj:ts förslag i 10 och 11 §§.

Vidare anfördes ej. Kammaren antog såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling 10 och 11 §§ i Kungl. Maj:ts förslag.

12 kap. 11 §.

Efter föredragning av denna paragraf anförde

Herr FAST: Herr talman! Jag hemställer beträffande denna paragraf om bifall till 12 och 13 §§ i Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren antog såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling 12 och 13 §§ i Kungl. Maj:ts förslag.

12 kap. 12 §.

Paragrafen föredrogs; och anförde därvid

Herr FAST: Herr talman! Jag yrkar bifall till 14 § i Kungl. Maj:ts förslag, som motsvarar 12 § i utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Kammaren antog såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling den av Kungl. Maj:t i 14 § angivna avfattningen.

12 kap. 13 §.

Den av utskottet föreslagna avfattningen, motsvarande 15 § i Kungl. Maj:ts förslag, godkändes.

Rubriken till 12 kap. samt 13 kap. 1—4 §§.

Utskottets förslag godkändes.

skilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.; och

nr 54, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutsnitt; samt jordbruksutskottets utlåtande nr 68, i anledning av väckta motioner om anslag till bidrag till Sveriges handels-trädgårdsmästareförbund.

§ 3.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner, såvitt ej angår lagförslaget;

nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader i samband med Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer;

nr 421, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1948/49 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1948/

49 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 435, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48;

nr 436, angående statsregleringen för budgetåret 1948/49; och

nr 437, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1948/49; samt från andra lagutskottet:

nr 439, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Jansson* i Kalix under 10 dagar från och med den 28 innevarande juni.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.35 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Torsdagen den 1 juli.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 25 nästlidna juni.

§ 2.

Svar på interpellation ang. bättre relation mellan antalet ordinarie och extra ordinarie statstjänstemän.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Osterman till mig riktat följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder för att åstadkomma lämpligare relation mellan antalet ordinarie och extra ordinarie tjänstemän inom statsförvaltningen?

Interpellanten har anfört bland annat, att i ett av 1945 års lönekommitté avgivet betänkande föreslagits, att rela-

Svar på interpellation ang. bättre relation mellan antalet ordinarie och extra ordinarie statstjänstemän.

tionen mellan antalet ordinarie och extra ordinarie tjänstemän borde bli föremål för prövning. Detta är ett något för koncentrerat återgivande av kommitténs uttalanden i denna fråga. Förhållandet var att lönekommittén i sin behandling av spörsmålet om olika anställningsformer erinrade, att riksdagen begärt utredning av frågan om revision av de i regeringsformen meddelade bestämmelserna om tjänstemännens rättsliga ställning. Kommittén ansåg för sin del, att frågan om ändring av de nuvarande anställningsformerna för ordinarie tjänstemän borde tagas upp till övervägande vid den av riksdagen sålunda begärda utredningen. I samband härmed kom lönekommittén in på relationen mellan antalet ordinarie och antalet extra ordinarie tjänstemän. Lönekommittén hade funnit, att denna fråga så nära sammanhängde med spörsmålet om ändring av de nuvarande anställningsformerna för ordinarie tjänstemän, att den först i samband med denna borde upptagas till prövning.

För egen del ansluter jag mig till lönekommitténs uppfattning. Det torde icke vara lämpligt att vidtaga någon allmän omprövning av relationen mellan ordinarie och extra ordinarie tjänster annat än i samband med en blivande undersökning av anställningsformerna för ordinarie tjänstemän i anslutning till den av riksdagen begärda utredningen.

Å andra sidan bör det icke vara uteslutet att inom vissa ämbetsverk åstadkomma en för tjänstemännen fördelaktigare relation mellan antalet ordinarie och extra ordinarie tjänster. Detta torde i allmänhet liksom hittills lämpligen böra ske i samband med budgetarbetet. Det är uppenbart, att hänsyn härvid måste tagas till beskaffenheten och varaktigheten av de arbetsuppgifter, varom fråga är.

Jag vill slutligen erinra om att i di-

rektiven för 1947 års biträdesutredning, som sysslar med biträdespersonal i de högre lönegraderna, uttryckligen angives, att frågan om fördelningen på ordinarie och icke-ordinarie biträdestjänster bör bli föremål för övervägande. Därvid skall för varje kategori undersökas, huruvida särskild anledning föreligger att endast låta vissa befattningshavare erhålla ordinarie anställning.

Härpå yttrade

Herr OSTERMAN: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det svar på min interpellation, som han just lämnat. Det skall endast föranleda några få ords kommentar från min sida.

Jag har full förståelse för de synpunkter finansministern framlagt, att det icke torde vara lämpligt att vidtaga någon allmän omprövning av relationen mellan ordinarie och extra ordinarie tjänster annat än i samband med en blivande undersökning av anställningsformerna för ordinarie tjänstemän i anslutning till den av riksdagen begärda utredningen i detta ämne. Jag hoppas att jag kan taga statsrådets inställning i denna fråga som intäkt för att statsrådet kommer att medverka till att den av riksdagen två gånger begärda utredningen, som också varit aktuell vid årets riksdag, kommer till stånd. Att relationen mellan ordinarie och extra ordinarie tjänstemän kommer att tagas upp till omprövning av ovannämnda utredning behöver väl emellertid icke innebära, att man icke även när det gäller fältet i stort borde kunna företaga vissa justeringar inom områden, där missförhållandena framstå såsom mest flagranta.

En utredning torde komma att taga en avsevärd tid, under vilken de tjäns-

Svar på fråga ang. revision av sparbankslagen. — Svar på fråga ang. restitution av tilläggsskatt å bensin, som vid jordbruket använts till bensindrivna traktorer.

temän det här är fråga om befinna sig i samma relativt otrygga läge som för närvarande. Man torde väl också få utgå ifrån att utredningen kommer till det resultatet, att en mycket stor del av tjänstemännen i lägre grader och mellangrader i en eller annan form komma att beredas anställning av så fast natur, att den närmast kommer att motsvara den nuvarande ordinarieformen, även om möjligheterna att skilja statstjänstemän från av dem innehavda befattningar komma att vidgas.

Det är emellertid det näst sista stycket av statsrådets svar jag särskilt vill taga fasta på, nämligen där han säger att det icke bör vara uteslutet att inom vissa ämbetsverk åstadkomma en för tjänstemännen fördelaktigare relation mellan antalet ordinarie och extra ordinarie tjänster. I min interpellation tog jag just sikte på en del av de ämbetsverk, som kunde komma i fråga, och exemplifierade med sifferuppgifter den nuvarande relationen mellan ordinarie och extra ordinarie befattningshavare. De ämbetsverk jag hämtade exempel från voro bl. a. byggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen och socialstyrelsen, alltså vad man kan kalla stabila ämbetsverk med fasta arbetsuppgifter, vilka snarast visa tendens att öka och där några väsentliga reduktioner av personalstyrkan knappast kunna komma i fråga. Dessa verk intaga ju en särställning i förhållande till andra, särskilt en del nyinrättade, mindre permanenta verk och styrelser. Det var också närmast de förra min fråga avsåg, även om den råkat få en mera vid formulering. Ur denna synpunkt anser jag mig också relativt nöjd med statsrådets svar, då jag i hans uttryck »icke uteslutet» vågar utläsa något positivt, nämligen att statsrådet anser det möjligt att medverka till att bereda ett större antal av de närmast åsyftade befattningshavarna tryggare anställningsvillkor.

Jag ber ännu en gång att få framföra mitt tack för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på fråga ang. revision av sparbankslagen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Herr Forsberg har till mig riktat följande enkla fråga: Kan det förväntas, att den allmänna revision av sparbankslagen, som 1945 års riksdag i skrivelse (nr 123) till Kungl. Maj:t begärde, kommer att igångsättas inom den närmaste tiden?

Svaret kan helt kort bli: Ja!

Vidare yttrade

Herr FORSBERG: Herr talman! Herr statsråd och chef för finansdepartementet! Tack för det positiva svaret!

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på fråga ang. restitution av tilläggsskatt å bensin, som vid jordbruket använts till bensindrivna traktorer.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS, som anförde: Herr talman! Herr Larsson i Luttra har frågat mig, om jag vore i tillfälle meddela huruvida Kungl. Maj:t avsåge att — i enlighet med riksdagens bemyndigande den 17 mars i år — förordna om restitution av tilläggsskatt å bensin, som förbrukats vid jordbruket till bensindrivna traktorer under tiden den 1 april 1948—31 mars 1949.

Till svar får jag meddela, att regeringen den 14 maj uppdrog åt livsme-

Svar på fråga i anledning av en hos Kungl. Maj:t begärd utredning ang. avhorning av tjurar.

delskommissionen att skyndsamt utreda frågan om restitution av tilläggsskatten för bensin, som förbrukats för ifrågavarande ändamål. Enligt vad jag inhämtat kommer kommissionen att inom den närmaste tiden avge förslag i ämnet, varefter regeringen kommer att taga ställning till frågan.

Härefter yttrade:

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min fråga. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar svarets positiva karaktär. Frågan har faktiskt avancerat längre än jag vågat hoppas. Det återstår nu för regeringen att bringa frågan till en sådan lösning, att de jordbrukare som det här är fråga om bli tillfredsställda. Icke minst för vinnande av erfarenhet, innan riksdagen kommer att besluta om restitution på längre sikt, är det av vikt, att den bebådade restitutionen kommer till stånd snarast möjligt. Jag hoppas också att restitutionsförfarandet skall kunna ske utan onödig omgång och krångel.

Herr SKOGLUND i Umeå: Herr talman! Jag vill i anslutning till vad som här sagts påminna om den utredning om restitution av fiskarens bensinskattemedel, som riksdagen tidigare i år beslutat om, och uttala en önskan att utredningen snarast kommer till stånd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Svar på fråga i anledning av en hos Kungl. Maj:t begärd utredning angående avhorning av tjurar.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som anförde: Herr talman! Herr Svensson i Vä har till mig framställt frågan, om de i jordbruksutskottets utlåtande nr 11/1947 omnämnda framställningarna angående avhorning av tjurar föranlett något beslut av Kungl. Maj:t. Till svar härpå får jag nämna, att det i april 1947 inom jordbruksdepartementet utarbetades en promemoria om avhorning av tjurkalvar. I denna anfördes att man för att minska riskerna för olyckor vid handhavandet av tjurar borde överväga att införa bestämmelser, som skulle förmå djurägarna att avhorna sina tjurkalvar i större utsträckning än hittills. Två olika sätt att nå detta mål skisserades. Det ena var att göra avhorning av tjurkalvar obligatorisk. Det andra var att föreskriva, att endast tjur, som avhornats eller tillhörde kullig ras, skulle få införas i riksstambok. Promemorian utsändes sedan på remiss till ett flertal myndigheter och organisationer. I yttrandena ha mycket delade uppfattningar uttalats. I några yttranden har det gjorts gällande, att en avhorning knappast skulle minska risken för olycksfall. I en del yttranden har man ansett, att en avhorning visserligen skulle minska olycksfallsrisken men att man inte borde tillgripa andra åtgärder än upplysning och propaganda. I åtskilliga yttranden ha till slut tillstyrkts åtgärder i enlighet med något av de i promemorian angivna alternativen. Röster ha därvid höjts både för att avhorning skulle bli obligatorisk och för den andra vägen, nämligen att förbjuda att behornade tjurar införas i riksstamboken.

För min egen del anser jag det angeläget, att man gör vad som göras kan för att minska risken för sådana olyckor, som det här är fråga om. Meningarna om det lämpligaste tillvägagångssättet äro emellertid som jag redan nämnt mycket delade, och jag har

Svar på interpellation i anledning av den tilltagande utflyttningen från Gotland till fastlandet.

inte av vad som hittills förekommit i saken kunnat bilda mig någon säker uppfattning härom. Jag har därför för avsikt att låta närmare utreda frågan.

Härpå yttrade

Herr SVENSSON i Vä: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga. Jag noterar med synnerlig tillfredsställelse statsrådets uttalande, att han finner det angeläget, att man gör vad som kan göras för att minska antalet olyckor som det här är fråga om. Jag är emellertid mycket angelägen framhålla, att den ytterligare utredning, som statsrådet här ställer i utsikt, blir så snabbt utförd som möjligt, då ju dröjsmål här kan förorsaka ytterligare olyckor och förluster av människoliv.

I en del yttranden med anledning av en promemoria om avhorning av tjurkalvar, som jordbruksdepartementet utsänt på remiss, ha vissa myndigheter och organisationer gjort gällande, att en avhorning knappast skulle minska risken för olycksfall. Jag får säga, att det förvånar mig i hög grad, att man kan komma med ett dylikt påstående. Bland de många dödsolyckor, som inträffat i detta avseende och som jag genom pressen eller på annat sätt fått kännedom om, är det inte en enda, som har orsakats på annat sätt än genom stångning, d. v. s. tjuren har använt hornen, då han gått till anfall. Rubriken »Stångad till döds av ilsken tjur» är också mycket vanlig i dessa tidningsnotiser. Man ser aldrig sådana rubriker som exempelvis »Trampad ihjäl av ilsken tjur» eller »Slagen ihjäl av ilsken tjur».

I en tidning fann jag en insändare av en lantbrukare, som vistats i Amerika fem år som farmare. Han säger där: »Från min femåriga vistelse i Amerika har jag all erfarenhet av att av-

horning av tjurar är alldeles i sin ordning. Jag vill också tillägga, att praktiken är bättre än teorien, och jag är angelägen tala om att under den tid jag vistades i USA såg jag aldrig någon tjur med horn och hörde aldrig talas om att folk blivit dödade av tjurar.»

Jag ber att få uttala mitt tack för statsrådets intresse för saken, och med kännedom om statsrådets förmåga att sätta saker och ting i verket, tror jag också att något effektivt skall bli gjort.

Härmed var överläggningen slutad

§ 6.

Svar på interpellation i anledning av den tilltagande utflyttningen från Gotland till fastlandet.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Engström till mig ställt följande fråga: Är herr statsministern villig medverka till att en specialutredning verkställs för att utrona, vilka åtgärder som från statens sida böra vidtagas för att bereda möjlighet för den gotländska befolkningen att kvarstanna på ön och där finna sin bärning?

Frågan har motiverats med en hänvisning till en konstaterbar befolkningsminskning på Gotland, till behovet av stöd av olika slag åt industriell och annan företagsamhet samt till öns avsevärda livsmedelsproduktion och -export, som skulle ge vid handen, att ett större antal människor än nu där kunde finna sin försörjning.

Som känt ha statsmakterna sin uppmärksamhet riktad på de spörsmål, som den allmänna rörligheten på arbetsmarknaden framkallar ävensom flyttningen från landsbygden till städer och tätorter. Den därmed besläktade flyttningen från Gotland till fastlandet har otvivelaktigt varit avsevärd. Detta

Svar på interpellation i anledning av den tilltagande utflyttningen från Gotland till fastlandet.

framgår av mantalsskrivningssiffrorna för 1947, då 2 002 personer lämnade Gotland mot 1 292 inflyttande, alltså lämnande ett utflyttningsöverskott av 710 personer. Den totala minskningen i folkmängden var 315 personer under samma tid av den till inemot 59 000 personer uppgående befolkningen. I stort sett får det gotländska flyttningsproblemet ses i sammanhang med den generella flyttningen från landsbygden. De betydelsefulla frågor, som denna väcker både för näringslivet, såväl jordbruket som industrien, och kulturlivet äro ständigt föremål för statsmakternas intresse.

Jag är givetvis medveten om att speciellt gotländska problem existera. För industriens vidkommande och de projekt till förläggande av nya industrier till Gotland, som äro eller kunna bli aktuella, liksom för utvecklingen av länets småföretag är frågan om överförande av elektrisk kraft grundläggande. På föranstaltning av kommunikationsministern pågår en särskild utredning härom, som väntas bli framlagd inom den närmaste tiden och som jag icke här kan föregripa. Naturligtvis måste i dagens situation särskild hänsyn tas till investeringsproblemen i stort. Gotlands läns företagarförening är mycket livaktig, och för dess utredningsarbete i hithörande angelägenheter hyser regeringen livligt intresse. I den mån nu utgående statligt bidrag visar sig otillräckligt för mera omfattande utredningar torde företagarföreningen ha att inkomma med begäran om tilläggsanslag, som sedan bör bli föremål för närmare prövning. Detta utredningsarbete med stöd av det allmänna torde vara av sådan betydelse, att det gör en särskild statlig utredning av frågor rörande gotländsk industri och hantverk överflödig.

Men även om dessa näringsgrenar främdeles bli av ännu större vikt för befolkningen än nu, får det förutsättas

att jordbruket även i framtiden blir av den största betydelsen för öns näringsliv. Beträffande dess förkovran vill jag hänvisa till den allmänna statliga jordbrukspolitiken. Inom ramen för de beslutade riktlinjerna komma åtgärder att vidtagas för att ge jordbruket ökad bärkraft. Vidare få hushållningssällskapen härefter möjligheter att mera koncentrera sig på driftsrationalisering. Häri bör givetvis även innefattas införande av specialodlingar, som lämpa sig för Gotland. Jag kan härvidlag särskilt peka på köksväxtodlingen. Hushållningssällskapen ha också fått större möjligheter att arbeta för ökad maskin-användning inom jordbruket och för bevattningsanläggningar. Det för Gotland särskilt erforderliga utredningsarbetet kommer att utföras av lantbruksnämnden och hushållningssällskapet.

Med de korta hänvisningar, som jag här gjort, har jag velat dels betyga regeringens uppmärksamhet på de gotländska problem som frågeställaren påtalat och dels anföra som min mening, att den fortsatta utredningsverksamhet, som de nödvändiggöra, bör med stöd av det allmänna bedrivas av länets företagarförening i nära samarbete med lantbruksnämnden och hushållningssällskapet. Därmed har jag också uttalat den mening, att åtminstone för närvarande en statlig specialutredning om den gotländska befolkningsfrågan icke synes vara påkallad.

Vidare yttrade

Herr ENGSTRÖM: Herr talman! Jag skall be att få tacka statsministern för det välvilliga och löftesrika svaret.

Jag hade visserligen interPELLERAT i förhoppning om en utredning om en industriplanering på Gotland, men man siktar ju högt, när man vill vinna något. Jag tror emellertid, att det svar statsministern lämnat betyder, att vi skola

Svar på interpellation i anledning av den tilltagande utflyttningen från Gotland till fastlandet.

få en hel del hjälp från statsmakternas sida. Det betyg statsministern lämnat företagarföreningen är ju mycket gott. Det talar för att man kan begära anslag för föreningens fortsatta arbete, vilket vi äro tacksamma för.

Avfolkningen på Gotland har fortgått i flera år, och läget är därför mycket bekymmersamt. Hur skall det kunna ordnas så att en sådan avtappning av den gotländska befolkningen inte fortsätter? Den officiella redogörelse, som statsministern här lämnat, ger vid handen att folkminskningen i varje fall inte alls är så stor, som jag talat om i interpellationen. Sannolikt är emellertid folkminskningen betydligt större än de officiella siffror statsministern nämnde ge vid handen. Unga gifta män ha nämligen flyttat från Gotland och ännu inte tagit ut sina betyg, och efter hand som det kan ordnas för dem på fastlandet komma deras familjer att överföras dit. Det är sålunda skäl att göra allt som kan göras för att stoppa detta. Vi ha behov av att ha kvar all den befolkning, som finns på Gotland, och vi ha behov av att få den ökad. Vi äro inte fullt 59 000 människor på Gotland nu. Om folkmängden ökat på Gotland i samma proportion som i Sverige i övrigt, skulle den nu varit uppe i 65 000. Det hade varit välbehövt. Jag har i interpellationen lämnat belägg för att vi mycket bra skulle kunna försörja dessa människor.

Vad kan göras för att hindra avfolkningen på Gotland utöver vad här redan sagts? Jag vill peka på en del saker. Vi ha redan på Gotland en hampberedning, som fått mycket stora statsbidrag. En intresseförening av hampodlare håller på att övertaga det bolag, som nu har hand om hampberedningen. Bolaget har begärt att få en större del av sin statsskuld avskriven, men i propositionen om åtgärder till stödjan- de av bl. a. hampodlingen har statsrådet

sagt, att han inte nu vore beredd att ta ställning till denna framställning. Detta uttalande innebär ju inte ett rent avslag, varför det finns anledning hysa förhoppning om att en sådan avskrivning kommer att ske. Det är enligt min mening rätt betydelsefullt för det gotländska jordbruket att ha en hampodling, som så småningom kan komma därhän, att den bär sig ganska bra.

En olägenhet på Gotland är kvinnounderskottet. Det finns där bara 71 kvinnor på 100 män enligt de uppgifter som jag fått. Det bådär inte gott för framtiden. Kvinnounderskottet inverkar menligt på nativiteten. Det är därför nödvändigt att öka antalet kvinnor på Gotland. Man bör därför söka få till stånd en industri med kvinnlig arbetskraft, t. ex. en konservindustri eller liknande industri.

Fjölårets landsting beslöt upprätta en central verkstadsskola på Gotland för att ungdomen där skulle kunna få utbildning och stanna där. Denna centrala verkstadsskola kom inte till stånd, därför att vederbörande myndigheter sagt, att befolkningsunderlaget på Gotland vore för litet för att få en central verkstadsskola. Då det kommer att göras framställning till regeringen om att vi skola få bygga en verkstadsskola med samma möjligheter att få statsbidrag som en central verkstadsskola, vill jag passa på att hemställa, att regeringen välvilligt tar upp den saken och till nästa års riksdag avlämnar en proposition i den frågan. Detta är ett ungdomsproblem.

Vi ha emellertid även andra ungdomsproblem på Gotland. Vi ha t. ex. i Slite fått tillstånd att bygga många bostadshus. Cementindustrien där har utvecklats oerhört. Det är en mycket viktig industri. Det är emellertid eftersläpning på andra håll. Ungdomen stannar inte på Gotland bara för att få arbeta i cementindustrien — så oerhört

Svar på interpellation ang. import av potatis från Italien.

trevligt och roligt är det inte — utan vi måste se till att ungdomen har trevligt under fritiden. Vi ha i Slite bildat en stiftelse, Slitegården, där kommunen och industrier gemensamt beslutat att bygga lokaler för föreningarna. Alla föreningarna skola få fria lokaler. Vi ha nu i två år begärt att få byggnadstillstånd och komma även i år att begära det. Det planeras även idrottshallar. Jag vet hur svårt det är att i nuvarande beträngda läge på byggnadsområdet få tillstånd till sådant. Det är så gott som omöjligt, men idrottshallar skulle öka möjligheterna att få behålla ungdomen kvar på Gotland. Sådana planeras i Slite och Visby. Detta var några saker, som jag velat peka på.

Jag tar tillfället i akt att gå en aning utanför programmet. Jag skulle vara tacksam, om partiledarna inte reste till Gotland och försökte skrämra upp Gotlands befolkning. Herr Domö talade i Ljugarn i söndags och sade enligt referat i Gotlands Allehanda, en högertidning, att herr Engberg skulle ha sagt en gång: Låt dem ta Gotland! Det har aldrig herr Engberg sagt. Det är att bära falskt vittnesbörd, herr Domö. Vi ha ingen nytta av att sådant säges. Socialdemokraterna på Gotland hota inte högers mandat där. Det skulle vi göra, om varje parti ginge för sig. Då skulle vi ta högers mandat. Men det fria politiska näringslivet sköter om att det blir kartellbildningar, och genom den homogena kartellbildningen mellan högern och folkpartiet förhindras socialdemokraterna att ta högers mandat. Ursäkta utvikningen, men jag har ansett mig böra passa på att använda detta gynnsamma tillfälle.

Vi gotlänningar äro tacksamma, om vi få statsmakternas stöd till att uppehålla levnadsstandarden, den sociala standarden och sjukvårdsstandarden i samma nivå som det övriga Sverige. För det lilla gotländska länet skulle det vara särskilt betungande utan detta

stöd. Vi tacka för det stöd statsmakterna nu lämna oss i olika hänseenden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Svar på interpellation ang. import av potatis från Italien.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Johnsson i Kastanjegården till chefen för handelsdepartementet riktat följande frågor:

Finnas i gällande handelsavtal med Italien bestämmelser intagna om import till Sverige av potatis?

Om så ej är fallet, är herr statsrådet beredd ansluta sig till den uppfattningen att sådan import omedelbart förhindras?

Efter överenskommelse med handelsministern tillåter jag mig besvara den framställda interpellationen och får till svar å densamma anföra följande.

Före och delvis även under det senaste kriget importerades regelbundet varje vår förutom andra tidiga grönsaker vissa smärre partier färskpotatis. 1937 och 1938 uppgick importen till i genomsnitt 360 ton. Huvuddelen av potatisen liksom även en stor del av övriga varor av denna kategori — främst blomkål — kom från Italien. Efter kriget har man från italiensk sida gjort ansträngningar att återupptaga dessa leveranser till Sverige. Från svensk sida har man särskilt vid de senaste handelsavtalsförhandlingarna intagit en negativ hållning till de italienska önskemålen med hänsyn till importens i stort sett rent lyxartade karaktär. Med hänsyn till att importen måste betraktas som reguljär från förkrigstiden har man dock icke ansett sig kunna vägra vissa begränsade im-

Svar på interpellation ang. import av potatis från Italien.

portkontingenter. Det är ju även ofta så, att man vid handelsförhandlingar för att få tillgodosedda viktigare import- och exportintressen ser sig nödsakad att godtaga importkontingenter även för varor, som ur försörjnings-synpunkt måste betraktas som mindre önskvärda. Vid de senaste avtalsförhandlingarna sökte man från svensk sida begränsa denna import till blomkål, men italienarna vidhöll sitt krav, och i avtalet inflöt en kontingent, kallad »färska grönsaker 2 600 ton, därav 2 000 ton lök». Det kan nämnas, att förhandlingarna rörande avtalet fördes i slutet av år 1947, alltså innan man ägde vetskap om det potatisöverskott, som av olika anledningar uppkom på våren 1948.

Det är givet, att livsmedelskommissionen som licensgivande myndighet kunnat vägra importlicenser på italiensk potatis. Man hade dock knappast kunnat förfäktat, att potatis som rotfrukt icke hörde hemma under rubriken »grönsaker». Man har ju bland annat redan genom att godkänna kontingentens beteckning erkänt lök som grönsak.

En anledning till att kommissionen icke ansett sig böra vägra en mindre import av färskpotatis i avräkning på den kvot om 600 ton färska grönsaker utöver lök, som kommissionen enligt avtalet varit skyldig licensera, har varit att denna import ur valutasynpunkt måste bedömas som förmånlig, eftersom den på grund av potatisens lägre pris i förhållande till andra tidiga grönsaker betydde, att avtalskontingenten utnyttjades med mindre uppoffring än om andra varor inom den ifrågakvarande gruppen importerades.

Av importlicenserade kvantiteter beräknas cirka 70 ton ha kommit in, och ytterligare partier äro icke att vänta. Det kan sålunda icke bli tal om den kvantitet om 120 ton, som interpellanten omnämmt.

Det är enligt min mening svårt att finna, att den import av färskpotatis,

som här skett, kan inverka menligt på avsättningsmöjligheterna för den s. k. gamla potatisen. Bortsett från att användningsområdena för denna mycket tidiga färskpotatis och gammal potatis knappast kunna sägas sammanfalla, så torde man icke kunna påstå, att en import av 70 ton märkbart hämmar avsättningen på gammal potatis, om man vet att årskonsumtionen av ätpotatis här i landet uppgår till cirka 900 000 ton, d. v. s. cirka 2 500 ton om dagen.

Importen av italiensk potatis har åtminstone delvis skett samtidigt som den svenska färskpotatisen började föras i marknaden. Jag är givetvis medveten om att importen härigenom — trots sin litenhet — kan ha i någon mån verkat pressande på priserna på den svenska färskpotatisen och därigenom kan ha varit generande för de svenska odlarna. I detta sammanhang kan det emellertid vara av intresse att följa prisutvecklingen på den svenska färskpotatisen när man vet, att den italienska potatisen fördes ut i marknaden i mitten av maj och har sålts till detaljpriser i Stockholm varierande mellan 2:50—1:85 kronor per kilogram. Enligt uppgift från statens priskontroll-nämnd sjönk detaljpriset på svensk färskpotatis från 20 kronor per kilogram den 17 april i år till 8 å 9 kronor i mitten på maj, den tidpunkt, då den italienska potatisen kom i marknaden. Mot slutet av maj månad inträffade ytterligare ett kraftigt prisfall på svensk färskpotatis, och priset är nu nere i omkring 65 öre per kilogram. Detta torde emellertid icke ha haft något samband med utbudet av italiensk potatis utan torde snarare vara en direkt följd av att svensk färsk kalljordspotatis började komma i marknaden under de sista dagarna av maj månad.

Vidare yttrade:

Herr **JOHNSSON** i Kastanjegården:
Herr talman! Jag ber att få framföra

Svar på interpellation ang. import av potatis från Italien.

mitt tack till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet för hans beredvillighet att svara på mina frågor.

Min första fråga löd: Finnas i gällande handelsavtal med Italien bestämmelser intagna om import till Sverige av potatis? Den frågan får jag väl anse besvarad med nej, eftersom nog ingen kan göra gällande, att potatisen är en grönsak. Statsrådet nämnde något om att man betraktar lök som grönsaker. Den enda likhet vi anse finnas mellan lök och potatis är väl den, att de båda växa under jorden. Vi kalla annars lök för grönsak och potatis för rotfrukt. Detta tror jag också är den allmänna meningen.

Att vi importerat potatis under en följd av år före kriget är ju riktigt. Statsrådet anför, att vi importerade 360 ton år 1938, främst då från Italien. Om jag icke missminner mig, importerade vi emellertid samma år icke mindre än 7 000 ton potatis från de baltiska staterna. Men allt detta är väl inte något belägg för att man nödvändigtvis nu skall importera potatis, om vi ha sådan i tillräcklig mängd här i landet. Det har hänt åtskilligt sedan tiden före kriget, och statsmakterna ha under hela krigstiden gjort reklam för att man skall utöka potatisodlingen, vilket också skett. Vi odla nu potatis på ungefär 10 000 hektar mer än vi gjorde före kriget.

När man alltså har så mycket potatis i landet och en så stor odling — i föl blev det en rätt god skörd, brännerihanteringen lades fullständigt ned, och under vissa år har det också skett begränsningar i stärkelsestillverkningen — och när man alltså tydligt kunde se att det skulle komma att bli ett överskott, är det icke så märkvärdigt om en del jordbrukare börja fundera över varför det skall behöva importeras potatis samtidigt som det finns stora mängder svensk potatis.

Den potatis livsmedelskommissionen har måst använda till potatismjöltill-

verkningen under våren har icke varit särskilt lämplig för detta ändamål. Den har innehållit mycket litet stärkelse, medan den varit oerhört god till kvaliteten och haft ett smakvärde, som legat långt över den italienska potatisens. Samtidigt som importen skedde hade vi fått i gång en liten export, vilken livsmedelskommissionen arbetat med i flera månader. Denna export av potatis till mycket låga priser sammanföll med en import till — jag tror att man kan säga — mycket höga priser i förhållande till kvaliteten. Därtill kommer att den sista delen av den italienska potatisen var rätt svårsäld. Det har sagts att man tog potatis från potatisodlarbygden i Skåne och blandade den med den italienska för att få den såld.

Vi potatisodlare som främst leva på potatisodlingen vilja gärna göra statsmakterna till viljes och förse landet med den potatiskvantitet, som erfordras för att fylla behovet, men vi vilja också säga ifrån, att vi äro rädda om odlingen som sådan. Jag tror att det är en mycket allmän mening, att det är en viss fara förenad med denna import. Redan före kriget voro vi ängsliga för att importera potatis, och den potatis som infördes synades mycket noga i svensk hamn, då vi voro rädda för att vissa potatissjukdomar skulle komma in i landet och förstöra utsädespotatisen. Vi ha också fått in sådana, vilket gjort att man fått sätta i gång med dyrbara besprutningar o. s. v. Nu läste jag i en svensk tidning för en vecka sedan, att man var rädd för att man fått in coloradoskalbaggen i England och att denna kommit från Italien. Detta har jag som sagt läst i en tidning, och jag kan icke säga om uppgiften är riktig. Är den det, är det en stor olycka. Det värsta skulle vara för våra odlare, om man finna i dylika skadedjur som på några få timmar kunna förstöra stora områden.

Jag skall icke upptaga kammarens

Svar på interpellation ang. import av potatis från Italien.

tid längre men vill vädja till statsrådet att han tager sig en funderare, innan det skall utfärdas licenser för import av potatis, och om möjligt ser till att så icke sker utan att det föreligger ett stort behov. Jag är den förste att erkänna, att 70 ton icke är mycket att tala om. När jag läste om importen första gången i tidningen stod det dock 120 ton. Det är ju möjligt, att icke hela denna kvantitet kom in, men även med en import av 70 ton kunna följa mycken förtret och stora besvärigheter, samtidigt som jordbrukarna förarga sig över att få köra sin mycket förnämliga potatis till fabrikerna. Skulle det dessutom hända att vi få in skadeinsekter, som fördärva vår egen potatisodling, vore det ännu värre.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Jag har en känsla av att herr Johnsson i Kastanjegården kanske utgår från något felaktiga premisser vid sitt ställningstagande. Det går väl icke gärna att göra gällande, att denna italienska potatis, som kostade 2 kronor 50 öre per kg, konkurrerade på samma marknad som den svenska, som vid det tillfället låg i ett prisläge av 25 å 30 öre per kg. Jag tror därför icke att man kan säga, att det är fråga om utbytesbara kvantiteter. Den färska italienska potatisen är en specialsak, som konsumeras utan att det har någon inverkan på de kvantiteter gammal svensk potatis som förbrukas.

Vidare äro väl herr Johnssons farhågor för att man får in en del sjukdomar på potatisen betydligt överdrivna. Det rör sig icke om utsädespotatis utan om sådan potatis, som går direkt till konsumtion.

Avslutningsvis nämnde herr Johnsson, att en kvantitet av 70 ton icke var mycket att tala om men att importen

kunde föranleda en viss irritation. Jag tror emellertid att om herr Johnsson och jag hjälpas åt med att tala om för de svenska jordbrukarna, att för vår konsumtion, som uppgår till 2 ton i minuten — för att gå in i detaljer — spelar det knappast någon roll om denna halvtimmes konsumtion italiensk potatis förekommer eller icke förekommer. Att den icke kan betyda något ur konkurrenssynpunkt tror jag att vi kunna vara överens om.

Herr JOHNSSON i Kastanjegården: Herr talman! Jag skall gärna lova statsrådet att tala om för alla odlare, som föra denna sak på tal, att det icke rör sig om några större kvantiteter. Men vad jag än säger i det fallet, komma de att svara att 70 ton äro 70 ton och att om den italienska potatisen icke importerats, hade motsvarande kvantitet svensk potatis konsumerats. 70 ton är väl heller icke ett sådant tal som alltid gäller i fråga om denna import, utan det kan bli tal om större kvantiteter. I varje fall är det en så oerhörd skillnad på priserna, att även med små mängder gör staten en god affär, om man icke köper mer än som nödvändigtvis behövs.

Vad sedan beträffar statsrådets anmärkning att denna importerade potatis går till hushållen i storstäderna och icke kan sprida smitta, så är det nog ändå så, och växtskyddsanstalten brukar alltid ha sin uppmärksamhet riktad på de risker som ovillkorligen finnas vid import och vid transporter av rotfrukter. Potatisen ilandföres nämligen i vissa hamnstäder, där båtar och övrigt tonnage sedan användas för andra varor, som föras ut till landsorten och kunna föra med sig de små tingestarna.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på interpellation ang. de militära skyddsföreskrifterna till förhindrande av olyckor vid marschkolonners framförande.

§ 8.

Svar på interpellation ang. de militära skyddsföreskrifterna till förhindrande av olyckor vid marschkolonners framförande.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Johnssons i Kastanjegården interpellation angående de militära skyddsföreskrifterna till förhindrande av olyckor vid marschkolonners framförande; och lämnade herr statsrådet följande svar på den framställda interpellationen: Herr talmän! I en med andra kammarens tillstånd till mig framställd interpellation har herr Johnsson i Kastanjegården till mig framställt följande frågor:

1. Äro de militära skyddsföreskrifterna så utformade, att betryggande garanti förefinnes att olyckor vid militära marschkolonners framförande så vitt möjligt kunna undvikas?

2. Vilken form har kontrollen över att gällande föreskrifter ute på vägarna efterföljas?

I anledning härav får jag anföra följande.

För den militära vägtrafiken gälla i första hand samma bestämmelser som för den civila, d. v. s. bestämmelserna i vägtrafikstadgan och motorfordonsförordningen.

Vissa undantag ha emellertid meddelats genom en särskild kungörelse den 11 februari 1938 angående det militära motorfordonsväsendet och den militära vägtrafiken m. m. Enligt denna kungörelse få, då så finnes erforderligt, krigsmaktens motorfordon under militära övningar med vissa förbehåll framföras å allmän väg eller gata eller annan allmän plats med högre hastigheter, större hjultryck eller bredd, än som äro bestämda i vägtrafikstadgan, och utan hinder av förbud mot trafik eller inskränkning i trafiken

med avseende å fordon av visst slag, hjultryck eller bredd, last av viss beskaffenhet eller färdhastighet. Särskild omsorg och varsamhet skall iakttagas för att förhindra olycksfall. Krigsmaktens fordon få vidare under mörker framföras eller uppställas med släckta eller avbländade lyktor och belysningsanordningar. Order härom får dock icke meddelas, om icke fordonen äro försedda med reflexanordningar, som vid belysning återkasta vitt, blåvitt eller gult sken framåt och rött sken bakåt. Vederbörande militära myndighet skall vidare i samråd med länsstyrelsen i det län, där övningen skall försiggå, vidtaga fullt betryggande åtgärder för att ordna den allmänna trafiken inom det område, som beröres av övningen. Meddelande om övningen och de därav med hänsyn till den allmänna trafiken föranledda åtgärderna skall därjämte i god tid före övningens början genom länsstyrelsens försorg på lämpligt sätt bringas till allmänhetens kännedom.

Militära fordon få vidare för utförande av arbete å eller invid vägbana undantagsvis framföras på högra sidan av vägen. Framförandet skall därvid ske nära vägkanten och med en högsta hastighet av 10 kilometer i timmen. Vid behov skola mötande i god tid på betryggande sätt varnas.

Åtskilliga bestämmelser angående hastighetsbegränsning ha meddelats.

Sålunda har år 1947 i bensinbesparande syfte föreskrivits, att motorfordon, som brukas av krigsmakten, icke får framföras med högre hastighet än 60 kilometer i timmen. Regementschef och högre chef må dock, då så erfordras med hänsyn till tjänstens krav, anbefalla avsteg härifrån. Högre hastighet får även användas av utryckningsfordon.

För motorfordon med tillkopplade artilleripjäser med hjul utan gummibläggning gäller vidare, att de icke utan

Svar på interpellation ang. de militära skyddsföreskrifterna till förhindrande av olyckor vid marschkolonners framförande.

trängande skäl få framföras med högre hastighet än 20 kilometer i timmen, om pjäserna äro försedda med axelfjädring, och 6 kilometer i timmen, om de äro ofjädrade.

Högsta tillåtna hastighet för stridsvagnar vid körning för utbildning m. m. är 35 kilometer i timmen; denna hastighet får endast användas, när utbildningen eller övningsändamålet så påfordrar. I samband med prov får dock högre hastighet användas.

Utöver dessa bestämmelser ha meddelats ett flertal föreskrifter rörande motoriserad trupps marsch samt rörande framförande av stridsvagnar, pansarbilar, tyngre artillerifordon m. m. Det skulle föra för långt att här närmare ingå på dessa ganska detaljerade föreskrifter. En PM rörande deras innehåll har tillställts interpellanten. Här må endast anföras, att bestämmelserna bl. a. åsyfta att bereda den civila trafiken erforderlig säkerhet.

Trafikbestämmelsernas efterlevnad övervakas, förutom genom den civila ordningsmakten, genom särskilt anordnad militär trafikkontroll. Dylik kontroll skall anordnas inom varje militär-område genom militärbefälhavarens försorg och avser dels förbandens planläggning av transporter och dels körkontroll, varvid bland annat skall uppmärksammas förarens sätt att framföra fordon samt förarens och fordons utrustning. Som exempel på huru dylik kontroll anordnats kan jag nämna, att militärbefälhavarens i IV. militärområdet föreskrivit, att kontrollen skall ordnas dels kontinuerligt genom förbandschefernas försorg och dels på obestämda tider allt efter behovet, dock minst en gång i månaden, genom platsbefälhavarens (militärbefälhavarens) försorg. Kontrollen sker dels genom fasta trafikpatruller, som äro i verksamhet på en viss plats, och dels genom rörliga patruller. Rapport över verkställd kontroll skall insändas till

militärbefälhavaren. Sedan rapporterna bearbetats, anbefaller militärbefälhavaren rättelser i anledning av iakttagna missförhållanden.

Med den stora trafik med motorfordon, som förekommer inom försvaret, lär det vara omöjligt att helt undgå olyckshändelser. De särskilda förhållanden, under vilka de militära övningarna i många fall måste anordnas, öka i många fall olycksfallsriskerna. De bestämmelser, som meddelats i syfte att förebygga olyckor eller minska deras verkningar, synas mig emellertid ha fått ett tillfredsställande innehåll, och någon ändring däri synes alltså ej erforderlig. Även de bestämmelser, som avse kontrollen över den militära trafiken, synas mig vara till fyllest; att införa en mera omfattande kontroll synes icke motiverat.

Med det anförda torde jag ha besvarat de båda frågor, som interpellanten riktat till mig.

Härefter yttrade:

Herr JOHNSSON i Kastanjegården: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet Vougt för hans svar på mina frågor. Jag ber också att få tacka för att jag fått tillfälle att taga del av de särskilda föreskrifter, som utfärdats rörande motoriserad trupps marsch och framförande av stridsvagnar m. m.

Jag förstår av den utförliga redogörelsen, att mina frågor ha förorsakat herr statsrådet och departementet en hel del arbete. Men jag är glad över att jag väckt interpellationen och över att ha fått det svar jag fått. Jag har faktiskt ett par tre år funderat över dessa saker men har inte tidigare ansett mig kunna interpellera, då jag haft egna söner, som varit med i dessa motoriserade förband.

Jag har försökt att så gott jag kunnat sätta mig in i vad om står i dessa

Svar på interpellation ang. de militära skyddsföreskrifterna till förhindrande av olyckor vid marschkolonners framförande.

handlingar, sedan jag fick dem i går kväll, och jag får säga att jag är mycket tillfredsställd med innehållet i bestämmelserna. De förefalla vara mycket noggrant utformade, och man tycker att det inte borde inträffa några olyckor, om bestämmelserna efterföljas. Men ändå händer ju en hel del sådana. Jag har gjort några tidningsurklipp med rubriker i denna stil: »Dödsklämd mellan två stridsvagnar», »Värnpliktig dödad vid militärövning» o. s. v. Anledningen till olyckorna är väl att pojkarna, som köra fordonen, ibland äro djärva och oförvägna. Men det kan ju också vara så, att det inte är tänkbart att i praktiken vara så försiktig som bestämmelserna förutsätta.

Jag har här ett referat av en olycka, som jag skall be att få i all korthet återgiva. En motorecykel, som fördes av A. med H. som passagerare, skulle på landsvägen vid en regementskasern köra förbi en bilkolonn men mötte en från motsatt håll kommande terrängpersonbil. Vid mötet törnade motorecykeln mot en i kolonnen ingående pansrad terrängbil, varvid A. dödades och H. blev skadad. — Jag tänker närmast på trafiksoldaterna, som ibland komma med en hastighet, som icke gärna kan stå i överensstämmelse med föreskrifterna. Ofta skola de köra förbi dessa stora bilkolonner, där kanske 20 bilar gå med 50 m mellanrum. Med den fart de ha på motorecykeln finns det många gånger ingen möjlighet att vid möte med annat motorfordon köra in motorecykeln mellan två bilar; vägen är ju ofta så smal, att den inte tillåter mer än två fordon i bredd. I ett sådant fall har motorecykelföraren inte stora chanser att klara sig genom skicklighet, utan det skall nog närmast vara genom tur. Jag förstår mycket väl, att det inte går att skapa hundra procentiga garantier mot olyckor vid dessa övningar. Det är emellertid enligt min mening av stor vikt, att det från alla

håll, även från högsta ort, så ofta som möjligt framhålles att den största försiktighet bör iakttas.

Vid genomgången av de handlingar jag fått taga del av har jag också gjort den reflexionen, att det givetvis inte är utan betydelse att de militärer, som uttagas för att köra motorfordon, verkligen få taga del av alla dessa föreskrifter. I det fallet är det kanske inte alldeles som det borde vara. Det blir väl också så, att en officer lämnar en kort redogörelse för bestämmelserna. Mycket skulle nog vara vunnet om bestämmelserna kunde delas ut i tryck. De unga män, som tagas ut för dessa uppgifter, äro nog i regel intelligent folk, som ha intresse av att veta hur det ena eller andra skall vara. Jag vill sålunda vädja till herr statsrådet — utan att kunna ge några egna råd — att göra vad som kan göras i detta hänseende, så att olyckor av detta slag i möjligaste mån kunna undvikas.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **VOUGT**: Herr talman! Det gläder mig att jag kunnat i stort sett tillfredsställa interpellanten med mitt svar på de frågor han framställt. Jag tror nog att det förhåller sig så, att de som uttagas till motortjänst få synnerligen grundlig instruktion och även få del av de föreskrifter som gälla. Om så inte skulle vara förhållandet, skall jag se till att det blir tillrättat.

Den personal, som tages ut till motortjänst, får en synnerligen grundlig utbildning. Av de två beklagliga fall, som interpellanten syftar på, gällde det ena fallet — som han också angav — en värnpliktig, som försökte köra förbi en motorkolonn. Han körde själv ihjäl sig, och den som satt bakpå motorecykeln skadades, dock ej alltför svårt. Vid krigsrätten framgick, att motorecykelföraren själv var skuld till olyckan, då han tydligen kört för fort.

Svar på interpellation ang. de militära skyddsföreskrifterna till förhindrande av olyckor vid marschkolonners framförande.

Det andra fallet gällde en stridsvagn, som framfördes i 15—20 graders kyla. Den bristande funktionsduglighet hos stridsvagnen, som var anledningen till olyckan, kan ha sammanhängt med den låga temperaturen.

Det förhåller sig nog så, som interpellanten själv framhöll, att man med den livliga körfrekvensen inom det svenska försvaret ej helt kan undvika olyckor. Men naturligtvis skola vi göra allt för att nedbringa deras antal.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 19, bankoutskottets utlåtande och memorial nr 50 och 54 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 68.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till nytt avlöningsreglemente för riksdagens verk m. m.;

nr 52, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till ändringar i vissa delar av reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 53, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om inrättande av ny fabriks hiss vid Tumba bruk.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.00 em.

In fidem

Gunnar Britth.